

Externaliserende gedragproblemen: hoe gaan we daarmee om?

“Een onderzoek over hoe pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal kunnen verzorgen, begeleiden en opvangen”.

Student:	Sharon Hopman
Studentnummer:	0851093
Versie:	1.0
Datum:	03-04-2014
Afstudeer beoordelaar:	Tineke Oosterloo
Tweede beoordelaar:	Karin Blom
Afstudeerinstelling:	Kinderopvang BijDeHand
Begeleider instelling:	Maggie van den Bosch

Summary.

For the final stage of the study Social Work on the University of Rotterdam, a study has been done to investigate knowledge of externalizing behaviour problems among the staff of day-care centre Toverkunst.

To obtain all answers needed, a main goal, main questions and sub questions have been set up.

Main goal: "Broaden the knowledge of the pedagogical staff to improve the knowledge on externalising behaviour problems of children with the age of zero to four years old to optimise the ability of providing the needed help by request."

Main question: "How can pedagogical staff of day-care centre Toverkunst provide optimal care and guidance to children with the age of zero to four years old with externalising behaviour problems?"

To obtain an answer to the main question, the investigation started off with four smaller investigations for every sub question. The first two of four sub questions have been answered by a survey among all pedagogical staff members. To be able to answer the first two sub questions, all of these surveys have been analysed and conclusions have been drawn. To be able to answer the third and fourth sub question a literature study has been made. After analyzing all sub questions the answer to the main question was found.

How can pedagogical staff of day-care centre Toverkunst provide optimal care and guidance to children with the age of zero to four years old with externalising behaviour problems?

The pedagogical staff of daycare Toverkunst in Rotterdam provides optimal care, guidance with structure, overview, activities appropriate to the development phase, solidity, continuity and consistency to children from zero to four years with externalizing behavior problems.

Providing structure ensures a fixed daily rhythm, for example by working with icons. In this way the children learn what the rhythm on the daycare is, what is expected of them and they can see/learn what more the day will bring.

It is important that the children will not be under or over questioned during tasks and assignments. There should be a focus on the individual development of the child and made sure of that each child is presented with a challenging assignment or activity appropriate to the development phase.

As pedagogical employee, you are responsible for the children and the environment of them. It is therefore necessary to ensure that the Group is clutter-free and that there are not too many incentives as crazy crafts, posters, pictures, paintings, photographs etc. This can ensure that children who are prone to such incentives will not be over stimulated.

It often works to emphasize the positive behavior and reward it. Young children benefit from emphasize the positive in state of the negative behavior. It also works to ignore the negative behavior and maintain consistent punishment and rewarding, to show the children the limits on their behavior. (Bil, 2010; Kramer&Singer, 2010).

Finally it is of high important to provide young children with constancy and continuity during their raise. Especially during the first years of life bonding is important for developing. Therefore a young child has to have a base group with fixed pedagogical staff (Bil, 2010; Kramer&Singer, 2010).

Research has shown that the pedagogical staff claims to have moderate knowledge on externalizing behaviour problems.

They would like broadening of knowledge on this subject in an interactive way, with the entire team, with the guidance of a behaviour card; the professional product

The base of the answer to the main question and research is the development of a 'Behavior card with manual' for the pedagogical staff of daycare Toverkunst in Rotterdam.

Samenvatting.

In het kader van de HBO opleiding Pedagogiek is er een onderzoek gedaan naar de kennis van de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst over externaliserende gedragsproblemen. Voor het onderzoeken naar antwoorden zijn er eerst een doelstelling, vraagstelling en deelvragen geformuleerd.

Doelstelling: “Door middel van kennisverbreding van de pedagogisch medewerkers over externaliserende gedragsproblemen kan de ontwikkeling van de kinderen van nul tot vier jaar met een hulpvraag geoptimaliseerd worden”.

Vraagstelling: “Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?”

In eerste instantie hebben er kleinere onderzoeken per deelvraag plaatsgevonden, om uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag. Voor de eerste twee deelvragen is er gebruik gemaakt van vragenlijsten die zijn afgenomen onder de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst. Deze vragenlijsten zijn geanalyseerd en er zijn conclusies getrokken, zodat de deelvragen beantwoord konden worden. Vervolgens heeft er voor deelvraag 3 en 4 een literatuuronderzoek plaatsgevonden om antwoord te kunnen geven op deze deelvragen. Na het beantwoorden van de deelvragen zijn er conclusies getrokken en is er antwoord gegeven op de hoofdvraag.

Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?

De pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam, kunnen kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen door middel van het bieden van structuur, overzicht, activiteiten passend bij de ontwikkelingsfase, vastigheid, continuïteit en consequent handelen.

Met het bieden van structuur wordt bedoeld het bieden van een vast dagritme zoals bijvoorbeeld het werken met pictogrammen. Op deze manier leren de kinderen wat het ritme op het kinderdagverblijf is, wat er van hen verwacht wordt en kunnen ze zien/leren wat er nog meer komen gaat op een dag. Daarbij is het belangrijk dat de kinderen niet over- of ondervraagd worden als het gaat om taakjes en opdrachten. Er moet goed gekeken worden naar de individuele ontwikkeling van het kind en zorg dragen dat elk kind een uitdagende opdracht of activiteit aangeboden krijgt, passend bij de ontwikkelingsfase (Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Als pedagogisch medewerkers ben je verantwoordelijk voor de kinderen en de ruimte. Daarom moet ervoor gezorgd worden dat de groepsruimte overzichtelijk is en dat er niet te veel prikkels zijn zoals knutsels, posters, plaatjes, schilderijen, foto's etc. Dit kan er voor zorgen dat kinderen die hier gevoelig voor zijn, overprikkeld worden (Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Het werkt vaak bij kinderen om vooral het gewenste gedrag te benoemen en dit positieve gedrag of resultaat wat het kind toont of met zich meebrengt te belonen. Hier hebben jonge kinderen meer baat bij dan het benoemen van negatief of ongewenst gedrag. Het werkt ook om het negatieve gedrag te negeren en consequent te zijn met straffen en belonen, zodat kinderen leren waar hun grenzen liggen (Bil, 2010; Kramer & Singer, 2010). Als laatste is het van belang dat jonge kinderen vastigheid en continuïteit hebben in hun opvoeding en opgroeien. Vooral de eerste levensjaren is hechting van belang in de ontwikkeling, waardoor het belangrijk is dat er vaste leidsters op de stamgroepen zijn (Bil, 2010; Kramer & Singer, 2010).

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de pedagogisch medewerkers vinden dat zij 'matige' kennis hebben over externaliserende gedragsproblemen. Zij willen graag kennisverbreding over dit onderwerp op een interactieve manier, met het hele team, en door middel van ondersteuning van een gedragskaart, het beroepsproduct.

Aan de hand van het antwoord op de vraag en het onderzoek is er een 'Gedragskaart met handleiding' ontwikkeld voor de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam.

Inhoudsopgave.

Voorwoord.	8
Inleiding.	9
1.1 Inleiding.	10
1.2 De organisatie.	10
1.3 Missie.	10
1.4 Visie.	10
1.5 Doelgroep.	11
2. Pedagogische visie.	12
2.1 Pedagogisch kader.	12
2.2 Elly Singer.	12
2.3 Kohnstamm.	12
3. Probleem- en doelstelling.	14
3.1 Probleemstelling.	14
3.2 Doelstelling.	14
4. Onderzoeksmethode met onderbouwing.	15
4.1 Onderzoeksbenadering.	15
4.2 Onderzoekstype.	15
4.3 Databronnen.	15
4.4 De gebruikte data-verzamelingstechnieken.	16
4.5 De gebruikte analyse van gegevens.	17
5. Onderzoeksvraag & resultaten.	18
5.1 Hoofdvraag.	18
5.2 Deelvragen.	18
6.1 Conclusies.	26
6.2 Aanbevelingen.	27
7. Discussie.	28

8. Bronnenlijst	30
Literatuur.....	30
Internet.....	30
Bijlagen.	31
Bijlage 1.1 De normale ontwikkeling van een baby, dreumes en peuter.	34
Bijlage 2.0 Inventariserende vragenlijst.	42
Bijlage 3. Behoeft inventariserende vragenlijst.	61
Bijlage 4. Observatieformulieren en zorgboekje.....	69
Bijlage 5. Activiteiten afstuderen	88

Voorwoord.

Dit onderzoek over de pedagogische kennis van externaliserende gedragsproblemen van kinderen van nul tot vier jaar is tot stand gekomen door mijn interesses in gedragsproblematiek in het werkveld van de kinderopvang.

De onderzoeksvraag die ontwikkeld is, sloot aan bij de organisatie en bij mijn interesses, hierdoor stond ik volledig in voor deze uitdaging.

Ik heb een enorme affiniteit met de doelgroep nul tot vier jaar, doordat ik hier meerdere jaren en dagdelen meegewerkt heb. Het is een doelgroep die afhankelijk is van zorg, sensitiviteit, responsiviteit, liefde en veiligheid, wat ik dagelijks met alle plezier uitdraag. Het is een doelgroep waar externaliserende gedragsproblemen moeilijk te herkennen, ondervinden of te diagnosticeren zijn. Hierdoor is het belangrijk dat er voldoende kennis is over deze problematiek binnen de kinderopvang om opvallend/afwijkend gedrag vroeg te kunnen signaleren. Hierdoor kunnen de pedagogisch medewerkers van Kinderdagverblijf Toverkunst beter inspelen op de wensen en behoeften van elk individueel kind.

Ik hoop dat deze onderzoeksresultaten een bijdrage kunnen leveren in de praktijk van kinderdagverblijf Toverkunst. Ik hoop dat kinderen met opvallend/afwijkend gedrag zich doormiddel van dit onderzoek ook optimaal kunnen ontwikkelen.

De minor 'opvoedschakels' heb ik met succes afgerond.

Dankwoord.

Tevens wil ik van de gelegenheid gebruik maken om mijn dank uit te spreken naar mijn praktijkbegeleidster Maggie van den Bosch, leidinggevende van kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam, en mijn afstudeerbegeleidster Tineke Oosterloo, docent aan de Hogeschool Rotterdam. Ik heb met enorm veel plezier samengewerkt en gebrainstormd over mijn onderzoeksvraag, plan en verslag, waarbij ik onwijs veel steun heb ervaren. Ik heb veel geleerd van de gekregen feedback, adviezen en de tips van jullie als deskundigen op het gebied van praktijk en afstuderen. Bedankt voor jullie betrokkenheid, enthousiasme en steun gedurende mijn afstudeerperiode.

Rotterdam, 3 april 2014
Sharon Hopman

Inleiding.

In het kader van de HBO opleiding Pedagogiek is er een onderzoek gedaan naar de kennis over externaliserende gedragsproblemen, van de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam. Dit onderzoek heeft plaats gevonden omdat het belangrijk is dat alle kinderen in de kinderopvang met of zonder zorgen zich optimaal moeten kunnen ontwikkelen binnen de kinderopvang. Het onderzoek gaat over externaliserende gedragsproblemen bij jonge kinderen van nul tot vier jaar. Daarbij was het hoofddoel van het onderzoek dat er geïnventariseerd kon worden welke kennis de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst hadden over dit onderwerp en welke kennis er ontbrak. De vraagstelling waarop antwoord is gegeven is:

“Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met *externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?”

Voorgaand aan het onderzoek is er een plan en een doel opgesteld om tot het antwoord van de vraagstelling te kunnen komen. De doelstelling die geformuleerd is:

“Door middel van kennisverbreding van de pedagogisch medewerkers over externaliserende gedragsproblemen kan de ontwikkeling van de kinderen van nul tot vier jaar met een hulpvraag geoptimaliseerd worden”.

Het verslag is opgebouwd in verschillende hoofdstukken die op elkaar volgend een volgorde van het onderzoek zullen weergeven. In eerste instantie wordt er geschreven over de organisatie en de locatie waar het onderzoek heeft plaatsgevonden. Vervolgens is de pedagogische visie van kinderdagverblijf Toverkunst beschreven. Na deze basis wordt er geschreven over de probleem- en doelstelling van het onderzoek en over hoe het onderzoek verlopen is en welke stappen daarvoor genomen zijn. Het onderzoek bestaat uit een hoofdvraag en daarbij behorende deelvragen. Om antwoord te kunnen geven op de deelvragen heeft er literatuuronderzoek plaats gevonden en is er onderzoek gedaan door middel van gestructureerde vragen- en analyse lijsten. Vanuit de deelvragen zijn er resultaten naar voren gekomen en zijn er conclusies getrokken.

Aan de hand van de verkregen antwoorden op de deelvragen en getrokken conclusies is er antwoord gegeven op de hoofdvraag. Aansluitend hieraan zijn er aanbevelingen en discussiepunten geschreven voor de locatie, en is er een beroepsproduct ontwikkeld.

**Voor begrippen, vaktaal en termen, zie 'Bijlage 1.0'*

1. Kinderdagverblijf Toverkunst.

1.1 Inleiding.

In het kader van het afstuderen tijdens de deeltijdopleiding Pedagogiek heeft het onderzoek plaats gevonden in het werkveld van de studente. Het onderzoek heeft plaatsgevonden binnen kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam, binnen de kinderopvang Organisatie BijDeHand. Omdat het onderzoek binnen deze organisatie en locatie heeft plaats gevonden is het van belang om dit nader toe te lichten.

1.2 De organisatie.

Kinderopvang organisatie BijDeHand is de grootste kinderopvang organisatie van Rotterdam. Deze organisatie biedt opvang voor kinderen van nul tot twaalf jaar oud. Kinderdagverblijf Toverkunst biedt opvang voor kinderen van nul tot vier jaar. Het kinderdagverblijf biedt een aanvulling op de opvoeding door middel van het spelen met leeftijdsgenootjes, het leren van sociale vaardigheden, waarden en normen, dagritme en structuur. Het kinderdagverblijf stelt het kind en zijn/haar ontwikkeling centraal. Er worden verschillende uitgangspunten gehanteerd waarbij het alleen draait om de ontwikkeling van het kind.

- Ieder kind is uniek;
- Ieder kind is competent;
- Ieder kind heeft behoefte aan veiligheid.

Naar aanleiding van het beleid en de pedagogische werkwijze zullen de gediplomeerde pedagogisch medewerkers er alles aan doen om de ontwikkeling van het kind optimaal te laten verlopen, wanneer zij niet thuis kunnen zijn(BDH, 2013a).

1.3 Missie.

Opvoeden, ontzorgen, opvangen(BDH,2013c).

Opvoeden is er voor zorgen dat het kind zich optimaal kan ontwikkelen. Hierbij leert het kind waarden en normen, kennis, culturele eigenschappen, samenleving. Opvoeden is er voor zorgen dat alle basisbehoeften worden voldaan. Voeding, verschoning, lichamelijke verzorging, liefde, veiligheid en geborgenheid, responsiviteit en sensitiviteit en veilige hechting(Bil, 2010).

Ontzorgen is dat je de opvoeding tijdelijk overneemt van de ouders/verzorgers waardoor de ouders ontzorgt naar het werk kunnen gaan. Hierdoor krijgen de ouders een veilig en vertrouwd gevoel met de kinderopvang waar de kinderen tijdelijk opgevangen worden(Kramer&Singer,2010).

Opvangen is dat de kinderen van werkende ouders of afwezige ouders worden opgevangen in een nagebootste thuissituatie, dit is in dit geval de kinderopvang. Er wordt voldaan aan de basisbehoefte zoals voeding, verschoning, dagritme en structuur, veiligheid en geborgenheid bieden. Er wordt professioneel gehandeld door gediplomeerde pedagogisch medewerkers die responsief en sensitief reageren op de signalen van kinderen. Er is een dagritme, ontwikkelingsgericht speelgoed en activiteiten, de ruimte is kindvriendelijk ingericht en er zijn vaste leidsters aanwezig voor de hechtingsrelatie tussen leidsters en kinderen(Kramer&Singer, 2010).

1.4 Visie.

BijDeHand zorgt voor creatieve oplossingen door beter dan het gemiddelde te presteren, methodisch en verantwoord te handelen, uitdagend, vernieuwend en grensverleggend te zijn en reflecteert en evalueert de eigen organisatie(BDH, 2013d).

1.5 Doelgroep.

Organisatie BijDeHand biedt verschillende vormen van opvang aan. Dit is gerelateerd aan de leeftijden van de kinderen en de wensen en behoeften van ouders. Verschillende vormen zijn:

- Kinderdagverblijf, opvang voor de gehele dag voor kinderen van nul tot vier jaar.
- Peuterspeelzaal, opvang voor dagdelen voor kinderen van twee tot vier jaar.
- Tussenschoolse opvang, opvang voor kinderen die tussen de middag niet thuis kunnen eten voor kinderen van vier tot twaalf jaar die naar de basisschool gaan.
- Buitenschoolse opvang, opvang voor kinderen die na school niet thuis kunnen zijn waardoor zij buitenschoolse opvang krijgen voor vrije tijd en activiteiten voor kinderen van vier tot twaalf jaar.
- Voorschoolse opvang, is opvang voor alle kinderen van vier tot twaalf jaar waar extra vroeg of extra laat opvang voor geboden wordt (BDH, 2013b).

In dit onderzoeksverslag wordt geschreven over het kinderdagverblijf met als doelgroep: kinderen van nul tot vier jaar van kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam. Voor een uitgebreide beschrijving van deze doelgroep, zie 'Bijlage 1.1'.

2. Pedagogische visie.

Binnen organisatie BijDeHand wordt er gewerkt via verschillende theorieën waaruit een pedagogisch beleid is ontwikkeld en deze wordt uitgedragen in de praktijk van de kinderopvang.

De verschillende theorieën die gebruikt worden zijn gebaseerd op twee verschillende pedagogen namelijk Kohnstamm en Elly Singer. Daarbij gebruikt de organisatie als leidraad het boek "Pedagogisch kader kindercentra 0 -4 jaar" waarin de pedagoog Elly Singer ook een aandeel heeft geleverd (BDH, 2013a).

2.1 Pedagogisch kader.

Het pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar is een raamwerk wat geproduceerd is door pedagogen. Het doel van dit theoretisch kader is dat er volgens deze werkwijze en informatie gewerkt wordt binnen alle kinderopvang in Nederland. Het heeft als doel om een bijdrage aan kwaliteit te leveren binnen de Nederlandse Kindercentra. In dit raamwerk staat de optimale werkwijze voor pedagogisch medewerkers beschreven. Alles over kinderen, opvoeding, ontwikkeling en verschillende fases staat hierin beschreven (Kramer&Singer, 2010). De pedagogisch medewerkers maken constant gebruik van hun kennis en ervaring betreft leren, ontwikkelen en groeien van de jonge kinderen. Zij overleggen dagelijks met naaste collega's, hebben werkbijeenkomsten en vergaderingen om daarin actuele onderwerpen met elkaar te bespreken. Naar aanleiding van dit onderzoek is naar voren gekomen hoe de pedagogisch medewerkers kennisverbreding willen op doen over het onderwerp: 'externaliserende gedragsproblemen'. Deze informatie komt later in dit verslag aan bod (Kramer&Singer, 2010).

2.2 Elly Singer.

Elly Singer is een pedagoog die pedagogiek en ontwikkelingspsychologie gestudeerd heeft. Ze heeft verschillende onderzoeken gedaan naar de opvoeding en de ontwikkeling van kinderen. Hierin heeft zij zichzelf gespecialiseerd om onderzoek te doen naar kinderen in de kinderopvang, ouders van de kinderopvang en kinderen op school. Ze heeft zich bezig gehouden met de geschiedenis van ontwikkelingspsychologie en pedagogiek bij jonge kinderen. Daarnaast heeft ze zich nog bezig gehouden met de ouders van kinderen in de kinderopvang en het sociale leven van jonge kinderen. Haar visie vind je terug in het pedagogisch kader wat gehanteerd wordt binnen de organisatie (Kramer&Singer, 2010). Het belang waar Elly Singer voor staat is dat zij de relatie en de sociale ontwikkeling centraal stelt. Het is van belang dat de relatie tussen kinderen en pedagogisch medewerkers centraal staat en zich ontwikkelt tot een vertrouwensrelatie. Hierbij is het belangrijk dat de sociale ontwikkeling zich optimaal ontwikkelt, zodat de relatie goed opgebouwd kan worden. Door middel van dit onderzoek is er naar voren gekomen welke behoeften de pedagogisch medewerkers hebben betreft deskundigheidsbevordering op het gebied van kinderen met gedragsproblemen. Door deze deskundigheidsbevordering worden de kinderen op een juiste manier benadert wanneer zij sociaal een andere ontwikkeling doormaken (Kramer&Singer, 2010).

2.3 Kohnstamm.

Kohnstamm is een pedagoog die de persoonlijkheid van het kind centraal stelt in de opvoeding. De persoonlijkheid van elk kind is uniek. Er moet worden gekeken naar de wensen, behoeften en belangen van de kinderen en daarop moet worden aangesloten door de pedagogisch medewerkers. Het pedagogisch beleid van BijDeHand is gerelateerd aan de visie van Kohnstamm. Dit draagt de organisatie uit door de visie van Kohnstamm als uitgangspunten te hanteren (Kohnstamm, 2013). Om als instelling geheel aan te sluiten bij de wensen, behoeften en belangen van de kinderen is het van

belang dat ook de kinderen met afwijkend gedrag of gedragsproblemen, zich optimaal kunnen ontwikkelen en op eigen tempo met de nodige kennis en ervaring van de pedagogisch medewerkers, dit wordt doormiddel van dit onderzoek verbeterd, omdat de pedagogisch medewerkers naar aanleiding van de deskundigheidsbevordering meer kennis en ervaring hebben op dit gebied(Kohnstamm, 2013).

Voor verdere uitgeschreven informatie over de normale ontwikkeling van een baby, dreumes en peuter, zie 'Bijlage 1.1'.

3. Probleem- en doelstelling.

In de probleem- en doelstelling is er een weergave gegeven van het probleem voor de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst binnen organisatie BijDeHand. Daarbij is er een passend doel geformuleerd om het probleem te kunnen verhelpen of te verbeteren (Migchelbrink, 2010).

3.1 Probleemstelling.

Doordat pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst geen specifieke kennis en ervaring hebben met betrekking tot kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Kunnen de pedagogisch medewerkers niet vroegtijdig signaleren of er 'iets' met de kinderen aan de hand is, waardoor ze geen optimale kwaliteit en zorg bieden aan kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen (Hopman, 2013).

3.2 Doelstelling.

Het doel van dit onderzoek is dat kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen zich optimaal kunnen ontwikkelen doordat zij optimale zorg, hulp en begeleiding geboden krijgen (Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

Het doel van dit onderzoek is dat pedagogisch medewerkers kennisverbreding op doen met betrekking tot externaliserende gedragsproblemen en deze kennis en ervaring in kunnen zetten in de praktijk. Waardoor zij optimale kwaliteit kunnen leveren voor kinderen met deze hulpvraag.

1. Inzicht krijgen over de kennis van vroegsignalering en externaliserende gedragsproblemen onder de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst.
2. Inventariseren welke behoeften er is onder de pedagogisch medewerkers met betrekking tot deskundigheidsbevordering.
3. Inzichtelijk krijgen hoe ik de kennis over vroegsignalering van externaliserende gedragproblemen het meest efficiënt kan verbreden onder de pedagogisch medewerkers van Toverkunst.

Kortom:

Door middel van kennisverbreding van de pedagogisch medewerkers over externaliserende gedragsproblemen kan de ontwikkeling van de kinderen van nul tot vier jaar met een hulpvraag geoptimaliseerd worden (Migchelbrink, 2010).

4. Onderzoeksmethode met onderbouwing.

Door middel van dit onderzoek is er onderzocht wat de kennis is van de pedagogisch medewerkers betreft externaliserende gedragsproblemen. Daarbij is inzichtelijk geworden wat de behoefte aan deskundigheidsbevordering is op dit gebied. Ook is het duidelijk geworden hoe pedagogisch medewerkers het beste kinderen met signalen voor (toekomstige) gedragsproblemen kunnen begeleiden. In de volgende paragrafen zal beschreven worden hoe het onderzoek is verlopen en welke stappen daarvoor zijn genomen (Migchelbrink, 2010).

4.1 Onderzoeksbenadering.

Voor dit onderzoek is gekozen voor de kwalitatieve onderzoeksbenadering, omdat het onderzoek gaat over hoe de kwaliteit voor kinderen met een hulpvraag of gedragsproblemen verbeterd kon worden. Door middel van de kwalitatieve onderzoeksbenadering heeft de onderzoekster inzicht gekregen hoe de kwaliteit van de kinderopvang uiteindelijk verbeterd kon worden voor kinderen met externaliserende gedragsproblemen en wat daarbij de behoefte is aan deskundigheidsbevordering voor de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst (Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

4.2 Onderzoekstype.

Voor dit onderzoek is gekozen voor het inventariserend behoefte onderzoek, omdat er geïnterviewd moest worden welke kennis de pedagogisch medewerkers hadden en welke behoefte aan deskundigheidsbevordering zij wilde hebben. De combinatie van dit onderzoekstype heeft er voor gezorgd dat er geïnterviewd kon worden welke kennis de pedagogisch medewerkers hebben. Aansluitend daarbij is er een behoefte onderzoek gedaan om te kijken waar de pedagogisch medewerkers behoefte aan hadden betreft deskundigheidsbevordering over gedragsproblemen, zodat er een bijdrage geleverd kon worden door middel van een beroepsproduct te ontwerpen (Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

4.3 Databronnen.

In dit onderzoek is er gebruik gemaakt van drie verschillende databronnen (Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

Individuele personen.

Het doel was om alle pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst te betrekken bij het onderzoek. De personen die onderdeel uit hebben gemaakt van het onderzoek zijn de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst. Het gaat om twintig pedagogisch medewerkers. Zij zijn alle medewerkers van Kinderdagverblijf Toverkunst. Deze pedagogisch medewerkers zijn dagelijks werkzaam op de groepen en in contact met de kinderen. De pedagogisch medewerkers zijn de personen die tegen het probleem aan lopen, zij kunnen een kind met een hulpvraag, gedragsprobleem of toekomstig gedragsprobleem op de groep krijgen. Door middel van een inventariserende- gestructureerde vragenlijst is er geïnterviewd welke kennis de pedagogisch medewerkers al hadden en welke behoefte zij hebben betreft deskundigheidsbevordering. De pedagogisch medewerkers hebben ervaring op de werkvloer en hebben hierdoor goed hun behoefte uit kunnen spreken wat er momenteel gemist wordt, om ook optimaal te kunnen handelen naar en voor kinderen met een hulpvraag of gedragsprobleem (Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010). Gedurende het onderzoek zijn er twintig vragenlijsten uitgedeeld, waarnaar er negentien zijn ingeleverd en waarvan er achttien bruikbaar waren. Bij de tweede ronde vragenlijsten zijn er

opnieuw twintig vragenlijsten uitgedeeld, waarvan er twintig zijn ingeleverd en ook allemaal bruikbaar waren.

Organisatie documenten.

Tijdens dit onderzoek was het de bedoeling om informatie van de organisatie in te winnen betreft het onderwerp 'signaleren, afwijkend gedrag en zorgkinderen'. Hoe en welke instrumenten heeft de organisatie momenteel om signalen, zorgen of gedragsproblemen op te merken?

Gedurende dit onderzoek is er gebruik gemaakt van de documenten die binnen de organisatie gehanteerd worden betreft het boek Pedagogisch Kader Kindercentra 0 -4 jaar, het beleid, pedagogische werkwijze, observatie formulieren over de ontwikkeling van kinderen en het zorgboekje. Hieruit is de nodige informatie gebruikt om deelvragen te beantwoorden en om zichtbaar te maken wat er momenteel aan aanbod is betreft signaleren van afwijkend gedrag(Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

Literatuur.

Verder was het de bedoeling om een literatuuronderzoek te doen over externaliserende gedragsproblemen. Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van literatuur over externaliserende gedragsproblemen, definities, symptomen, behandeling, begeleiding en risico- en beschermingsfactoren om een beeld te kunnen creëren hoe je het best met kinderen met een hulpvraag en gedragsproblemen om kunt gaan(Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

4.4 De gebruikte data-verzamelingstechnieken.

Om de nodige informatie voor het onderzoek uit bronnen te halen, is er gebruik gemaakt van data-verzamelingstechnieken zoals genoemd worden in het boek van Migchelbrink(2010). De data-verzamelingstechnieken die voor dit onderzoek gebruikt zijn: "inventariserend vragenlijst, gestructureerde vragenlijst en een inhoudsanalyse"(Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

Inventariserende vragenlijst.

Voor het inventariserende onderzoek wat gedaan is naar de kennis van de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, is er gebruik gemaakt van een inventariserende vragenlijst (bijlage 2). Dit is een data-verzamelingstechniek om inzichtelijk en meetbaar te kunnen maken wat op dit moment de kennis is over externaliserende gedragsproblemen van de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst(Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

Gestructureerde vragenlijst.

Naar aanleiding van de uitkomsten van de inventariserende vragenlijst is er een aansluitende gestructureerde vragenlijst ontwikkeld(bijlage 3), om daarmee de behoefte aan deskundigheidsbevordering te inventariseren. Beide data-verzamelingstechnieken zijn individueel afgenomen, zodat er kritisch gekeken kon worden naar wat er al aan kennis is en waar behoefte aan is. Hierdoor is er een beroepsproduct ontwikkelt, om op die manier de deskundigheid van de pedagogisch medewerkers te bevorderen(Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

Inhoudsanalyse.

De inhoudsanalyse is gebruikt voor het verkrijgen van gegevens uit documenten. Het was van belang om informatie te verkrijgen over soorten gedragsproblemen, symptomen en begeleiding. Om deze informatie te verkrijgen is er gebruik gemaakt van een categorieënstelsel(Migchelbrink, 2010). Dit is een werkwijze om aandachtspunten van de vraagstelling en deelvragen gemakkelijk op te kunnen zoeken en daarbij de nodige informatie tot beschikking te krijgen(Hopman, 2013; Migchelbrink, 2010).

4.5 De gebruikte analyse van gegevens.

Gedurende het analyseren van de gegevens is er geprobeerd patronen en opvallende items te zien. Deze analyse bestaat uit kwantitatief materiaal. De gegevens zijn geanalyseerd door de gegeven antwoorden te turven door middel van een turflijst(bijlage 2&3). Tijdens het analyseren is er als eerst gekeken welke informatie bruikbaar was en welke niet. Er is ervoor gekozen om alleen volledig en op de juiste manier ingevulde vragenlijsten te gebruiken, om zo een compleet en volledig beeld te creëren(bijlage 2&3). Daarnaast is ervoor gekozen om een totaal overzicht te maken van de individuele vragenlijsten, gegevens en de uitkomsten om een compleet beeld te vormen van de gegeven antwoorden en hieruit een conclusie te kunnen trekken(Migchelbrink, 2010).

5. Onderzoeksvraag & resultaten.

In het kader van het onderzoek is er een hoofdvraag geformuleerd en daarbij behorende deelvragen. Deze deelvragen zijn geformuleerd om door middel van kleinere onderzoeken en antwoorden uiteindelijk antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag. Om een duidelijk beeld te geven van de hoofdvraag en de bijbehorende deelvragen staan de geformuleerde vragen hieronder beschreven. Daarop volgend zal er per deelvraag antwoord worden gegeven en de resultaten worden beschreven.

5.1 Hoofdvraag.

Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?(Migchelbrink, 2010)

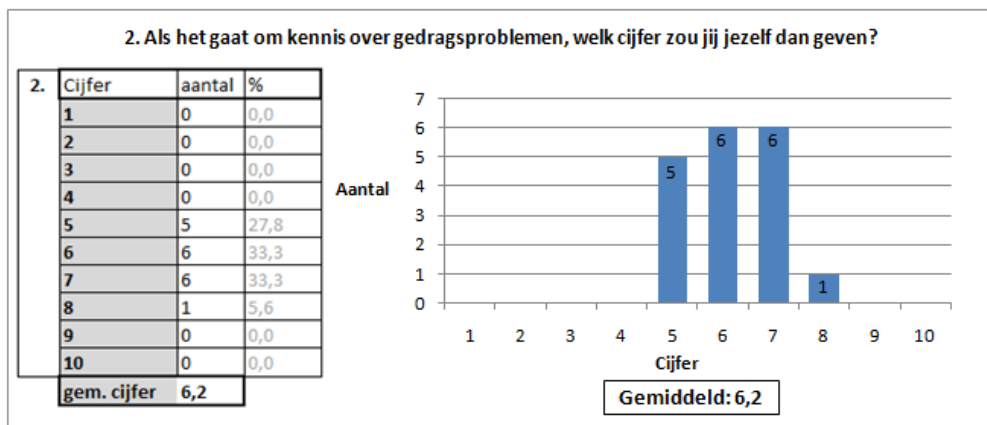
5.2 Deelvragen.

1. Welke kennis hebben de pedagogisch medewerkers van Toverkunst over externaliserende gedragsproblemen?
2. Welke behoefte hebben de pedagogisch medewerkers aan deskundigheidsbevordering omtrent het onderwerp externaliserende gedragsproblemen?
3. Hoe kunnen de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst het beste handelen, wanneer kinderen externaliserende gedragsproblemen hebben?
4. Wat is er momenteel beschikbaar binnen kinderdagverblijf Toverkunst, om externaliserende gedragsproblemen inzichtelijk te maken? (Migchelbrink, 2010)

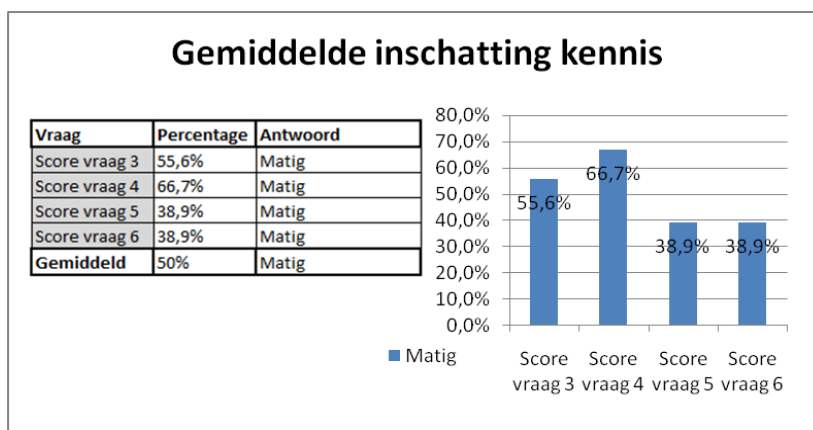
5.2 Deelvraag 1.

“Welke kennis hebben de pedagogisch medewerkers van Toverkunst over externaliserende gedragsproblemen?”

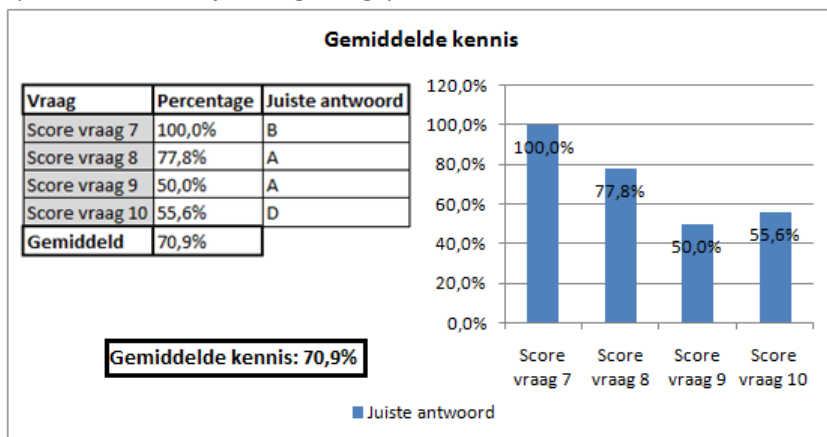
Voor het beantwoorden van deze deelvraag is er gebruik gemaakt van een inventariserende gestructureerde vragenlijst. Binnen kinderdagverblijf Toverkunst zijn twintig pedagogisch medewerkers werkzaam. De geformuleerde vragenlijsten zijn afgenomen onder deze twintig medewerkers. Ze hebben een week de tijd gekregen om de vragenlijst in te vullen. Na een week zijn de vragenlijsten opgehaald en/of ingeleverd. Hierna is er gekeken naar welke vragenlijsten bruikbaar waren. Van de twintig uitgedeelde vragenlijsten zijn er negentien ingeleverd, waarvan er achttien bruikbaar waren. De bruikbare vragenlijsten zijn geanalyseerd door middel van een turflijst. Aan de hand van alle uitkomsten zijn de aantallen opgeteld en zijn er percentages berekend. Hieruit is naar voren gekomen dat de pedagogisch medewerkers zichzelf een 6,2 als cijfer geven als het gaat om de kennis die zij hebben over gedragsproblemen.

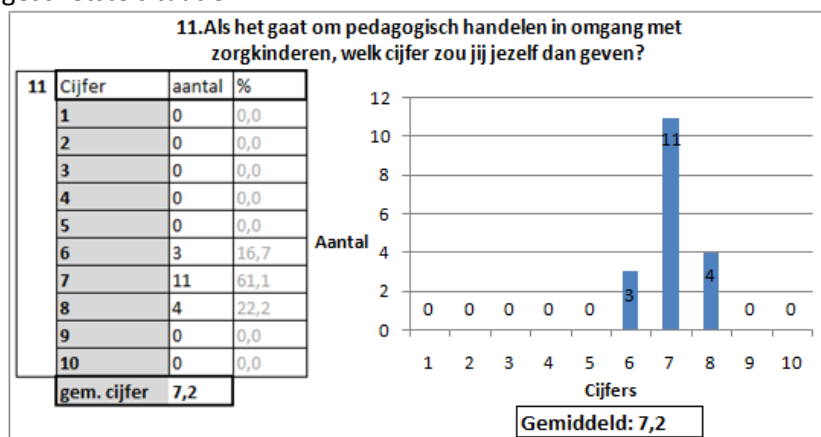
Daarop volgend waren er een viertal vragen, zodat de pedagogisch medewerkers hun eigen kennis konden inschatten. Uit deze resultaten is gebleken dat de pedagogisch medewerkers gemiddeld ‘matige’ (50%) kennis hebben over vroegsignalering, gedragsproblemen, gedragsstoornissen en externaliserende gedragsproblemen.

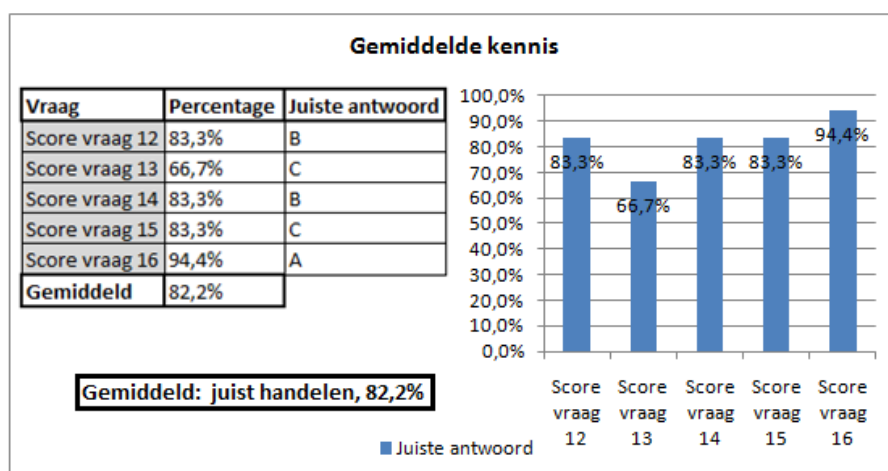
Vervolgens is er antwoord gegeven op kennisvragen, om meetbaar te maken of de pedagogisch medewerkers voldoende kennis hebben over het handelen bij vroegsignalering. Hieruit is gebleken dat meer dan zeventig procent (70,9%) 'voldoende' kennis hebben over het handelen wanneer er sprake is of kan zijn van gedragsproblemen en/of stoornissen.

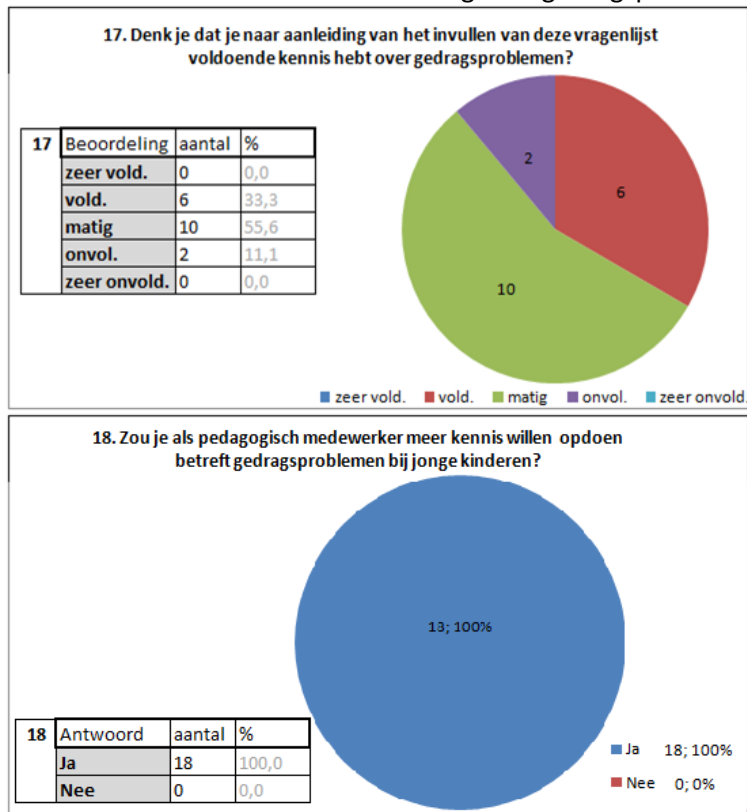
Betreft het handelen van de pedagogisch medewerkers geven zij zichzelf een 7,2. Verder zijn er situaties geschetst waarbij de pedagogisch medewerkers uit verschillende antwoord mogelijkheden konden kiezen. De keuzes hadden te maken met hoe zij als professional zouden handelen in de geschetste situatie.

Aan de hand van deze vragen is naar voren gekomen dat gemiddeld meer dan tachtig procent (82,2%) weet hoe ze moeten handelen in situaties wanneer er kinderen met gedragsproblemen op de groep zijn.

Als afronding van de vragenlijst is er gevraagd of zij naar aanleiding van de vragenlijst denken voldoende kennis te hebben over gedragsproblemen. Ook is er gevraagd of er behoefte is aan kennisverbreding hierover. Daaruit is gebleken dat de pedagogisch medewerkers zelf vinden dat zij over het algemeen ‘matige kennis’ hebben over gedragsproblemen (55,6%) en dat zij allen (100%) behoefte hebben aan kennisverbreding over gedragsproblemen.

Kortom: de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst hebben gemiddeld ‘matige’ kennis over vroegsignalering, gedragsproblemen, gedragsstoornissen en externaliserende gedragsproblemen. Zij geven zichzelf gemiddeld een 6,2 over de kennis die zij nu bezitten. Betreft de kennis over het handelen en ervaring in het handelen zelf, scoren de pedagogisch medewerkers zichzelf op een 7,2 met goede uitkomsten op de vragen met gemiddeld tachtig procent. Hieruit blijkt dat zij op dezelfde manier handelen binnen het kinderdagverblijf. Als laatste conclusie hebben alle ondervraagde pedagogisch medewerkers behoefte aan kennisverbreding over gedragsproblemen(100%).

Samengevat:

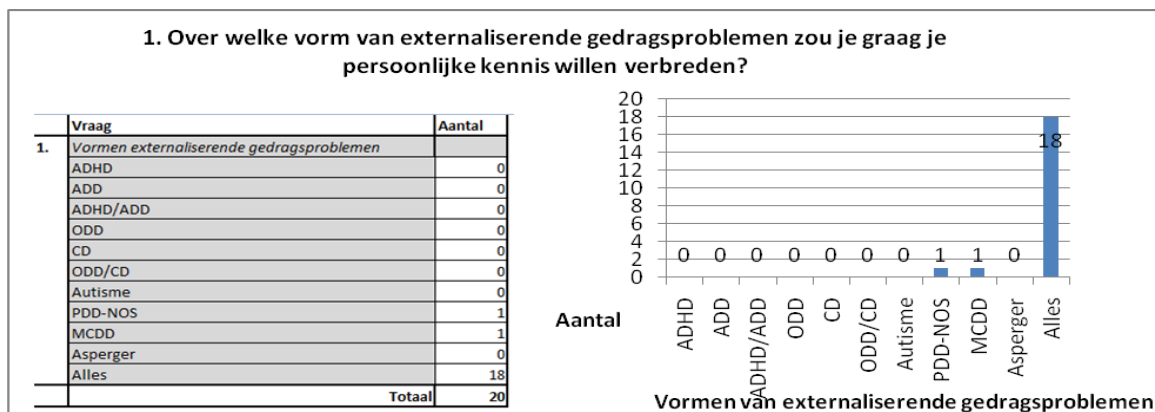
Onderwerp	Beoordeling / cijfer
Kennis over vroegsignalering, gedragsproblemen, gedragsstoornissen en externaliserende gedragsproblemen.	Matig / 6,2

Referentie; ‘Bijlage 2’.

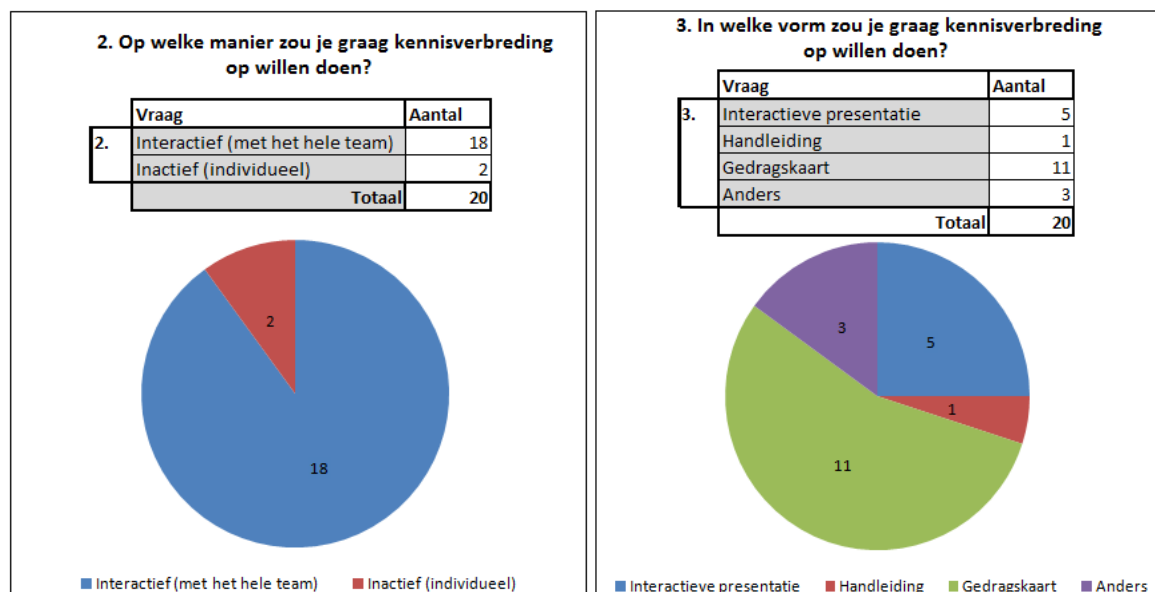
5.2 Deelvraag 2.

“Welke behoefte hebben de pedagogisch medewerkers aan deskundigheidsbevordering omtrent het onderwerp externaliserende gedragsproblemen?”

Voor het beantwoorden van deze deelvraag is er gebruik gemaakt van een inventariserende gestructureerde vragenlijst over de behoefte aan kennisverbreding. Net als de inventariserende vragenlijst is deze vragenlijst ook afgenomen binnen kinderdagverblijf Toverkunst en de twintig pedagogisch medewerkers. Ze hebben een week de tijd gekregen om de vragenlijst in te vullen. Na een week zijn de vragenlijsten opgehaald en/of ingeleverd. Hierna is er gekeken naar welke vragenlijsten bruikbaar waren. Alle twintig vragenlijsten zijn ingeleverd, waarvan ook alle twintig bruikbaar waren. De vragenlijsten zijn geanalyseerd door middel van een turlijst. Aan de hand van alle uitkomsten zijn de aantallen opgeteld en zijn er percentages berekend. Hieruit is naar voren gekomen dat bijna alle pedagogisch medewerkers (90%) behoefte aan kennisverbreding hebben over alle aangeboden onderwerpen van externaliserende gedragsproblemen. De vormen die aangeboden waren zijn: ADHD, ADD, ODD, CD, PDD-NOS, MCDD en het Syndroom van Asperger.

Daarop volgend was er een vraag geformuleerd waar aangegeven kon worden of de medewerkers kennisverbreding op willen doen met het hele team of individueel. Hieruit is naar voren gekomen dat de meeste medewerkers (90%) op een interactieve manier (met het hele team) kennisverbreding op willen doen.

Aan de hand van deze vraag is er een laatste vraag geformuleerd om inzichtelijk te krijgen op welke manier de pedagogisch medewerkers kennisverbreding op willen doen. Hier kregen zij de keuze mogelijkheid uit: 'interactieve presentatie', 'handleiding', 'gedragskaart' of 'anders' aan te geven. Uit deze vraag is naar voren gekomen dat meer dan de helft van de medewerkers (55%) graag kennisverbreding op zou willen doen door middel van een gedragskaart voor op de stamgroepen.

Kortom: de pedagogisch medewerkers(90%) van kinderdagverblijf Toverkunst willen kennisverbreding over alle aangeboden vormen van externaliserende gedragsproblemen. Daarbij hebben zij de voorkeur(90%) om deze kennis op een interactieve manier met het hele team op te doen. De meerderheid van de pedagogisch medewerkers(55%) willen kennis verbreding op doen door middel van een gedragskaart.

Samengevat:

Onderwerp	Percentages:	Heeft behoefte aan:
Welke behoefte aan deskundigheidsbevordering hebben de pedagogisch medewerkers.	90% van de PM-ers	Alle vormen van externaliserende gedragsproblemen
Interactieve of inactieve vorm van deskundigheidsbevordering	90% van de PM-ers	Interactief (met het hele team)
In welke vorm willen de pedagogisch medewerkers kennisverbreding	55% van de PM-ers	In de vorm van een 'gedragskaart'

Referentie; 'Bijlage 3'.

5.2 Deelvraag 3.

“Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst het beste handelen wanneer kinderen externaliserende gedragsproblemen hebben?”

Om antwoord te kunnen geven op deze deelvraag heeft er een inhoudsanalyse plaats gevonden.

In het algemeen wanneer er sprake is van gedragsproblemen bij jonge kinderen, is het van belang dat de pedagogisch medewerkers beschikken over kennis over de verschillende vormen, symptomen en begeleiding. Dit is van belang omdat de pedagogisch medewerkers door middel van goede voorlichting en informatie leren hoe ze het beste met het gedrag om kunnen/moeten gaan (Lieshout, 2009).

Wanneer er kinderen met Autisme op het kinderdagverblijf komen, kunnen de pedagogisch medewerkers de problemen van autisme niet wegnemen, maar zij kunnen er wel voor zorgen dat het kind zo min mogelijk last ondervindt van het gedragsprobleem. Dit kunnen de pedagogisch medewerkers doen door vooral het bieden van structuur, een vast dagritme en zo min mogelijk veranderingen (prikkels) voor het kind. Wat belangrijk bij Autisme is, is dat het kind problemen heeft met prikkelverwerking. Het is daarom van belang dat kinderen zo min mogelijk prikkels krijgen, en als ze er zijn of aankomen, proberen het kind hierin te begeleiden en stap voor stap aan de veranderingen te laten wennen (Lieshout, 2009).

Wanneer er kinderen met ADHD op het kinderdagverblijf komen is het belangrijk dat het kind structuur geboden krijgt. Dit kan door middel van een vast dagritme, kleine opdrachtjes, vaste tijdstippen activiteiten doen etc. Het is belangrijk dat je kinderen met ADHD prikkelende en interessante opdrachten geeft, zodat de aandacht en concentratie geprikkeld blijft en daardoor ook gestimuleerd wordt om langer vol te houden. Zorg voor afwisseling en uitdaging, maar dan wel op zo'n manier dat het niet overprikkeld wordt. Belangrijk in de omgeving is dat het niet te druk is om het kind heen, te veel kleuren, te veel werkjes, te veel opdrachten, te veel activiteiten in één keer. Hier wordt het kind alleen maar drukker van en dit schept geen orde, rust en regelmaat voor het kind (Lieshout, 2009).

Wanneer kinderen met ADD op het kinderdagverblijf komen is het belangrijk dat er structuur wordt geboden, het is van belang dat er een dagritme is en dat het kind leert hoe de dag eruit ziet en hoe de dag zal gaan verlopen. Daarbij is het van belang dat deze kinderen worden aangemoedigd en gemotiveerd in hetgeen wat ze doen. Dit maakt niet uit of het iets is waar ze goed in zijn of minder goed, maar het gaat erom dat ze bezig zijn, zodat hun aandacht erbij blijft en ze niet afdwalen. Bij het uitvoeren van opdrachten en taakjes is het belangrijk om deze kinderen te stimuleren, positief gedrag te benoemen en dit te belonen (Lieshout, 2009).

Wanneer kinderen met ODD-CD op het kinderdagverblijf komen is het van belang om consequent te zijn. Hiermee wordt bedoeld grenzen stellen, straffen en belonen, overwicht tonen etc. Kinderen met ODD of CD hebben moeite om oorzaak-gevolg in te schatten daarom is het goed om met deze kinderen te bespreken wat gevolgen kunnen zijn van ongewenst gedrag. De kinderen moeten leren om eerst na te denken voordat ze gaan handelen. Om er voor te zorgen dat kinderen zo min mogelijk ongewenst gedrag vertonen is het goed om deze kinderen bezig te houden met activiteiten, opdrachtjes en hulp zijn voor de pedagogisch medewerkers. Benoem niet alleen het ongewenste gedrag, maar probeer vooral het positieve gedrag te benoemen en te belonen wanneer dat van toepassing is. Dit zal het kind motiveren om meer gewenst gedrag te vertonen (Lieshout, 2009).

Zie voor literatuuronderzoek 'Beroepsproduct'.

5.2 Deelvraag 4.

“Wat is er momenteel beschikbaar binnen kinderdagverblijf Toverkunst, om externaliserende gedragsproblemen inzichtelijk te maken?”

Om antwoord te kunnen geven op deze deelvraag is er gezocht naar informatie over zorgkinderen en informatie die bruikbaar was om antwoord te kunnen geven.

Naar aanleiding van deze informatie is er naar voren gekomen dat er observatieformulieren zijn om de ontwikkeling van de kinderen te kunnen volgen en eventuele signalen en zorgen vast te kunnen stellen.

1. Er bestaat een observatieformulier voor kinderen van ‘nul tot twee jaar’ en van ‘twee tot vier jaar’, die jaarlijks wordt ingevuld en bespreekbaar wordt gemaakt met de ouders door middel van een tien-minuten gesprek. In dit observatieformulier wordt er gekeken naar de volgende onderwerpen met betrekking tot het kind:

- Welbevinden in de groep
- Binnenkomst
- Eten en drinken
- Spelen
- Verschonen verzorgen
- Slapen
- Vertrek
- Relatie met andere kinderen
- Vertrouwen
- Weerbaarheid
- Spraak/taal
- Motoriek fijn en grove bewegingen.

Aan het einde van het observatie formulier is er ruimte om aandachtspunten te noteren en deze bespreekbaar te maken met collega's, leidinggevende en de ouders/verzorgers.

Buiten deze manier van signaleren en het volgen van de ontwikkelingen zijn er nog andere mogelijkheden binnen kinderdagverblijf Toverkunst.

2. Zo bestaat er ook een ‘observatielijst peuter-kleuter’ voor kinderen die van het kinderdagverblijf over gaan naar de basisschool. Deze observatielijst is bedoeld als overdracht naar de basisschool, zodat ze daar verder kunnen gaan met het volgen van de ontwikkeling. Bij deze observatie wordt er gericht gekeken naar ontwikkelingsgebieden zoals:
 - Sociaal-emotionele ontwikkeling
 - Zelfredzaamheid
 - Cognitieve ontwikkeling / Taal
 - Lichamelijke ontwikkeling / Motoriek
 - Speel- en leergedrag
 - Contact ouders/verzorgers met de leidster
 - Extra ruimte
3. Wanneer blijkt dat er signalen en/of zorgen zijn, is er het ‘zorgboekje’. Dit boekje wordt door de pedagogisch medewerker van de stamgroep ingevuld naar aanleiding van zorgen en signalen uit de ‘observatielijst peuter-kleuter’. De pedagogisch medewerker vult in wat voor het kind van toepassing is, ze wordt automatisch doorverwezen naar de pagina's en onderdelen die van toepassing zijn. De uitkomsten en het zorgboekje worden met de ouders/verzorgers besproken en ook met naaste collega's en de leidinggevende. Het doel van het ‘zorgboekje’ is dat de leerkracht op school extra informatie krijgt over het kind wanneer het op school komt.

Referentie; 'Bijlage 4'.

6. Conclusies en aanbevelingen.

In dit hoofdstuk wordt er uitgebreid antwoord gegeven op de hoofdvraag. In het vorige hoofdstuk zijn de resultaten en antwoorden op de deelvragen uitgebreid beschreven, deze zullen hier nogmaals concreet benoemd worden. Aan de hand van de antwoorden op de hoofd- en deelvragen en conclusies zijn er aanbevelingen geschreven voor Kinderdagverblijf Toverkunst.

6.1 Conclusies.

Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?

De pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst te Rotterdam, kunnen kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen door middel van het bieden van structuur, overzicht, activiteiten passend bij de ontwikkelingsfase, vastigheid, continuïteit en consequent handelen.

Met het bieden van structuur wordt bedoeld het bieden van een vast dagritme zoals bijvoorbeeld het werken met pictogrammen. Op deze manier leren de kinderen wat het ritme op het kinderdagverblijf is, wat er van hen verwacht wordt en kunnen ze zien/leren wat er nog meer komen gaat op een dag. Daarbij is het belangrijk dat de kinderen niet over- of ondervraagd worden als het gaat om taakjes en opdrachten. Kijk goed naar de individuele ontwikkeling van het kind en zorg dat elk kind een uitdagende opdracht of activiteit aangeboden krijgt, passend bij de ontwikkelingsfase (Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Zorg er voor dat de groepsruimte overzichtelijk is en dat er niet te veel prikkels zijn zoals knutsels, posters, plaatjes, schilderijen, foto's etc. Dit kan er voor zorgen dat kinderen die hier gevoelig voor zijn, overprikkeld worden (Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Benoem vooral het gewenste gedrag en beloon het positieve gedrag of resultaat wat het kind toont of met zich meebrengt. Hier hebben jonge kinderen meer baat bij dan het benoemen van negatief of ongewenst gedrag. Probeer het negatieve gedrag te negeren en wees consequent met straffen en belonen, zodat kinderen leren waar hun grenzen liggen (Bil, 2010; Kramer & Singer, 2010). Als laatste is het van belang dat jonge kinderen vastigheid en continuïteit hebben in hun opvoeding en opgroeien. Vooral de eerste levensjaren is hechting van belang in de ontwikkeling, waardoor het belangrijk is dat er vaste leidsters op de stamgroepen zijn (Bil, 2010; Kramer & Singer, 2010).

Deelvraag 1. Welke kennis hebben de pedagogisch medewerkers van Toverkunst over externaliserende gedragsproblemen?

De pedagogisch medewerkers vinden dat zij over 'matige' kennis beschikken over externaliserende gedragsproblemen. De pedagogisch medewerkers willen allemaal kennisverbreding over dit onderwerp (Bijlage 2).

Deelvraag 2. Welke behoefte hebben de pedagogisch medewerkers aan deskundigheidsbevordering omtrent het onderwerp externaliserende gedragsproblemen?

De pedagogisch medewerkers willen kennisverbreding over alle aangeboden externaliserende gedragsproblemen. Dit willen zij op een interactieve manier met het hele team en door middel van een gedragskaart (Bijlage 3).

Deelvraag 3. Hoe kunnen de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst het beste handelen, wanneer kinderen externaliserende gedragsproblemen hebben?

Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerkers structuur, dagritme, rust en regelmaat bieden binnen het kinderdagverblijf. Dat zij consequent straffen belonen en mede opvoeden. Dat zij de kinderen stimuleren in het gewenste gedrag, het geen wat goed gaat. Vooral positieve in plaats van negatief gedrag benoemen. Overbodige prikkels vermijden, leeftijdsgebonden en uitdagende

activiteiten aanbieden, responsiviteit en sensitiviteit gepast bij de leeftijd en grenzen van het kind (Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Deelvraag 4. Wat is er momenteel beschikbaar binnen kinderdagverblijf Toverkunst, om externaliserende gedragsproblemen inzichtelijk te maken?

Momenteel zijn er observatielijsten 0-2 jaar, 2-4 jaar, peuter-kleuter observatielijst en het zorgboekje om signalen, zorgen en externaliserend gedrag in beeld te krijgen (Bijlage 4).

6.2 Aanbevelingen.

Naar aanleiding van de getrokken conclusies zijn er aanbevelingen beschreven voor Kinderdagverblijf Toverkunst. Deze zullen hieronder beschreven en toegelicht worden.

Samengevat: uit onderzoek is gebleken dat de pedagogisch medewerkers 'matige kennis' hebben betreft externaliserende gedragsproblemen en dat zij allen kennisverbreding op willen doen door middel van een interactieve manier, met het gehele team. De meerderheid van de pedagogisch medewerkers van Kinderdagverblijf Toverkunst heeft er voor gekozen om kennisverbreding op te doen door middel van een gedragskaart. Daarbij is er aangegeven dat zij graag iets van een handleiding of toelichting op de gedragskaart willen hebben als naslag werk, met daarin uitgebreide en bruikbare informatie over externaliserende gedragsproblemen.

Aanbeveling 1.

Het is een aanbeveling om een 'Gedragskaart' te ontwikkelen voor op de stamgroepen met daarop externaliserende gedragsproblemen, symptomen, begeleiding en tips of adviezen hoe hier het beste mee om kan worden gegaan. Deze gedragskaart kan op de stamgroep worden opgehangen, zodat de pedagogisch medewerkers in één oogopslag kunnen zien met welk gedrag zij te maken hebben en hoe ze daar het beste mee om kunnen gaan.

Aanbeveling 2.

Het is een aanbeveling om een handleiding over externaliserende gedragsproblemen te ontwikkelen met daarin de definitie, symptomen, risico- en beschermingsfactoren en begeleiding. Dit kunnen de pedagogisch medewerkers gebruiken als naslagwerk wanneer zij vragen hebben over bepaald gedrag of wanneer zij signalen ontvangen.

Aanbeveling 3.

Het is een aanbeveling om het onderwerp actief te maken door middel van een presentatie of werkbijeenkomst voor het team. Dit zorgt ervoor dat alle medewerkers dezelfde informatie ontvangen over externaliserende gedragsproblemen, zij kunnen kennis en ervaring delen met het team en op deze manier leren zij van elkaar en wordt er gewerkt aan kennisverbreding.

7. Discussie.

Het onderzoek wat heeft plaats gevonden heeft zowel positieve als negatieve ervaringen met zich meegebracht gedurende het proces. Naar aanleiding hiervan zal er beschreven worden wat er als positief en negatief is ervaren. Aan de hand van de negatieve ervaringen zullen er wijzigingen en/of aanpassingen beschreven worden om het de volgende keer beter of anders te kunnen doen.

Terugblik.

Aan de hand van het onderzoeksplan wat voor mijn gevoel volledig uitgewerkt was ben ik volgens de planning die ik gemaakt heb te werk gegaan. De eerste stappen die gezet moesten worden om een beeld te krijgen voor het onderzoeksverslag was het ontwerpen van de vragenlijsten. Het formuleren van de vragenlijsten was voor mij een positieve ervaring binnen het onderzoeksproces. Door middel van het stappenplan van Migchelbrink (2010) ben ik stap voor stap het stappenplan door gelopen en ben ik zo tot de juiste onderwerpen en vragen gekomen. Aan de hand van het eerste concept heb ik de deskundigen mee laten kijken om zo te controleren of punten en vragen onduidelijk waren, anders geformuleerd moesten worden en of er nog op- of aanmerkingen waren. Vervolgens heb ik deze feedback verwerkt in het concept en heb ik de definitieve versie gemaakt en uitgedeeld. Nadat de vragenlijst geformuleerd was heb ik aan de hand van de vragen en de keuze mogelijkheden en turflijst gemaakt om de gegeven antwoorden bij inlevering te kunnen analyseren. Deze stappen zijn genomen voor zowel deelvraag 1 als bij deelvraag 2(Bijlage 5).

De pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst hielden zich erg goed aan de deadline die gesteld werd. Hierdoor waren de vragenlijsten binnen het afgesproken termijn ingeleverd en konden deze door middel van de ontworpen turflijsten geanalyseerd worden. Hierdoor ging het beantwoorden van de eerste twee deelvragen erg vlot(Bijlage 5).

Het literatuuronderzoek voor deelvraag 3 lag wat mijn ervaring betreft wat gecompliceerder. Er is namelijk heel veel informatie te vinden over externaliserende gedragsproblemen. Hierdoor zijn er veel bronnen waar ik een keuze uit heb moeten maken, dit was voor mij in het begin onduidelijk. Uiteindelijk heb ik er voor gekozen om de boeken te gebruiken die ik gedurende mijn opleiding ook moest gebruiken, op die manier heb ik mijn selectie gemaakt. In het vervolg zal ik eerder informeren over welke bronnen handig, bruikbaar en haalbaar zijn voor het onderzoek, zodat ik gelijk de juiste bronnen kan gebruiken zodat de tijd die ik nu heb gebruikt om bronnen uit te zoeken niet verloren gaat(Bijlage 5).

Het beantwoorden van deelvraag 4 verliep erg snel. Doordat ik vaak de mogelijkheid kreeg om bij de organisatiedocumenten te komen heb ik in een zeer korte tijd de nodige documenten kunnen vinden en hieruit de bruikbare informatie kunnen vinden waardoor ik antwoord heb kunnen geven op de deelvraag(Bijlage 5).

Naar aanleiding van de antwoorden op de deelvragen heb ik antwoord kunnen geven op de hoofdvraag. Ik vond het nog wel lastig om de kern van het antwoord te beschrijven omdat er heel veel te vertellen en te adviseren is over hoe je het beste kunt handelen bij kinderen met gedragsproblemen. Ik heb daarom eerst de kern per deelvraag naar voren geprobeerd te halen en van daaruit antwoord gegeven op de hoofdvraag(Bijlage 5).

Doordat ik werkte met een van te voren gemaakte planning, merkte ik voor mijzelf dat dit mijn leidraad was gedurende het proces. Elke keer wanneer ik aan de slag ging met het onderzoek haalde ik de planning erbij om te kijken wat mij te doen stond, wat ik nog moest doen en wat er al af was. Door mijn geruime tijd die ik had ingepland merkte ik al snel dat ik voor ging lopen op mijn planning.

Dit vond ik voor mijzelf een positief punt, omdat ik daardoor heb ervaren dat ik ook af en toe een stapje terug kon nemen, zonder dat ik dan in de problemen kwam betreft de planning (Bijlage 5).

Wat voor mij in het begin tot halverwege het proces erg onduidelijk was, was de indeling van een onderzoeksverslag. Wat moet er nou precies in? Op welke volgorde en waarom? In eerste instantie heb ik gekeken in de daarvoor bestemde studiehandleiding. Hierin stonden de punten die erin moesten komen en waar er op beoordeeld zou worden. Maar een echte opbouw was nergens te vinden. Uiteindelijk ben ik op mijn gevoel de opbouw van het verslag gestart en in gaan delen. Na een bepaalde tijd, kreeg ik hier feedback over dat dit geen logische volgorde was. Het kostte mij niet veel tijd om dit aan te passen maar het had toch prettig geweest als hiervoor een format was geweest, zodat iedere student wist hoe het verslag opgebouwd en ingedeeld moest worden. Voor de volgende keer zal ik dus nog meer informeren naar de mogelijkheden, eisen en een eventueel format, om deze situatie te kunnen voorkomen.

Wat ik verder als positief heb ervaren is de samenwerking en het contact tussen de praktijkbegeleidster en de afstudeerbegeleidster. Ik hield hen tijdig op de hoogte zowel mondeling als per e-mail om er voor te zorgen dat alle partijen betrokken en op de hoogte bleven van het proces. Hierdoor heb ik ervaren dat dit ook wederzijds werd gedaan. Ik kreeg snel feedback, adviezen, antwoord op vragen of reacties op e-mails. Dit zorgde ervoor dat ik vaak direct of vrijwel direct door kon gaan met het onderzoek nadat ik antwoord of reactie had gekregen. Daarbij heb ik met mijn afstudeerbegeleidster afspraken gemaakt om te kijken naar het stuk en dit deed ik ook in de praktijk om ervoor te zorgen dat het vanaf beide partijen op de juiste manier zou verlopen.

Draagvlak binnen de organisatie.

Binnen de locatie van kinderdagverblijf Toverkunst heb ik de locatiemanager en de pedagogisch medewerkers vanaf het begin betrokken bij mijn afstuderen. Door middel van brieven en gesprekken heb ik hen op de hoogte gesteld van wat ik ging doen, wat ik van de pedagogisch medewerkers vroeg en wat daar dan mee gedaan zou worden. Hierdoor heb ik nauw contact gehad met de respondenten en heb ik gemerkt dat zij erg betrokken waren en zich betrokken voelde bij het onderzoek. Aan de hand van een vragenronde werd mij al snel duidelijk dat er interesse was in kennisverbreding over gedragsproblemen. Dit heb ik direct meegenomen in het ontwikkelen van de vragenlijsten. Hierdoor sloten de vragenlijsten aan bij de wensen en behoeften van de pedagogisch medewerkers. Ik denk dat er hierdoor ook volledige medewerking was, omdat het over een onderwerp ging wat hun ook interesseerde. Aan de hand van de resultaten van het eerste onderzoek heb ik een tweede vragenlijst geformuleerd om concreet in beeld te krijgen wat de behoefte was van de pedagogisch medewerkers. Met de uitkomsten van de resultaten heb ik de pedagogisch medewerkers kenbaar gemaakt dat ik aan hun wensen en behoeften zal gaan voldoen door middel van het beroepsproduct te ontwikkelen naar aanleiding van hun behoeftes. Hierdoor voelen de pedagogisch medewerkers zich gehoord, betrokken en ervaren zij het als prettig dat hun invullen van vragenlijsten ook daadwerkelijk iets oplevert. Omdat het hun eigen behoeftes zijn die het beroepsproduct tot ontwikkeling brengen, is er draagvlak voor het onderwerp en het beroepsproduct om dit ook daadwerkelijk te integreren in het werk.

Generaliseerbaarheid.

Naar eigen ervaring en inzicht denk ik dat dit beroepsproduct generaliseerbaar is naar meerdere kinderopvang organisaties, waar zij niet gespecialiseerd zijn in kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Het is een makkelijke werkwijze, de pedagogisch medewerkers hoeven er niks voor te doen maar het is wel van belang voor de kwaliteit van de kinderopvang als het gaat om kinderen met gedragsproblemen, zorgen en signalen.

8. Bronnenlijst.

Literatuur.

Baat, de, M. & Foolen, N. & Ince, D. (2012) *Wat werkt bij gedragsproblemen en gedragsstoornissen*. Nederlands Jeugd Instituut.

Bil, M. de & Bil, P. de (2010). *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie. Van wieg tot hangplek: de ontwikkeling van 0 – 18 jarigen*. Soest: Nelissen.

Hopman, S. (2013). *Onderzoeksplan. Gedragsproblemen, hoe pakken we dat aan?* (Niet openbaar gepubliceerd)

Kramer, L. & Singer, E. (2010). *Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar*. Amsterdam: Elsevier gezondheidszorg.

Lieshout, T. van (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Migchelbrink, F. (2010). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP.

Postma, S. (2008). *JZG-richtlijn vroegsignalering van psychosociale problemen*. Bilthoven: RIVM, centrum jeugdgezondheid.

Rigter, J. (2010). *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen*. Bussum: Coutinho.

Stoppard, M. (1993). *Wat kan m'n kind. Ontdek samen spelenderwijs al zijn mogelijkheden*. Houten: Unieboek b.v.

Internet.

Abrahamse et al.(2012) *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. Geraadpleegd op 15 november 2013, <http://www.capmh.com/content/6/1/24>

Balans digitaal(BD).(2014a) *Wat is AD(H)D?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, [http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad\(h\)d/](http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad(h)d/)

Balans Digitaal(BD).(2014b) *Wat is PDD-nos?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/pdd-nos/wat-is-pdd-nos/>

Balans Digitaal(BD).(2014c) *Wat is Asperger?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/asperger/wat-is-asperger/>

Balans digitaal(BD).(2014d) *Wat is MCDD?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/mcdd/wat-is-mcdd/>

Balans Digitaal(BD).(2014e) *Wat is CD-ODD?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/odd-cd/wat-is-odd-cd/>

Kinderopvang organisatie BijDeHand (BDH).(2013a) *Beleid*. Geraadpleegd op 30 mei 2013, <http://www.kov-bijdehand.nl/beleid>

Kinderopvang organisatie BijDeHand (BDH). (2013b) *Locaties*. Geraadpleegd op 30 mei 2013, <http://www.kov-bijdehand.nl/locaties>

Kinderopvang organisatie BijDeHand (BDH). (2013c) *Missie*. Geraadpleegd op 30 mei 2013, <http://www.kov-bijdehand.nl/over-bijdehand/missie>

Kinderopvang organisatie BijDeHand (BDH). (2013d) *Visie*. Geraadpleegd op 30 mei 2013, <http://www.kov-bijdehand.nl/over-bijdehand/visie>

Nederlands Jeugd Instituut (NJI). (2013) *Kenmerken van gedragsproblemen*. Geraadpleegd op 22 september 2013, <http://www.nji.nl/Kenmerken-van-gedragsproblemen>

Procent. (2014). *Procenten berekenen*. Geraadpleegd op 24 januari 2014, <http://www.procentenberekenen.com/deel-als-procent-van-geheel>

Bijlagen.

Bijlage 1.0	Begripsafbakening.
Bijlage 1.1	De normale ontwikkeling.
Bijlage 2.0	Inventariserende vragenlijst.
Bijlage 3.0	Behoeftel vragenlijst.
Bijlage 4.0	Observatie formulieren en zorgboekje.
Bijlage 5.0	Activiteiten afstuderen.

Bijlage 1.0 Begripsafbakening.

Begripsafbakening.

In het kader van het onderzoeksverslag worden er verschillende termen en begrippen gebruikt. Om er voor te zorgen dat het voor een ieder prettig leesbaar en verstaanbaar is, zijn hieronder veelvoorkomende begrippen en termen uitgeschreven.

Pedagogische medewerkers zijn vervangende/medeopvoeders op momenten waarop ouders/verzorgers hier zelf geen zorg voor kunnen dragen. Pedagogische medewerkers bieden kinderen opvang waarin zij het volgende bieden: zorg, liefde, responsiviteit, sensitiviteit, ontwikkelingsgerichte activiteiten, dagritme, veiligheid, rust, structuur, ontwikkelmogelijkheden en een tweede plaats waar zij zich thuis kunnen voelen(Kramer&Singer, 2010).

Vroegsignalering is het vroeg en tijdig signaleren van afwijkend/opvallend gedrag. Vroeg signaleren in het vroege ontwikkelproces en vroeg in de jonge leeftijd al proberen te kunnen waarnemen(Postma, 2008).

Gedragsproblemen zijn problemen in het gedrag van kinderen die tijdelijk en niet consequent voort blijven duren. Elk kind kan wel eens kampen met gedragsproblemen wat invloed heeft op het temperament van het kind, omgeving of veranderingsfactoren die van invloed kunnen zijn. Zodra de stabiliteit dan weer is wedergekeerd, zullen de gedragsproblemen afnemen of verdwijnen(Bil, 2010).

Gedragsstoornissen zijn ernstig probleemgedrag wat zich langdurig en consequent laat zien onder 5-10% van de kinderen(Bil, 2010).

Een hulpvraag is een ontwikkelingsvraag van kinderen, jeugdigen of volwassenen waar van de doelgroep afhankelijk is, last van ondervind, of ontwikkelingsstagnatie vormt. De doelgroep met een hulpvraag hebben vraag naar behandeling en begeleiding om de ontwikkeling zo optimaal mogelijk te kunnen laten verlopen(Bil, 2010).

Externaliserende gedragproblemen zijn gedragsproblemen die andere als storend ervaren. Het gedrag toont zich naar buiten en is gericht op betrokkenen. Externaliserend gedrag kan variëren in ernst, ongehoorzaamheid, agressiviteit, treiteren en pesten, vernielen en driftbuien(NJI, 2013).

Bijlage 1.1 De normale ontwikkeling van een baby, dreumes en peuter.

Normale ontwikkeling van een baby.

Baby is het jongste kind van 0 – 18 maanden oud. Baby's zijn geheel afhankelijk van volwassenen, om aan zijn basis behoeften te worden voldaan, zoals voeden, verschonen, verzorgen, liefde bieden. De babyfase, is de snelste ontwikkelfase. Baby's hebben behoefte aan zorg, intimiteit, sensitief- en responsiviteit, dagritme en structuur(Bil, 2010; Kramer&Singer, 2010).

	Baby: 0 - 1,5 jaar 0 - 18 maanden
<i>Geestelijke ontwikkeling</i>	- Pasgeborene luisteren al vanaf dag één - De baby begrijpt techniek van het praten en opent en sluit zijn mond om te imiteren (4) - De baby beweegt het hoofd wanneer er tegen gesproken wordt(6) - De baby lacht snel en vaak, toont belangstelling voor haar omgeving en kijkt in de richting van het geluid(8) - De baby begint haar eigen lichaam te ontdekken(12) - De baby wordt nieuwsgierig(16) - Het concentratievermogen wordt groter(20) - De baby reageert en maakt geluiden, strekt armpjes uit om contact te maken(24) - De baby wil onafhankelijker worden(28) - De baby begrijpt steeds meer van wat er gezegd wordt(32) - De baby herkent vertrouwde geluidjes, liedjes, spelletjes etc.(36) - De baby raakt gewend aan de dagelijkse routine(40) - De baby leert kleine woorden uitspreken, maar heeft hier nog niet de volledige concentratie voor(44) - De baby heeft belangstelling voor boeken, plaatjes en verhaaltjes(48) - De baby is dol op knuffelen, lichamelijk contact. Emotionele ontwikkeling maakt een speurt(12 maanden) - De baby leert lichaamsdelen kennen en herkennen, wordt zelfstandiger in aan- en uitkleden(15 maanden)
<i>Lichamelijke ontwikkeling</i>	- De pasgeborene kan nog weinig lichamelijk maar draait wel al het hoofdje - De baby z'n hoofdje en nekspieren zijn nog niet sterk genoeg om het hoofdje constant op te tillen(4) - De baby wordt sterker in haar nekspieren en kan al zittend het hoofdje zelf recht houden(6) - De baby houdt het hoofdje overeind en het hoofdje blijft in één rechte lijn met het

	lichaam(8) - Het hoofdje zakt nauwelijks meer naar achteren of naar voren(12) - De baby vindt het prettig om overeind te zitten zonder hulp(16) - De baby heeft het hoofdje volledig onder controle(20) - De baby kan met haar onderarmpjes haar eigen gewicht dragen. De spieren zijn sterk geworden(24) - De baby kan op haar buik liggen en zichzelf met één hand ondersteunen en met de andere hand een speeltje vast houden(28) - De baby begint zich te verplaatsen door het lichaam te bewegen(32) - De baby kan ongeveer 10 minuten zelf blijven zitten(36) - De baby kan zich voorwaarts bewegen(40) - De baby kan kruipen en zich bewegen in alle zitposities(44) - De baby loopt zijwaarts en houdt zich daarbij vast(48) - De baby kan aan één hand lopen(12 maanden) - De baby kan alleen staan(13 maanden) - De baby kan alleen gaan staan en zitten met daarbij soms ondersteuning(15 maanden)
<i>Behendigheid</i>	- De pasgeborene heeft een 'grijpreflex' waardoor de baby zich stevig aan iets vast grijpt, zoals een vinger - Het 'grijpreflex' vermindert. De handjes vormen nog steeds vuistjes(4) - De handjes gaan steeds meer open staan(6) - De handjes gaan zich steeds meer ontspannen(8) - De baby bekijkt haar handjes(12) - De baby beweegt tegelijkertijd de beentjes en armen(16) - De baby stopt alles in het mondje, handen, voetjes, tenen, speelgoed(20) - De baby kan een voorwerp van het ene handje naar het andere handje overgeven(24) - De baby kan zonder moeite speelgoed of voorwerpen oppakken en overgeven van handen naar andere en andersom(28) - De baby maakt lawaai en vindt dit leuk door middel van met speelgoed ergens op te slaan(32) - De behendigheid van de baby wordt steeds groter, de baby gaat wijze met vingertjes en probeert dingen aan te wijzen(36) - De fijne motoriek ontwikkelt zich, de baby kan iets met wijsvinger en duim voorzichtig oppakken(40) - De baby kan zich vermaken met simpele

	voorwerpen zoals een doosje, een flesje etc. Hier dingen in stoppen open en dicht maken etc.(44) - De baby kan voorwerpen weggooien(48) - De baby probeert in allebei de handen iets vast houden(12 maanden) - De baby kliepert minder en vindt het fijn om voorwerpen weg te gooien(13 maanden) - De baby kan een beker of fles zelf oppakken en er uit drinken(15 maanden)
<i>Sociaal gedrag</i>	- De pasgeborene probeert op haar manier te luisteren, te kijken en te praten - De baby laat zien door het hoofd te draaien richting de stem dat het luistert. De baby lacht, trappelt, maakt geluid om te reageren(12) - De baby reageert op mensen die tegen haar praten door te lachen, te zwaaien, te kraaien. De baby vindt onprettig om lang alleen te zijn(16) - De baby vertoont verlegenheid door het hoofdje weg te draaien(20) - De baby heeft vier communicatiemiddelen; * huilen * geluiden maken * gezichtsuitdrukkingen * gebaren(22) - De baby zoekt toenadering en aandacht. Gaat lichamelijke bewegingen maken om contact te krijgen(24) - De baby doet graag dingen met handjes, betasten, voelen en contact maken (28-36) - De baby kent haar eigen naam, begrijpt woorden zoals 'ja' en 'nee'(37) - De baby leert sociale gedragingen zoals knuffelen, gedag zeggen(40-52 weken) - De baby is graag onder de mensen, en voelt zich veilig wanneer het vast gehouden wordt(13 – 15 maanden)
<i>Persoonlijkheid</i>	- De pasgeborene laat vanaf het eerste moment al haar persoonlijkheid zien. - De baby maakt een gelukkige en tevreden indruk of juist het tegenovergestelde. - De baby vraagt aandacht door huilen, geluiden maken(0-36) - De baby krijgt tijdens de fles of borstvoeding de fles of borst direct te pakken en is tevreden, of de baby heeft frustratie, het lukt niet, de baby raakt overstuur(0-36) - De baby kan uren slapen overdag, maar kan ook grotendeels de dag wakker zijn(0-36) - De baby is graag onder de mensen en wil niet graag alleen gelaten worden

	- De baby is een 'knuffel' wil constant gekroeld en aangeraakt worden(0-36) - De baby vertoont de persoonlijkheid door emoties uit te stralen; * serieus *gevoelig *sociaal *geïrriteerd *nieuwsgierig etc.(48) - De baby is vanaf een jaar in een nieuw stadium van negativiteit; *driftig *ongeduldig *opstandig * stout(12 maanden) - De baby is vanaf 15 maanden opnieuw in een nieuw stadium terecht gekomen; * hulpvaardig * attent * plezier
--	--

Bron: (Kramer&Singer, 2010; Stoppard, 1993)

Normale ontwikkeling van een dreumes.

Dreumes is een jong kind van 18 – 30 maanden. Dreumesen zijn gedeeltelijk afhankelijk, vooral op emotioneel gebied, maar willen veel zelf leren doen en zo min mogelijk hulp van volwassenen. De dreumes gaat meer begrijpen en verstaan, maakt sprongen in de ontwikkeling, maar kan vervolgens ook een tijdje stil staan of terugvallen in oud gedrag (Bil, 2010; Kramer&Singer, 2010).

	Dreumes: 1,5 - 2,5 jaar 18 - 30 maanden
<i>Geestelijke ontwikkeling</i>	- De dreumes leert dingen herkennen in boekjes, probeert te helpen(18 maanden) - De dreumes gaat zelf eten, drinken en spelen. Het kind kan kleine opdrachtjes doen, probeert aandacht te trekken door gebaren(21 maanden) - De woordenschat van de dreumes breidt zich uit(24 maanden).
<i>Lichamelijke ontwikkeling</i>	- De dreumes begint te klauteren en te klimmen en wordt motoriek sterk(18 maanden) - De dreumes kan dingen oprapen, zonder uit balans te raken(21 maanden) - Het kind ontwikkelt ritme gevoel, gaat dansen, rennen en springen(24 maanden)
<i>Behendigheid</i>	- De dreumes kan in boekjes bladeren - De dreumes kan zelfstandig eten en drinken(18 maanden) - De dreumes kan bladzijdes één voor één omslaan(24 maanden)
<i>Sociaal gedrag</i>	- De dreumes wordt steeds behulpzamer. In rollenspel toont de baby liefde, genegenheid(18 maanden) - De dreumes is ongehoorzamer, probeert contact te maken door middel van acties die niet toegestaan zijn, slaan, bijten, armen pakken(18 maanden) - De dreumes speelt meer met andere kinderen, heeft minder vaak ruzie(21) - Egoïstisch gedrag vermindert(24)
<i>Persoonlijkheid</i>	- De dreumes wil graag helpen(18 maanden) - De dreumes wil alles zelfstandig uitvoeren (20 maanden) of laat alles doen - De dreumes doet voorzichtig, denkt na over handelingen(22 maanden) - De dreumes laat een standje koud of het barst in tranen uit - De dreumes is een geboren leider of een volgeling(24 maanden)

Bron: (Kramer&Singer, 2010; Stoppard, 1993)

Normale ontwikkeling van een peuter.

Peuters zijn kinderen van 30 – 48 maanden. Peuters leren veel in het taalvermogen/taalvaardigheden. Krijgt meer zelfbegrip, krijgt inzicht in getallen, afbeeldingen, kleuren en woorden. Peuters kunnen ook nu nog wisselend zijn in ontwikkelingstempo. Sprongen vooruit, en een stapje terug. Peuters kunnen zich beter aanpassen aan veranderingen en onverwachte gebeurtenissen (Bil, 2010; Kramer&Singer, 2010).

	Peuter: 2,5 - 4 jaar 30 - 48 maanden
<i>Geestelijke ontwikkeling</i>	- De peuter herkent details van plaatjes, dieren, onderwerpen die voor de peuter interessant en belangrijk zijn (30 maanden) - De peuter stelt constant vragen over 'wie?', 'wat?', 'waar?', 'waarom?', etc. - De peuter leert tellen en kan moeilijkere spelletjes op niveau uitvoeren. - De peuter kan zich zelf aan en uitkleden (48 maanden)
<i>Lichamelijke ontwikkeling</i>	- De peuter kan met beide voeten van de grond springen, het kan op z'n tenen lopen (30 maanden) - De peuter is behendig geworden, loopt geconcentreerd, weet hoe bepaalde handelingen uitgevoerd moeten worden, kan kort op één been staan door in balans te blijven (36 maanden) - De peuter heeft begeleiding nodig, maar is erg actief in z'n ontwikkeling. - Huppelen, klimmen, springen, rennen. (48 maanden)
<i>Behendigheid</i>	- De peuter kan kralen rijgen (30 maanden) - De peuter kan zichzelf aan en uitkleden waarbij knoopjes ook zelf gedaan worden (34 maanden) - De peuter maakt herkenbare tekeningen (36 maanden) - De peuter kan vormen tekenen en legt uit hoe dit moet (48 maanden)
<i>Sociaal gedrag</i>	- De peuter kan jaloezie tonen in samenspel (30 maanden) - De peuter is zelfstandiger geworden, en vriendelijk tegenover andere kinderen (36) - De peuter probeert troost te bieden (38-48 maanden)

<i>Persoonlijkheid</i>	- De peuter is duidelijk gegroeid in haar persoonlijkheid(24 maanden) - De peuter is een echt mensje geworden, lid van de familie(28 maanden) - De peuter is doelgericht bezig, wil prestaties en bekwaamheden ontwikkelen(36 maanden) - De peuter kiest zelf wat het wil en wat het kan(40 maanden) - Succes is voor de peuter van groot belang (48 maanden) * lichamelijk * communicatief * cognitief ontwikkeld * bekwaam
------------------------	--

Bron: (Kramer&Singer, 2010; Stoppard, 1993)

Bijlage 2.0 Inventariserende vragenlijst.

2.0 Vragenformulier pedagogisch medewerkster.

Beste collega,

Naar aanleiding van de opleiding HBO Pedagogiek doe ik een onderzoek. Het afstudeeronderzoek gaat over de kennis van pedagogisch medewerkers over externaliserende gedragsproblemen. Aan de hand van die informatie is deze vragenlijst geformuleerd. Doormiddel van deze vragenlijst wil ik meetbaar en inzichtelijk maken wat de kennis is, en welke kennis er is bij de ervaren pedagogisch medewerkers binnen kinderdagverblijf Toverkunst.

Bij elke vraag staan er meerdere antwoordmogelijkheden per vraag. Hierbij is het de bedoeling dat je per vraag één antwoord aankruist/invult. Daarbij de vraag om de vragenlijst individueel, zorgvuldig, naar waarheid en zo snel mogelijk in te vullen en terug geven. De gegevens worden anoniem verwerkt. Alvast bedankt!

Groetjes, Sharon Hopman

Groepsnaam:..... **Datum:**.....

Persoonlijk

1. *Welke vooropleiding heb je gehad?*

- ☐ MBO
☐ HBO

2. *Als het gaat om kennis over gedragsproblemen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?*

- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10

Inschatting kennis

3. *Hoeveel weet jij van gedragsproblemen?*

- A. ☐ Voldoende
B. ☐ Matig
C. ☐ Onvoldoende

4. *Hoeveel weet jij van gedragsstoornissen?*

- A. ☐ Voldoende
B. ☐ Matig
C. ☐ Onvoldoende

5. *Hoeveel weet jij over externaliserende gedragsproblemen?*

- A. ☐ Voldoende
B. ☐ Matig
C. ☐ Onvoldoende

6. *Hoeveel weet jij over vroegsignalering?*

- A. ☐ Voldoende
B. ☐ Matig
C. ☐ Onvoldoende

Kennis

7. *Waarom is kennis over externaliserende gedragsproblemen van belang binnen het kinderdagverblijf?*
- A. ☐ Omdat er steeds meer kinderen zijn met gedragsproblemen.
 - B. ☐ Omdat het belangrijk is om zorgen vroeg te signaleren, zodat er ingespeeld kan worden op de wensen en behoeften van het kind.
 - C. ☐ Omdat er steeds meer kennis is over gedragsproblemen en pedagogisch medewerkers dit moeten weten
 - D. ☐ Ik weet het niet.
8. *Als er een kind met externaliserende gedragsproblemen op de groep is, wanneer zou het dan niet goed kunnen gaan op de groep?*
- A. ☐ Wanneer pedagogisch medewerkers geen kennis hebben over deze gedragsproblemen, en hierdoor niet in kunnen spelen op de wensen en behoeften van het kind.
 - B. ☐ Wanneer pedagogisch medewerkers niet op de hoogte zijn gesteld door ouders over gedragsproblemen.
 - C. ☐ Als pedagogisch medewerkers niet weten hoe te handelen.
 - D. ☐ Ik weet het niet.
9. *Wat doe je als pedagogisch medewerker als blijkt dat je onvoldoende kennis hebt over externaliserende gedragsproblemen en deze wel nodig hebt?*
- A. ☐ Zelf informatie inwinnen, inlezen.
 - B. ☐ Naar de leidinggevende gaan en aangeven dat je hier bijscholing over wilt krijgen.
 - C. ☐ Informatie vragen bij de ouders/verzorgers.
 - D. ☐ Ik weet het niet.
10. *Wat doe je wanneer blijkt dat een kind met opvallend/afwijkend gedrag het groepsklimaat verstoord, doordat je als pedagogisch medewerker hier geen kennis over hebt.*
- A. ☐ Kind apart zetten en wachten tot het rustig is.
 - B. ☐ Overleggen met naaste collega's hoe je het beste om kunt gaan met het vertoonde gedrag. Kortom kennis en ervaring delen.
 - C. ☐ Vertoonde gedrag bij herhaling bespreken met ouders en leidinggevende.
 - D. ☐ Vertoonde gedrag bespreken met collega's, leidinggevende en ouders.

Handelen

11. *Als het gaat om pedagogisch handelen in omgang met zorgkinderen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?*
- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10
12. *Hoe kun je het dagritme van een kind met autisme het beste in richten?*
- A. ☐ Rust, reinheid en regelmaat.
 - B. ☐ Structuur, rust, zo min mogelijk verandering.
 - C. ☐ Alleen structuur.
 - D. ☐ Ik weet het niet.

13. *Wat kun je een kind met ADHD het beste aanbieden?*

- A. ☐ Stimulerend speelgoed met veel kleuren en geluiden.
- B. ☐ Groepsgerichte activiteiten.
- C. ☐ Individuele opdrachten.
- D. ☐ Ik weet het niet.

14. *Wat moet je doen bij vroegsignalering?*

- A. ☐ Doorgeven welke zorgen je hebt.
- B. ☐ Zorgen bespreekbaar maken met collega's, ouders en leidinggevende en indien nodig observeren en een gesprek aan gaan.
- C. ☐ Direct naar de ouders toe stappen.
- D. ☐ Ik weet het niet.

15. *Bij wie kun je terecht met vragen over gedragsproblemen?*

- A. ☐ Collega's & leidinggevende
- B. ☐ Collega's & voorschools maatschappelijk werkster
- C. ☐ Al het bovengenoemde is juist.
- D. ☐ Ik weet het niet.

16. *Welke stappen onderneem je als pedagogisch medewerker, bij het hebben van zorgen?*

- A. ☐ Bespreekbaar maken met collega's, VSMW, leidinggevende, observeren rapporteren, gesprek aan gaan met ouders.
- B. ☐ Observeren, zorgboekje invullen, gesprek met ouders aangaan.
- C. ☐ Zorgboekje invullen en meegeven aan ouders.
- D. ☐ Ik weet het niet.

Afronding

17. *Denk je dat je naar aanleiding van het invullen van deze vragenlijst voldoende kennis hebt over gedragsproblemen?*

- ☐ Ja, zeer voldoende
- ☐ Ja, voldoende
- ☐ Matig
- ☐ Nee, onvoldoende
- ☐ Nee, zeer onvoldoende

18. *Zou je als pedagogisch medewerker meer kennis willen opdoen betreft gedragsproblemen bij jonge kinderen?*

- ☐ Ja, graag
- ☐ Nee, bedankt

z.o.z. laatste onderdeel →

Hier heb je de ruimte om opmerkingen, tips of tops te noteren (niet verplicht):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dit was de laatste vraag, bedankt!

Bijlage 2. Turflijst Inventariserende vragenlijst

1.	MBO	HBO
	13	5

2.	1	2	3	4	5
	0	0	0	0	5
	6	7	8	9	10
	6	6	1	0	0

3.	vold.	matig	onvol.
	8	10	0

4.	vold.	matig	onvol.
	5	12	1

5.	vold.	matig	onvol.
	2	7	9

6.	vold.	matig	onvol.
	6	7	5

7.	A	B	C	D
	0	18	0	0

8.	A	B	C	D
	14	1	3	0

9.	A	B	C	D
	9	3	5	1

10.	A	B	C	D
	0	8	0	10

11.	1	2	3	4	5
	0	0	0	0	0
	6	7	8	9	10
	3	11	4	0	0

12.	A	B	C	D
	3	15	0	0

13.	A	B	C	D
	0	4	12	2

14.	A	B	C	D
	2	15	0	1

15.	A	B	C	D
	2	1	15	0

16.	A	B	C	D
	17	1	0	0

17.	z. vold.	vold.	matig	onvold.	z. onvold.
	0	6	10	2	0

18.	Ja	Nee
	18	0

Bijlage 2. Berekeningen gegevens.

Persoonlijk

1.	MBO	HBO
	13	5
	72,20%	27,80%

2.	1	2	3	4	5
	0	0	0	0	5
	6	7	8	9	10
	6	6	1	0	0

Gemiddeld

5x5 =	25
6x6 =	36
6x7 =	42
1x8 =	8
Totaal	111

Gemid. cijfer
: 18 = 6,2

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens blijkt dat merendeel van de pedagogisch medewerkers MBO geschoold zijn en dat zij zichzelf een 6,2 geven als het gaat om de kennis die zij hebben over vroegsignalering, gedragsproblemen, gedragsstoornissen en externaliserende gedragsproblemen”.

Inschatting kennis

3.	vold.	matig	onvol.
	8	10	0
	44,40%	55,60%	0%

4.	vold.	matig	onvol.
	5	12	1
	27,80%	66,70%	5,50%

5.	vold.	matig	onvol.
	2	7	9
	11,10%	38,90%	50%

6.	vold.	matig	onvol.
	6	7	5
	33,30%	38,90%	27,80%

Gemiddeld

3.	55,60%	Matig
4.	66,70%	Matig
5.	38,90%	Matig
6.	38,90%	Matig
	200,1	Totaal
200,1 : 4 = 50%		

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens blijkt dat de hoogste percentages en de meest gegeven antwoorden zijn gegeven bij ‘matig’. Deze percentages zijn bij elkaar opgeteld en is er een gemiddelde berekent. Hieruit blijkt dat 50% (dus de helft van de pedagogisch medewerkers) de eigen ingeschatte kennis aangeeft met ‘matig’.

Kennis

7.	A	B	C	D
	0	18	0	0
	0%	100%	0%	0%

8.	A	B	C	D
	14	1	3	0
	77,80%	5,50%	16,70%	0%

9.	A	B	C	D
	9	3	5	1
	50%	16,70%	27,80%	5,50%

10.	A	B	C	D
	0	8	0	10
	0%	44,40%	0%	55,60%

Gemiddeld

7.	100%
8.	77,80%
9.	50%
10.	55,60%
	283,4
	$283,4 : 4 = 70,9\%$

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens zijn de hoogste percentages berekent en de hoogst gegeven aantallen om een gemiddelde kennis te kunnen berekenen. Daaruit blijkt dat 70,9% van de pedagogisch medewerkers dezelfde kennis hebben”.

Handelen

12.	A	B	C	D
	3	15	0	0
	16,70%	83,30%	0%	0%

13.	A	B	C	D
	0	4	12	2
	0%	22,20%	66,70%	11,10%

14.	A	B	C	D
	2	15	0	1
	11,10%	83,30%	0%	5,60%

15.	A	B	C	D
	2	1	15	0
	11,10%	5,60%	83,30%	0%

16.	A	B	C	D
	17	1	0	0
	94,40%	5,60%	0%	0%

Gemiddeld

12.	83,30%
13.	66,70%
14.	83,30%
15.	83,30%
16.	94,40%
	411
	$411:5 = 82,2\%$

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens zijn de hoogste percentages berekent en de hoogst gegeven aantallen om een gemiddelde te kunnen berekenen over het ‘handelen’ van de pedagogisch medewerkers. Daaruit is gebleken dat 80,2% hetzelfde zal handelen in de geschetste situaties”.

Afronding

17.	z. vold.	vold.	matig	onvold.	z. onvold.
	0	6	10	2	0
	0%	33,30%	55,60%	11,10%	0%

Gemiddeld

Matig
10
55,60%

18.	Ja	Nee
	18	0
	100%	0%

Ja
18
100%

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens zijn de hoogste percentages berekent en de hoogst gegeven aantallen om een gemiddelde te kunnen berekenen over het oordelen of er genoeg kennis en of er behoefte is aan kennisverbreding. Gemiddeld (55,6%) vinden de pedagogisch medewerkers dat zij ‘matige’ kennis hebben naar aanleiding van de vragenlijst en is er 100% behoefte aan kennisverbreding”.

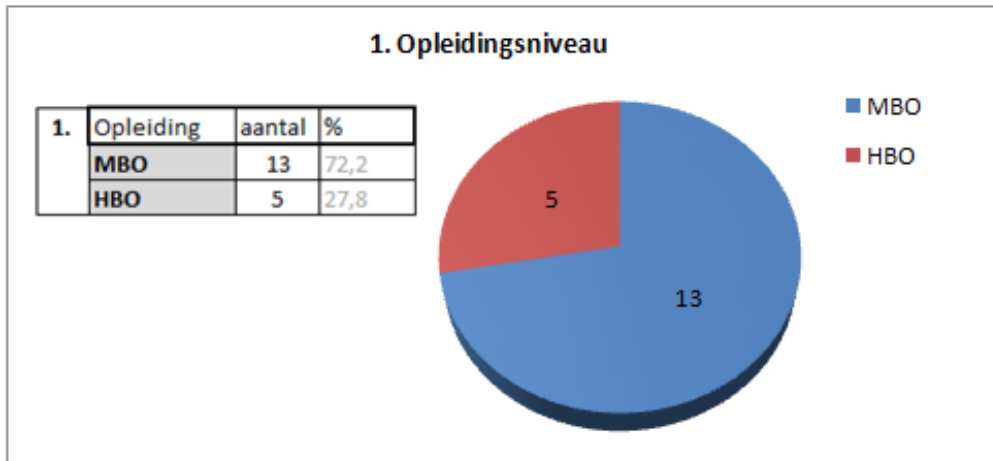
Bijlage 2. Samenvatting resultaten.

Persoonlijk

1. Welke vooropleiding heb je gehad?

☐ MBO

☐ HBO

2. Als het gaat om kennis over gedragsproblemen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4

☐ 5

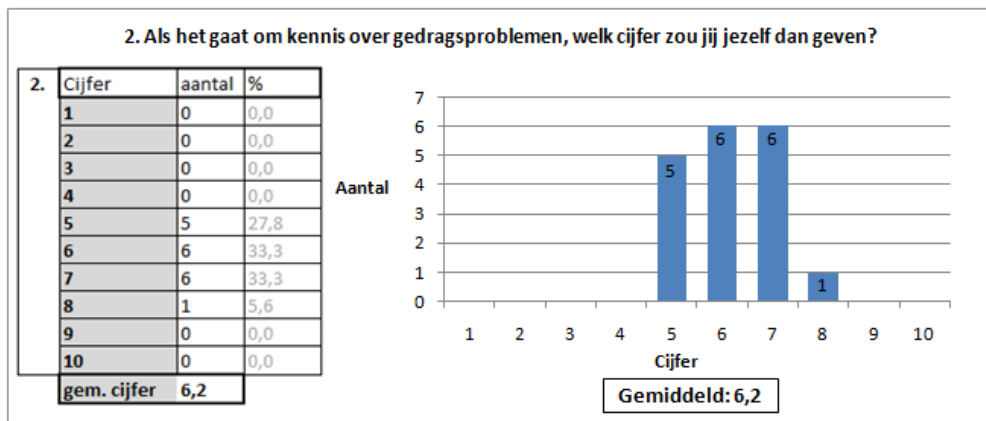
☐ 6

☐ 7

☐ 8

☐ 9

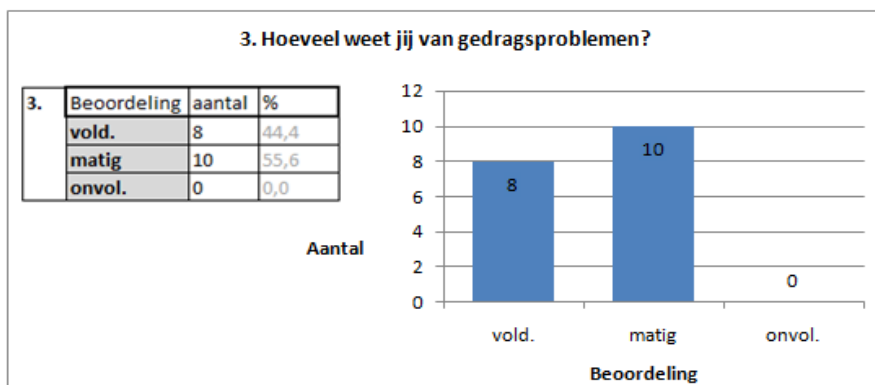
☐ 10

Inschatting kennis

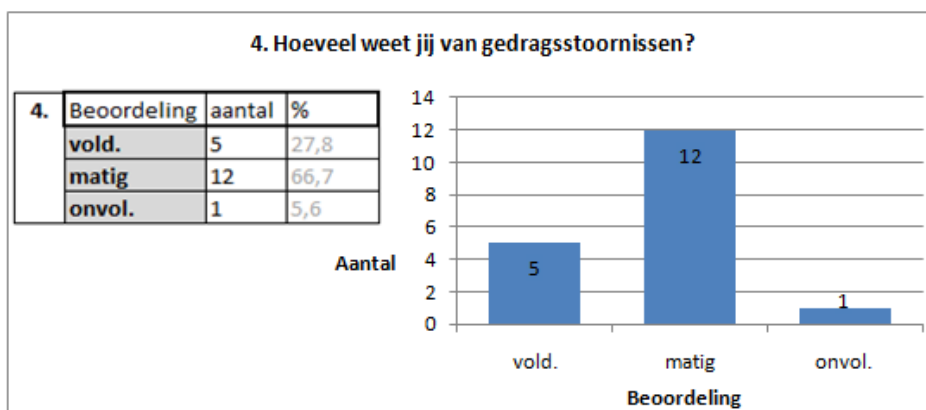
3. Hoeveel weet jij van gedragsproblemen?

- A. ☐ Voldoende
B. ☐ Matig
C. ☐ Onvoldoende

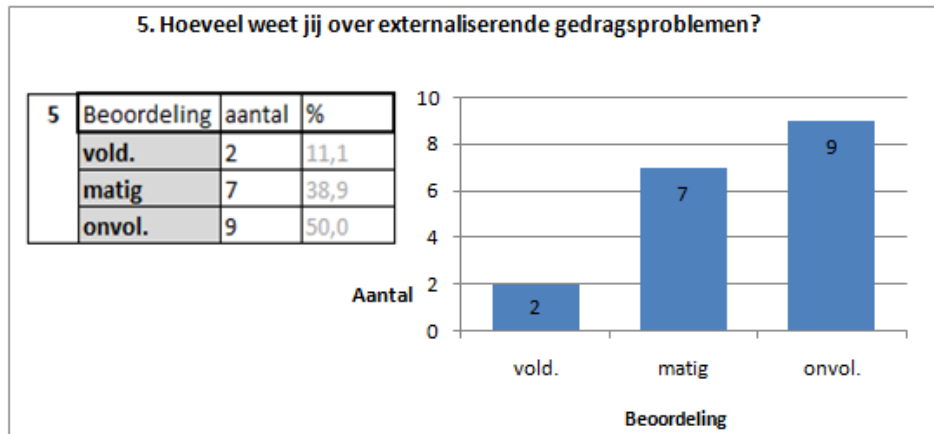
4. Hoeveel weet jij van gedragsstoornissen?

- A. ☐ Voldoende
B. ☐ Matig
C. ☐ Onvoldoende

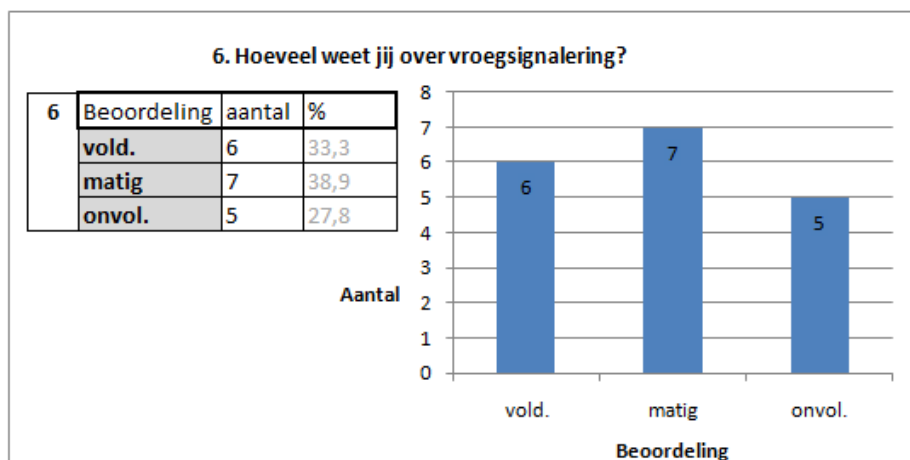
5. Hoeveel weet jij over externaliserende gedragsproblemen?

- A. ☐ Voldoende
 B. ☐ Matig
 C. ☐ Onvoldoende

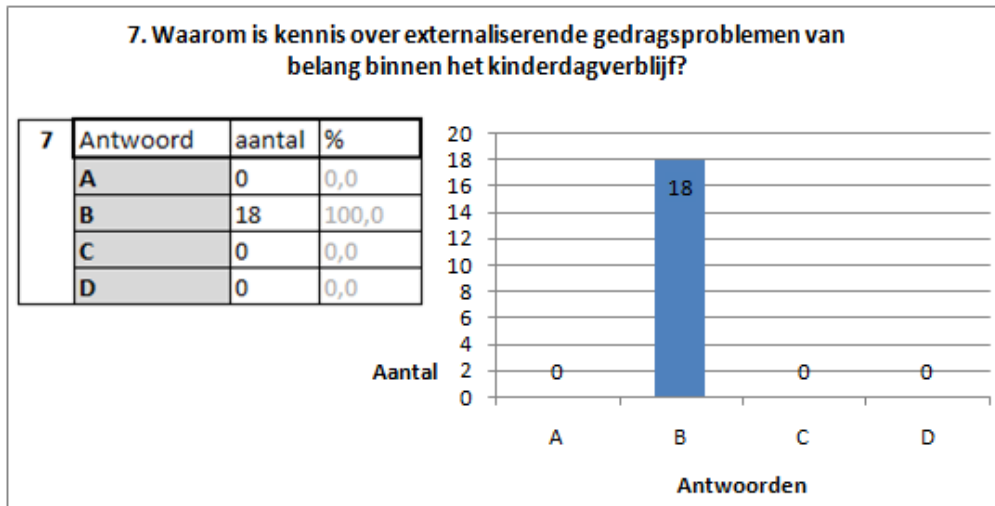
6. Hoeveel weet jij over vroegsignalering?

- A. ☐ Voldoende
 B. ☐ Matig
 C. ☐ Onvoldoende

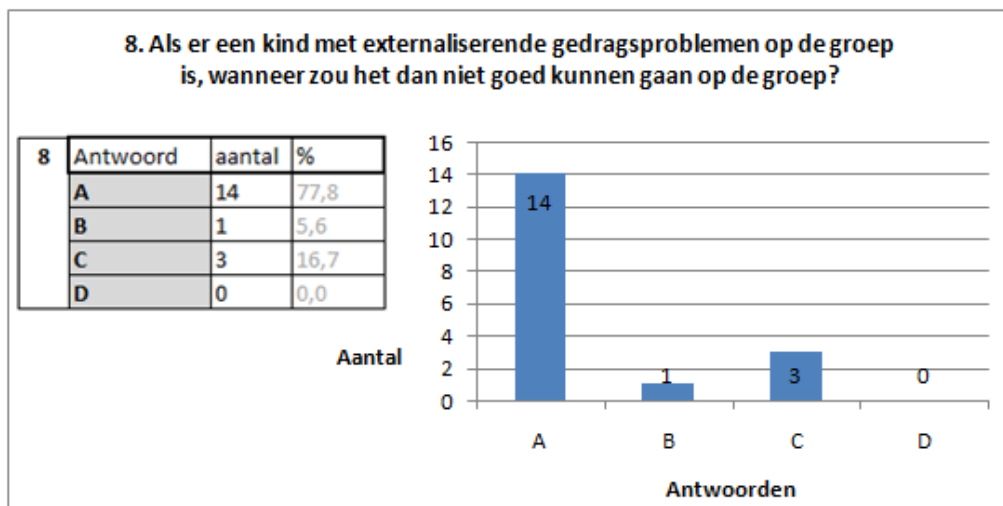

Kennis

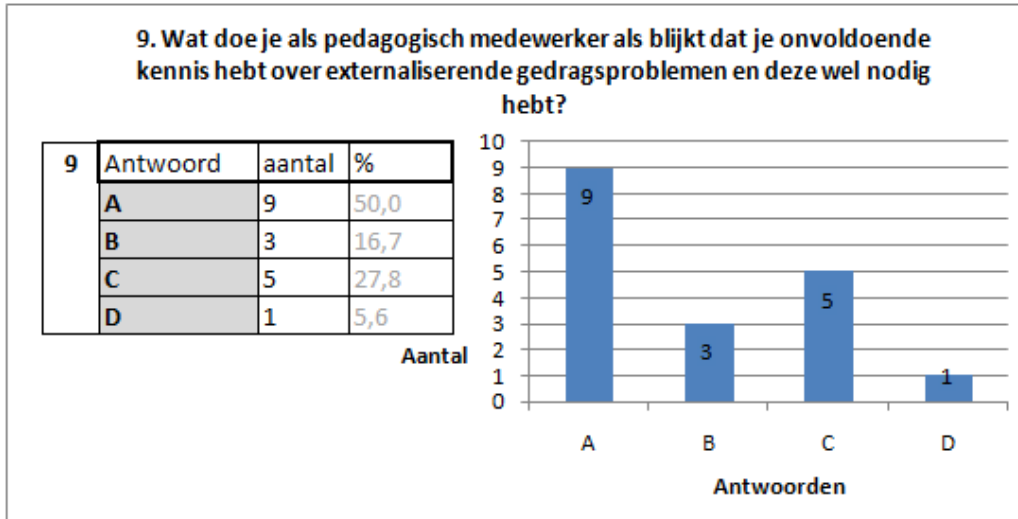
7. *Waarom is kennis over externaliserende gedragsproblemen van belang binnen het kinderdagverblijf?*
- A. ☐ Omdat er steeds meer kinderen zijn met gedragsproblemen.
 - B. ☐ Omdat het belangrijk is om zorgen vroeg te signaleren, zodat er ingespeeld kan worden op de wensen en behoeften van het kind.
 - C. ☐ Omdat er steeds meer kennis is over gedragsproblemen en pedagogisch medewerkers dit moeten weten
 - D. ☐ Ik weet het niet.

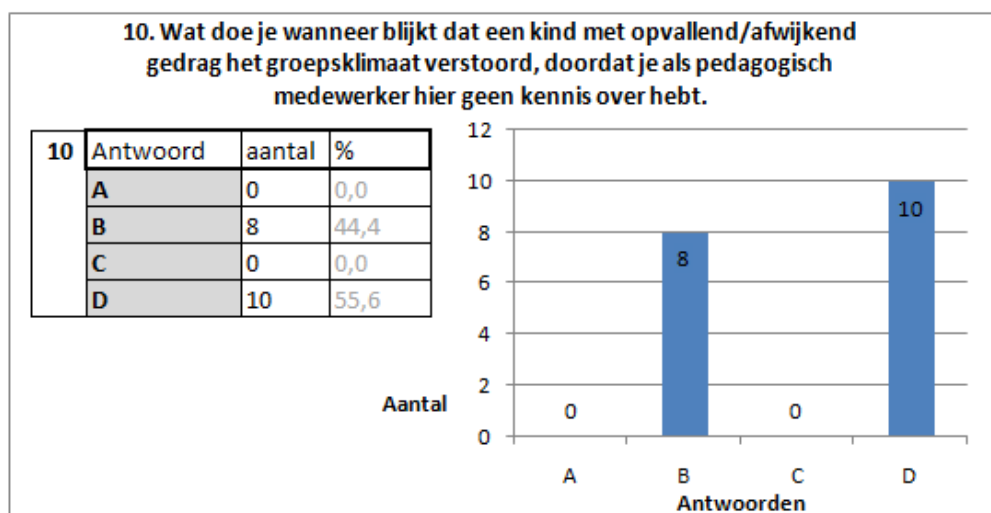
8. *Als er een kind met externaliserende gedragsproblemen op de groep is, wanneer zou het dan niet goed kunnen gaan op de groep?*
- A. ☐ Wanneer pedagogisch medewerkers geen kennis hebben over deze gedragsproblemen, en hierdoor niet in kunnen spelen op de wensen en behoeften van het kind.
 - B. ☐ Wanneer pedagogisch medewerkers niet op de hoogte zijn gesteld door ouders over gedragsproblemen.
 - C. ☐ Als pedagogisch medewerkers niet weten hoe te handelen.
 - D. ☐ Ik weet het niet.

9. Wat doe je als pedagogisch medewerker als blijkt dat je onvoldoende kennis hebt over externaliserende gedragsproblemen en deze wel nodig hebt?
- A. ☐ Zelf informatie inwinnen, inlezen.
 - B. ☐ Naar de leidinggevende gaan en aangeven dat je hier bijscholing over wilt krijgen.
 - C. ☐ Informatie vragen bij de ouders/verzorgers.
 - D. ☐ Ik weet het niet.

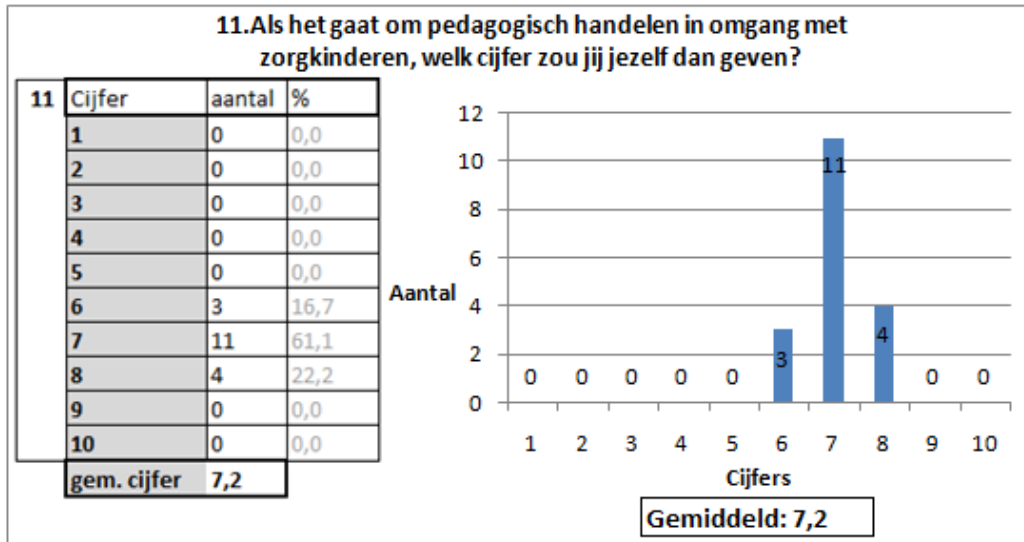
10. Wat doe je wanneer blijkt dat een kind met opvallend/afwijkend gedrag het groepsklimaat verstoort, doordat je als pedagogisch medewerker hier geen kennis over hebt.
- A. ☐ Kind apart zetten en wachten tot het rustig is.
 - B. ☐ Overleggen met naaste collega's hoe je het beste om kunt gaan met het vertoonde gedrag. Kortom kennis en ervaring delen.
 - C. ☐ Vertoonde gedrag bij herhaling bespreken met ouders en leidinggevende.
 - D. ☐ Vertoonde gedrag bespreken met collega's, leidinggevende en ouders.

Handelen

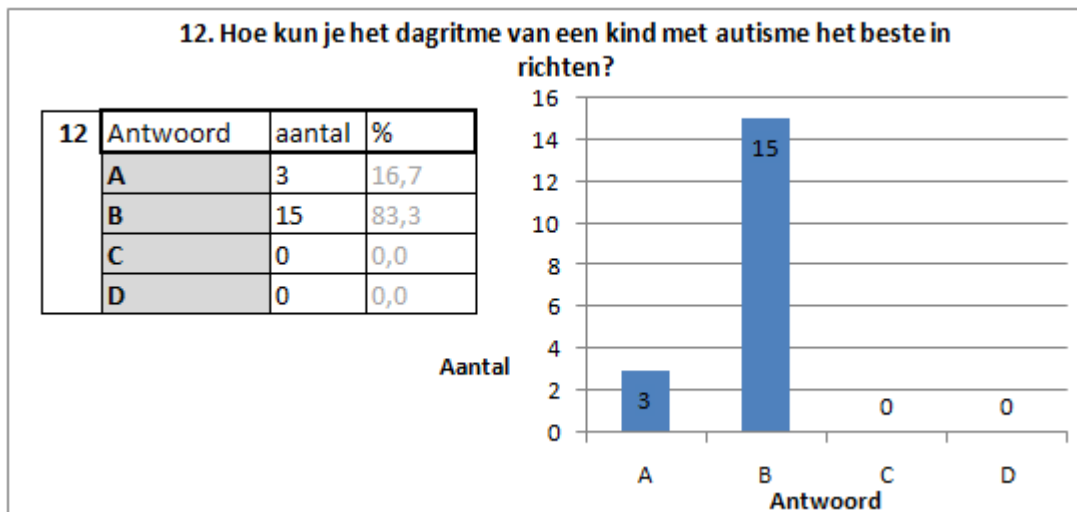
11. Als het gaat om pedagogisch handelen in omgang met zorgkinderen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10

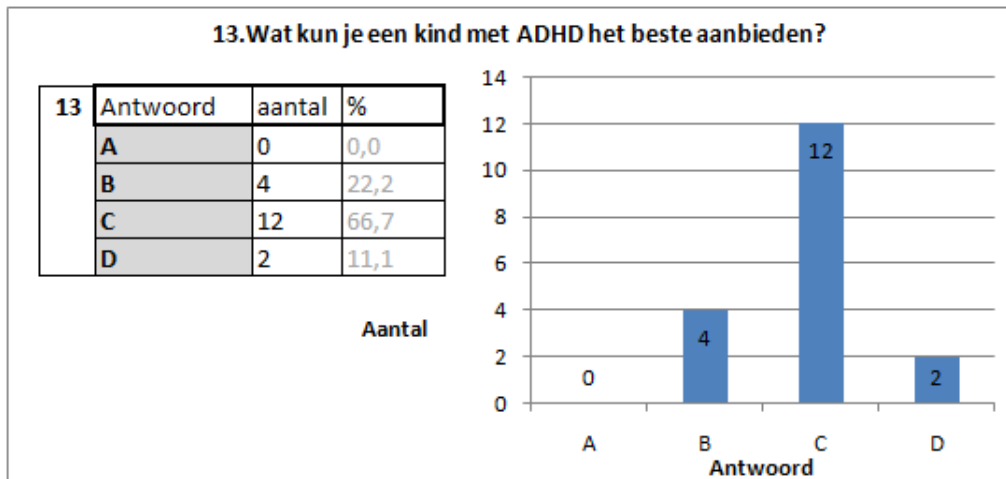
12. Hoe kun je het dagritme van een kind met autisme het beste in richten?

- A. ☐ Rust, reinheid en regelmaat.
- B. ☐ Structuur, rust, zo min mogelijk verandering.
- C. ☐ Alleen structuur.
- D. ☐ Ik weet het niet.

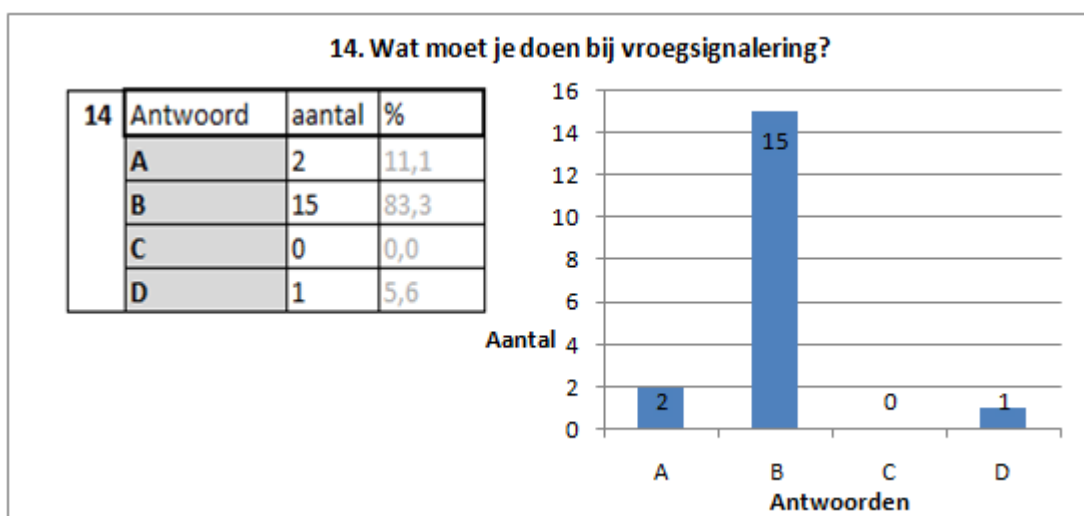
13. Wat kun je een kind met ADHD het beste aanbieden?

- A. ☐ Stimulerend speelgoed met veel kleuren en geluiden.
- B. ☐ Groepsgerichte activiteiten.
- C. ☐ Individuele opdrachten.
- D. ☐ Ik weet het niet.

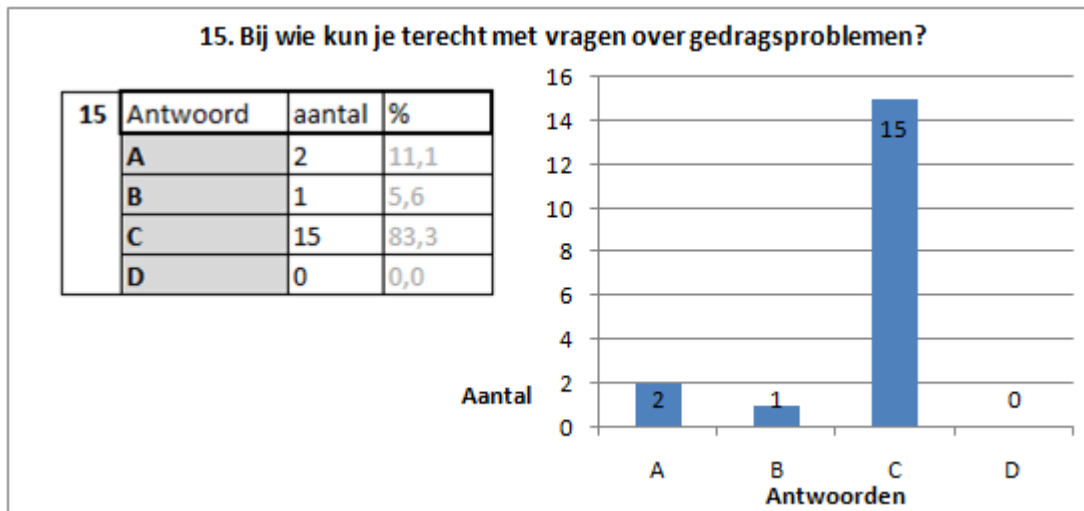
14. Wat moet je doen bij vroegsignalering?

- A. ☐ Doorgeven welke zorgen je hebt.
- B. ☐ Zorgen bespreekbaar maken met collega's, ouders en leidinggevende en indien nodig observeren en een gesprek aan gaan.
- C. ☐ Direct naar de ouders toe stappen.
- D. ☐ Ik weet het niet.

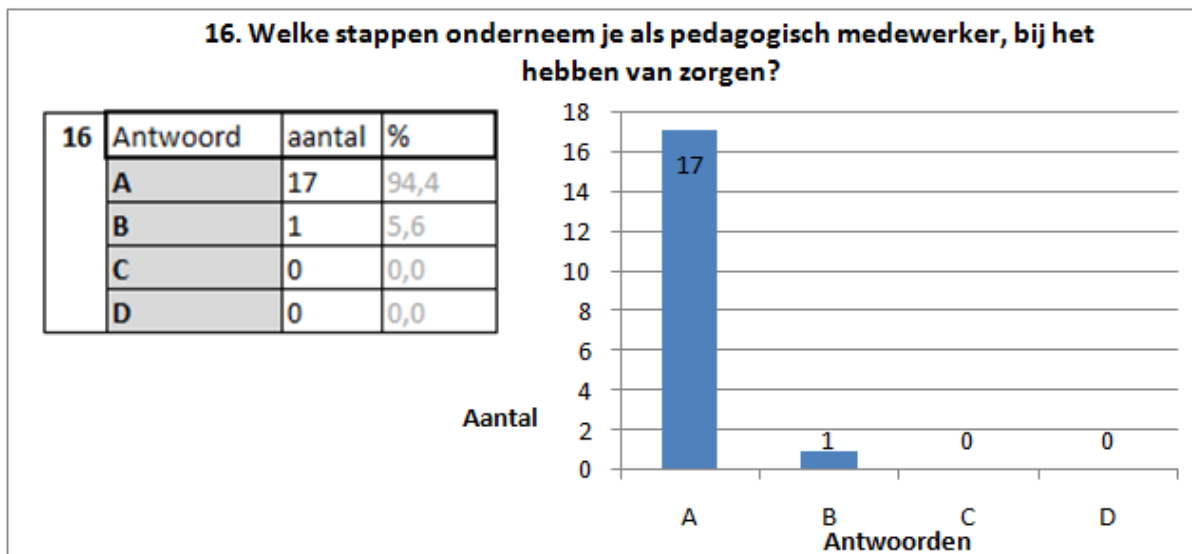
15. Bij wie kun je terecht met vragen over gedragsproblemen?

- A. ☐ Collega's & leidinggevende
- B. ☐ Collega's & voorschools maatschappelijk werkster
- C. ☐ Al het bovengenoemde is juist.
- D. ☐ Ik weet het niet.

16. Welke stappen onderneem je als pedagogisch medewerker, bij het hebben van zorgen?

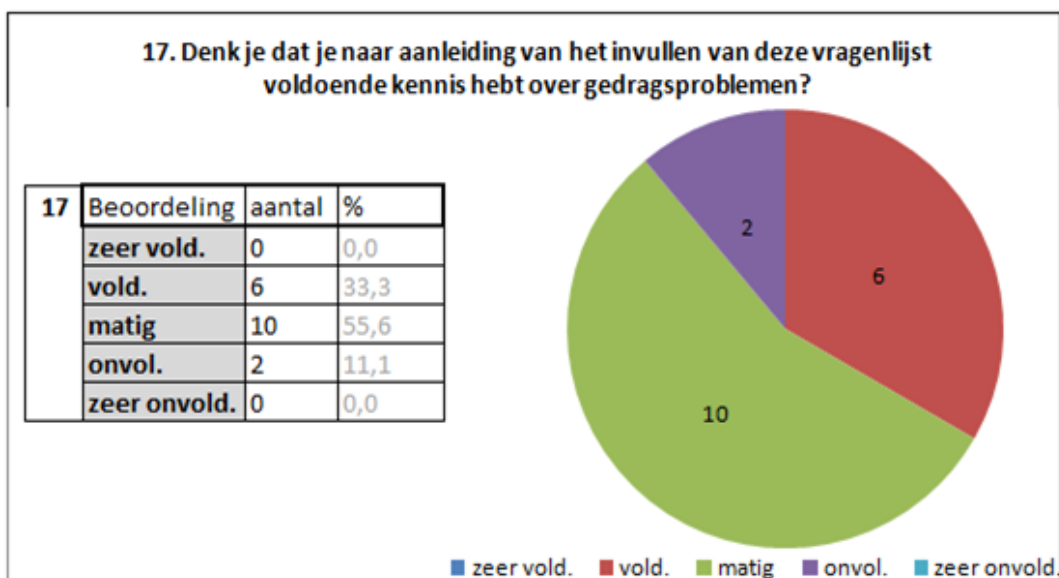
- A. ☐ Bespreekbaar maken met collega's, VSMW, leidinggevende, observeren rapporteren, gesprek aan gaan met ouders.
- B. ☐ Observeren, zorgboekje invullen, gesprek met ouders aangaan.
- C. ☐ Zorgboekje invullen en meegeven aan ouders.
- D. ☐ Ik weet het niet.

Afronding

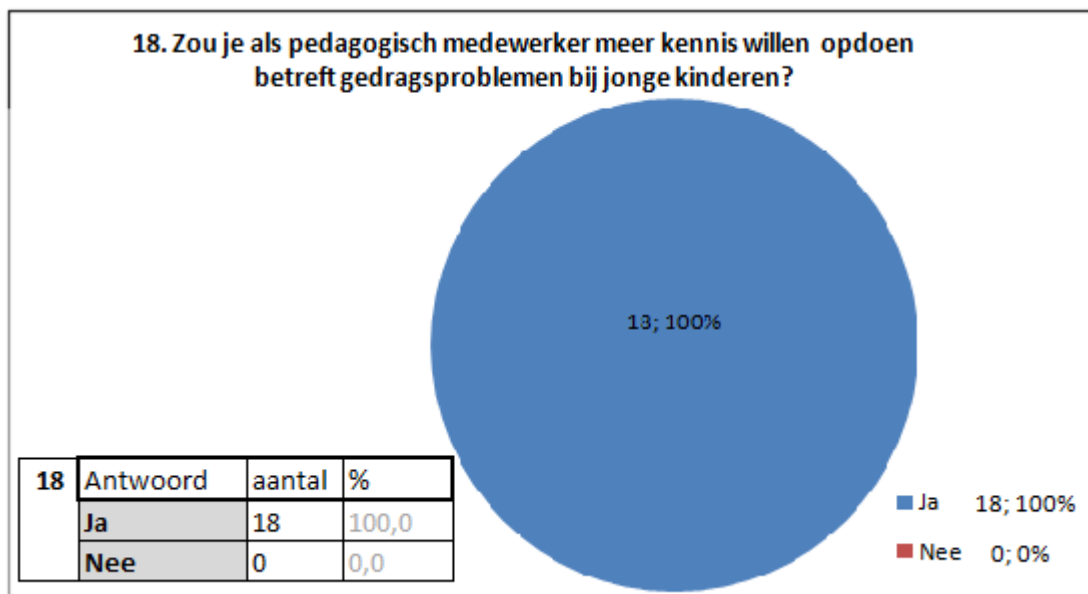
17. Denk je dat je naar aanleiding van het invullen van deze vragenlijst voldoende kennis hebt over gedragsproblemen?

- ☐ Ja, zeer voldoende
- ☐ Ja, voldoende
- ☐ Matig
- ☐ Nee, onvoldoende
- ☐ Nee, zeer onvoldoende

18. Zou je als pedagogisch medewerker meer kennis willen opdoen betreft gedragsproblemen bij jonge kinderen?

- ☐ Ja, graag
- ☐ Nee, bedankt

Opmerkingen, tips of tops van de pedagogisch medewerkers:

- Herhaling van onderwerpen betreft gedragsproblemen tijdens een teamvergadering.
- Bij elke grote teamvergadering opfrissing over kinderen met gedragsproblemen.
- Het kan zeker geen kwaad om als pedagogisch medewerker meer kennis op te doen m.b.t. gedragsproblemen bij jonge kinderen. Zeker om goed te kunnen inspelen op de behoefte van deze kinderen.
- Presentatie, workshop, naslagwerk, studiedag etc.
- Het zou best handig zijn als je een samengevat boekje zou hebben op de koppelgroep. Een paar voorbeelden van hoe of wat er op valt aan het kind en wat fijn is om hoe te reageren of handelen daarop. Net zoiets als het GGD ziekte boekje op de koppelgroepen.
- Een Pedagogisch medewerker geeft aan wel voldoende kennis te hebben wanneer een kind afwijkend gedrag vertoont. Maar geeft aan het wel fijn te vinden om hierin meer ondersteuning te krijgen qua aandacht en tijd.
- Pedagogisch medewerkers zouden allemaal informatie moeten hebben over autisme stoornissen, ADHD en dergelijke omdat deze kinderen op de groep kunnen komen en we de kinderen dan goed kunnen begeleiden.

Bijlage 3. Behoeft inventariserende vragenlijst.

3.0 Vragenformulier pedagogisch medewerkster.

Beste collega,

Naar aanleiding van de vorige vragenlijst zijn er resultaten naar voren gekomen. Deze heb ik vorige week vrijdag uitgedeeld aan elke groep. Er is naar voren gekomen dat jullie allemaal behoeften hebben aan kennisverbreding op het gebied van gedragsproblemen. Naar aanleiding van deze uitkomst, wil ik een tweede onderzoek doen. Ik wil graag inventariseren over welke externaliserende gedragsproblemen er behoefte is aan kennisverbreding en op welke manier.

De vragenlijst bestaat uit drie vragen. Bij elke vraag staan er meerdere antwoordmogelijkheden.

Hierbij is het de bedoeling dat je per vraag één antwoord aankruist/invult.

Daarbij de vraag om de vragenlijst individueel, zorgvuldig, naar waarheid en zo snel mogelijk in te vullen en terug te geven. De gegevens worden anoniem verwerkt.

Naar aanleiding van de uitkomsten van dit onderzoek, zal er een beroepsproduct worden ontworpen naar aanleiding van jullie wensen en behoeften. Deze zal gepresenteerd en geïntroduceerd worden, zodra deze is goedgekeurd.

Ik hou jullie op de hoogte!

Alvast bedankt!

Groetjes, Sharon Hopman

Groepsnaam:..... Datum:.....

Onderwerpen

Over welke vorm van externaliserende gedragsproblemen zou je graag je persoonlijke kennis willen verbreden?

Druk en rustig gedrag:

- ☐ ADHD
- ☐ ADD
- ☐ ADHD & ADD

Agressief gedrag:

- ☐ ODD
- ☐ CD
- ☐ ODD & CD

Autisme:

- ☐ Autisme in zijn geheel
- ☐ Autisme spectrum stoornis PDD-NOS
- ☐ Autisme spectrum stoornis MCDD
- ☐ Autisme spectrum stoornis Syndroom van Asperger

- ☐ Alle bovengenoemde onderwerpen

Op welke manier zou je graag kennisverbreding op willen doen?

- ☐ Interactief (met het hele team)
- ☐ Inactief (individueel)

Sharon Hopman

In welke vorm zou je graag kennis verbreding op willen doen.....?

☐ In de vorm van een 'Interactieve Presentatie', waarin bij elke presentatie een andere vorm van gedragsproblemen aanbod komt met de daarbij behorende informatie over;

- Definitie
- Risico- en beschermfactoren
- Oorzaak & Gevolg
- Symptomen
- Behandeling en begeleiding

☐ In de vorm van een 'Handleiding' met daarin de informatie over externaliserende gedragsproblemen en de daarbij behorende informatie over;

- Definitie
- Risico- en beschermfactoren
- Oorzaak & Gevolg
- Symptomen
- Behandeling en begeleiding

☐ In de vorm van een 'Gedragskaart' waarop concreet beschreven staat wat welk gedragsprobleem inhoud en de daarbij behorende informatie over;

- Definitie
- Risico- en beschermfactoren
- Oorzaak & Gevolg
- Symptomen
- Behandeling en begeleiding

☐ Anders nl:.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dit was de laatste vraag, bedankt!

Bijlage 3. Turflijst Behoeft inventariserende vragenlijst

	Vraag	Aantal
1.	<i>Druk en rustig gedrag</i>	
	ADHD	0
	ADD	0
	ADHD & ADD	0
	<i>Agressief gedrag</i>	
	ODD	0
	CD	0
	ODD & CD	0
	<i>Autisme</i>	
	Autisme in zijn geheel	0
	Autisme spectrum stoornis PDD-NOS	1
	Autisme spectrum stoornis MCDD	1
	Autisme spectrum stoornis Syndroom van Asperger	0
	Alle bovengenoemde onderwerpen	18

	Vraag	Aantal
2.	Interactief (met het hele team)	18
	Inactief (individueel)	2

	Vraag	Aantal
3.	Interactieve presentatie	5
	Handleiding	1
	Gedragsskaart	11
	Anders	3

Bijlage 3. Resultaten en berekeningen.

1.	Vraag	Aantal	%
	<i>Druk en rustig gedrag</i>		
	ADHD	0	0 %
	ADD	0	0%
	ADHD & ADD	0	0 %
	Agressief gedrag	Aantal	%
	ODD	0	0 %
	CD	0	0%
	ODD & CD	0	0%
	Autisme	Aantal	%
	Autisme in zijn geheel	0	0 %
	Autisme spectrum stoornis PDD-NOS	1	5 %
	Autisme spectrum stoornis MCDD	1	5 %
	Autisme spectrum stoornis Syndroom van Asperger	0	0%
	Algemeen	Aantal	%
	Alle bovengenoemde onderwerpen	18	90 %

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens is naar voren gekomen dat 90% van de pedagogisch medewerkers kennisverbreding willen over alle genoemde externaliserende gedragsvormen”.

2.	Vraag	Aantal	%
	Interactief (met het hele team)	18	90 %
	Inactief (individueel)	2	10 %

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens is naar voren gekomen dat 90% van de pedagogisch medewerkers, kennisverbreding willen op een interactieve manier”.

3.	Vraag	Aantal	%
	Interactieve presentatie	5	25 %
	Handleiding	1	5 %
	Gedragskaart	11	55%
	Anders	3	15 %

Conclusie: “Uit bovenstaande gegevens is naar voren gekomen dat 55% van de pedagogisch medewerkers kennisverbreding wil opdoen door middel van het verkrijgen van een ‘gedragskaart’”.

Bijlage 3. Samenvatting resultaten.

Onderwerpen

1. Over welke vorm van externaliserende gedragsproblemen zou je graag je persoonlijke kennis willen verbreden?

Druk en rustig gedrag:

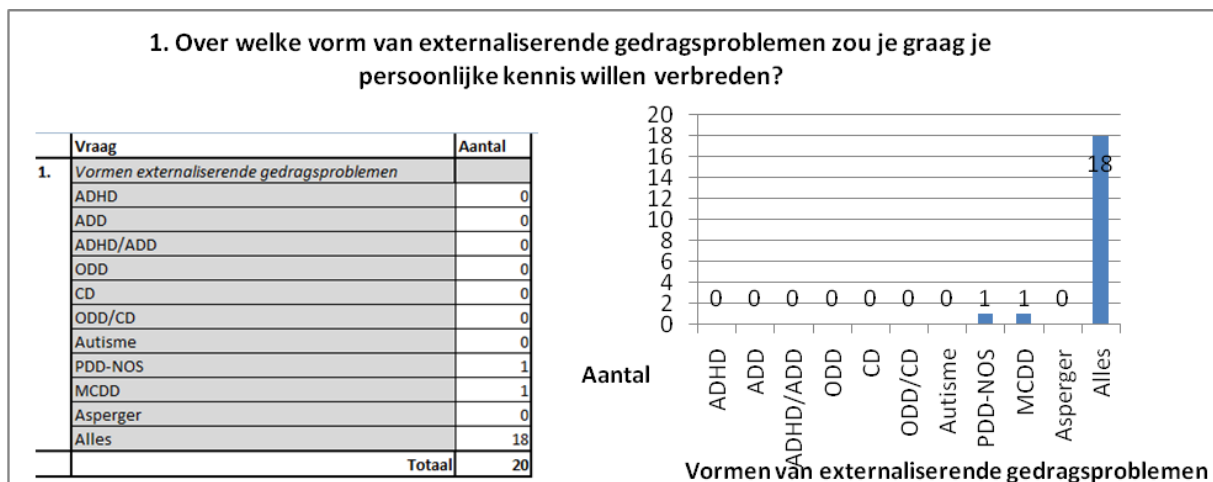
- ☐ ADHD
- ☐ ADD
- ☐ ADHD & ADD

Agressief gedrag:

- ☐ ODD
- ☐ CD
- ☐ ODD & CD

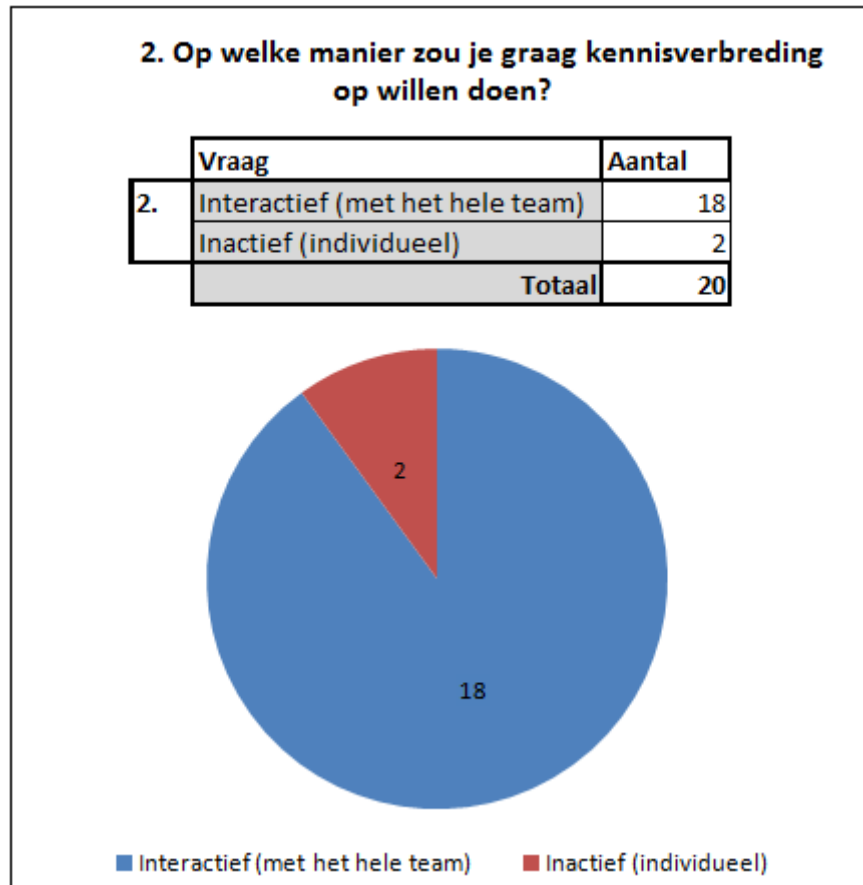
Autisme:

- ☐ Autisme in zijn geheel
- ☐ Autisme spectrum stoornis PDD-NOS
- ☐ Autisme spectrum stoornis MCDD
- ☐ Autisme spectrum stoornis Syndroom van Asperger
- ☐ Alle bovengenoemde onderwerpen

2. Op welke manier zou je graag kennisverbreding op willen doen?

- ☐ Interactief (met het hele team)
- ☐ Inactief (individueel)

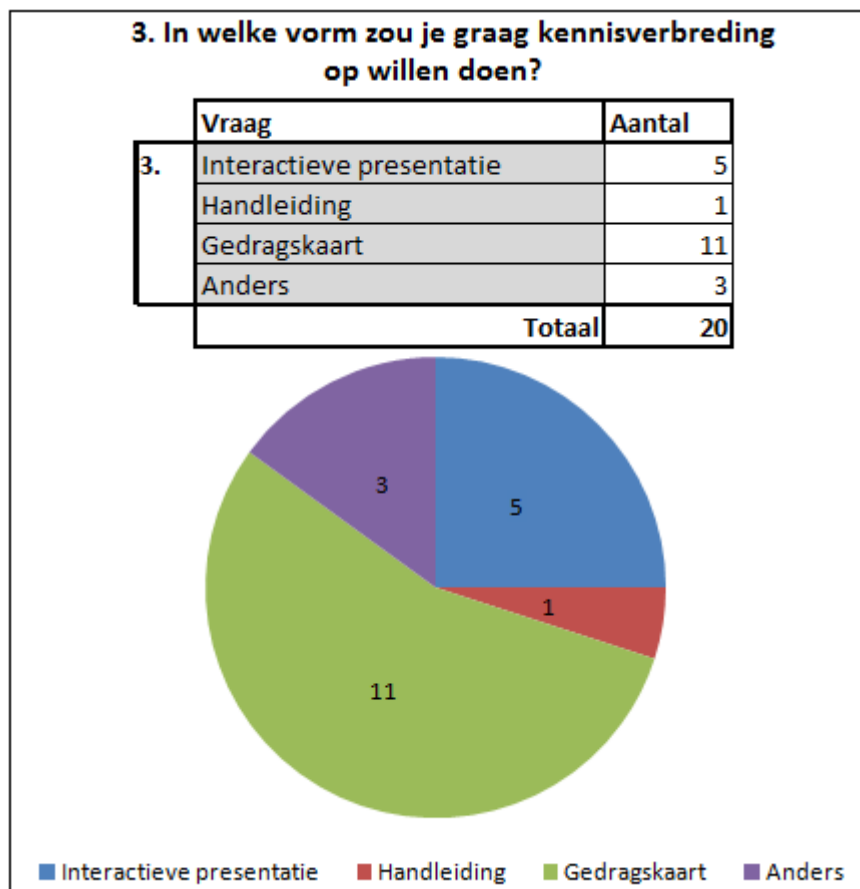
3. In welke vorm zou je graag kennis verbreding op willen doen.....?

- ☐ In de vorm van een **'Interactieve Presentatie'**, waarin bij elke presentatie een andere vorm van gedragsproblemen aanbod komt met de daarbij behorende informatie over;
 - Definitie
 - Risico- en beschermfactoren
 - Oorzaak & Gevolg
 - Symptomen
 - Behandeling en begeleiding
- ☐ In de vorm van een **'Handleiding'** met daarin de informatie over externaliserende gedragsproblemen en de daarbij behorende informatie over;
 - "idem"

- ☐ In de vorm van een '**Gedragsskaart**' waarop concreet beschreven staat wat welk gedragsprobleem inhoud en de daarbij behorende informatie over;

"idem"

- ☐ Anders nl:.....

Opmerking n.a.v. behoefte onderzoek.

- Gedragsskaart of handleiding wel wenselijk als naslagwerk op de groep (n.a.v. interactieve presentatie)
- Gedragsskaart als aanvulling op de interactieve presentatie.
- Drie pedagogisch medewerkers geven aan dat zij het volledige pakket graag zouden willen op de groep. En een voorbeeld van een plan van aanpak , hoe om te gaan en hoe te handelen.

Bijlage 4. Observatieformulieren en zorgboekje.

Observatieformulier Welbevinden 0-2 jaar

Beheerder: Mirjam van Leeuwen

Naam kind:

Leeftijd:jaarmaanden.....

Datum observatie:

Ingevuld door:.....

Elk kind is uniek. Ieder kind heeft eigen kwaliteiten, interesses en ontwikkelt zich in zijn of haar eigen tempo. Bijdehand heeft aandacht voor de totale ontwikkeling van een kind. Dit doen wij door elke dag met elkaar zoveel mogelijk gewone, leuke, uitdagende en verschillende dingen te beleven. Kinderen vertellen ons wat zij nodig hebben. Wij kijken, luisteren en helpen ze vooruit. Dit doen wij iedere dag. Jaarlijks staan we bewust stil bij de vraag hoe het met het kind gaat. We vormen een beeld van het welbevinden van het kind en leggen dit vast. Zo kunnen we vaststellen of het goed gaat met het kind. En of we voldoende aansluiten bij zijn of haar ontwikkeling. Het observatieverslag bespreken we graag met ouders op het 10 minuten gesprek.

Welbevinden

Het gedrag van kinderen geeft ons belangrijke informatie over hoe het kind zich voelt. Tijdens het spel van kinderen kunnen we zien hoe hun ontwikkeling verloopt. Het is belangrijk om te kijken waar een kind zich prettig voelt en waar het nog ondersteuning bij nodig heeft.

Welbevinden in de groep:

- ☐ voelt zich prettig in de groep
- ☐ voelt zich soms prettig in de groep
- ☐ voelt zich niet prettig in de groep
- ☐ anders nl.....

Binnenkomst:

- ☐ is blij om de pedagogisch medewerkers en andere kinderen weer te zien
- ☐ raakt soms even van slag, maar laat zich snel troosten of afleiden door pedagogisch medewerkers
- ☐ is niet blij. Hij/zij reageert nauwelijks op het zien of horen van pedagogisch medewerkers en andere kinderen en maakt geen oogcontact
- ☐ laat goed merken dat het niet blij is, gaat en blijft huilen. Vastpakken of aanraken wordt afgeweerd. Wil niets weten van andere kinderen of speelgoed
- ☐ anders.....

Eten en drinken:

- ☐ Eet of drinkt met smaak, gedraagt zich ontspannen en geniet, kletst en lacht met pedagogisch medewerkers en andere kinderen
- ☐ reageert meestal enthousiast en eet en drinkt genoeg, hoewel er af en toe sprake is van 'startproblemen' (kind heeft toch geen zin) of juist 'dooreetproblemen'
- ☐ het vraagt van pedagogisch medewerker veel inspanning en gerichte aandacht om het kind iets te laten eten of drinken. Met extra aandacht lukt dit wel
- ☐ anders nl.....

Spelen:

- ☐ is nieuwsgierig en ziet steeds iets wat een uitdaging vormt. Hij/zij kan helemaal opgaan in de eigen bezigheden
- ☐ onderzoekt, soms met enige hulp en ondersteuning van pedagogisch medewerkers de ruimte en materialen
- ☐ als hij/zij zelf bezig is wordt ieder initiatief van de pedagogisch medewerker of van de andere kinderen genegeerd of afgeweerd
- ☐ heeft moeite om zelf tot spel te komen en moeite om zich alleen bezig te houden.
- ☐ is afwachtend in spel. Zoekt bijvoorbeeld houvast in bepaald speelgoed of raakt in paniek als het speelgoed uit het zicht is of wordt afgepakt. Nieuwe materialen kunnen als 'eng' worden ervaren
- ☐ anders nl.....

Verschoenen/verzorgen:

- ☐ is ontspannen bij verzorgen en verschoenen, even de volle aandacht van de pedagogisch medewerker voor zich alleen
- ☐ laat zich knuffelen en kietelen, maar reageert daar nauwelijks op
- ☐ is onrustig als het verzorgd wordt, reageert schrikachtig en paniekerig
- ☐ anders nl

Slapen:

- ☐ het slapengaan verloopt rustig, hij/zij heeft een eigen slaapritme
- ☐ is onrustig bij naar bed gaan en heeft even tijd nodig om in te slapen
- ☐ moet zich vaak in slaap huilen, slaapt slecht en wordt in paniek wakker of huult bij het wakker worden
- ☐ anders nl.....

Vertrek:

- ☐ reageert op pedagogisch medewerkers en ouders als er afscheid wordt genomen
- ☐ nog niet herkenbaar
- ☐ anders nl.....

Relatie met andere kinderen:

- ☐ speelt vooral zelfstandig en heeft de neiging andere kinderen te negeren
- ☐ speelt vooral zelfstandig, maar kijkt wel geïnteresseerd naar andere kinderen
- ☐ speelt vooral zelfstandig, maar zoekt actief contact met andere kinderen
- ☐ zoekt aansluiting met andere kinderen en betreft anderen in zijn/haar spel
- ☐ anders nl.....

Vertrouwen:

- ☐ heeft vertrouwen in de omgeving, gaat actief op onderzoek uit
- ☐ heeft soms minder vertrouwen in de omgeving, is bijvoorbeeld gevoelig voor wisselingen van pedagogisch medewerkers en/of kinderen
- ☐ heeft weinig tot geen vertrouwen in de omgeving, blijft afwachtend en gaat niet op onderzoek in de ruimte
- ☐ anders nl.....

Weerbaarheid:

- ☐ komt goed voor zichzelf op, laat merken als het iets niet prettig, fijn of leuk vindt
- ☐ laat nauwelijks merken als het iets niet prettig, fijn of leuk vindt
- ☐ laat helemaal niet merken als het iets niet prettig, fijn of leuk vindt
- ☐ anders nl.....

Spraak/taal:

- 0 maakt geluidjes, kraait, kirt, kletst
- 0 maakt weinig geluiden en brabbelt of kletst nauwelijks
- 0 maakt geen geluidjes, kraait, kirt, of kletst niet
- 0 anders nl.....

Motorische vaardigheden; de grove bewegingen zijn:

- 0 passend bij de leeftijd- en ontwikkelingsfase
- 0 soms passend bij de leeftijds- of ontwikkelingsfase. Soms opvallend, namelijk:
.....
.....
(bijvoorbeeld houterig, krampachtig, ongecontroleerd, langzaam, ingehouden, rustig, gejaagd)

De fijne motorische bewegingen zijn:

- 0 passend bij de leeftijd- en ontwikkelingsfase
- 0 soms passend bij de leeftijds- of ontwikkelingsfase. Soms opvallend, namelijk:
.....
.....
(bijvoorbeeld houterig, krampachtig, ongecontroleerd, langzaam, ingehouden, rustig, gejaagd)

Kijken en ontdekken

Als je goed kijkt, ontdek je allerlei eigenschappen die bij dit individuele kind horen. Een kind dat zich prettig voelt is open, nieuwsgierig, levenslustig, tevreden, ontspannen, vol zelfvertrouwen en evenwichtig. Hoe beschrijf jij dit kind? Is het ergens goed in? Of waar speelt het graag mee? Waar voelt een kind zich prettig bij? En waar juist niet?

Korte beschrijving van het kind:

Heeft interesse in (denk aan zaken als: 'pm-ers helpen, de vogels buiten, muziek etc):

Speelt graag met (denk aan speelmateriaal, vriendjes/vriendinnetjes, pm-ers):

Is goed in:

Een aandachtspunt is (indien van toepassing):

Kansen grijpen en creëren

Tijdens het verzorgen en het spelen zien pedagogisch medewerkers kansen om kinderen uit te dagen en een stapje verder te brengen. Dit is de basis van onze ontwikkelingsgerichte visie.

Wat bieden wij om dit kind verder te laten groeien?

Opmerkingen/aanvullingen van ouders:

Datum

0 verslag besproken met ouder(s)

0 verslag gezien door ouder(s)

0 er is op basis van de observatie en/of het gesprek met de ouders geen reden tot zorg rondom de ontwikkeling of het gedrag van het kind.

0 er is op basis van de observatie en/of het gesprek met de ouders reden tot zorg rondom de ontwikkeling of het gedrag van het kind. Er zal een KODE formulier worden ingevuld en een plan van aanpak worden gemaakt om het kind extra ondersteuning te bieden.

(Zie hiervoor de werkinstructie opvallende kinderen)

Handtekening (voor gezien) ouder:

Handtekening medewerker:

.....

.....

Rotterdam ,(datum)

Aan de ouder(s)/ verzorger(s) van

Graag nodigen wij u uit op (datum).....om (tijd)op

locatie voor een 10-minuten gesprek over uw kind.

Wij vinden het belangrijk dat kinderen lekker in hun vel zitten en zich prettig voelen. Alleen dan kunnen zij zich optimaal ontwikkelen. Tegelijkertijd is het welbevinden van een kind een graadmeter voor de kwaliteit van onze opvang.

Dagelijks zijn we bezig om een prettige en uitdagende omgeving voor uw kind te creëren. En bekijken we hoe het met uw kind gaat. Eenmaal per jaar willen we hier langer bij stilstaan. De pedagogisch medewerker observeert en vormt zich een beeld van uw kind aan de hand van vragen als:

Hoe gaat het met uw kind?

Voelt uw kind zich thuis?

Hoe gaat uw kind om met de andere kinderen in de groep?

Hoe is het contact met de groepsleiding?

Welke activiteiten vindt uw kind leuk?

Dit wordt vastgelegd in een observatieverslag. Tijdens het 10-minutengesprek nemen we dit door en bespreken we onze bevindingen met u. We zullen kijken of uw indruk van het welbevinden van uw kind overeenkomt met het beeld dat de pedagogisch medewerker van uw kind heeft. Tevens kunnen er afspraken of acties uit voortkomen die bijdragen aan het welbevinden van uw kind.

Met vriendelijke groet,

.....

Kinderopvang Bijdehand

Observatieformulier Welbevinden 2-4 jaar (KDV en regulier PSZ)

Beheerder: Mirjam van Leeuwen

Naam kind:

Leeftijd:jaarmaanden.....

Datum observatie:

Ingevuld door:.....

Elk kind is uniek. Ieder kind heeft eigen kwaliteiten, interesses en ontwikkelt zich in zijn of haar eigen tempo. Bijdehand heeft aandacht voor de totale ontwikkeling van een kind. Dit doen wij door elke dag met elkaar zoveel mogelijk gewone, leuke, uitdagende en verschillende dingen te beleven. Kinderen vertellen ons wat zij nodig hebben. Wij kijken, luisteren en helpen ze vooruit. Dit doen wij iedere dag. Jaarlijks staan we bewust stil bij de vraag hoe het met het kind gaat. We vormen een beeld van het welbevinden van het kind en leggen dit vast. Zo kunnen we vaststellen of het goed gaat met het kind. En of we voldoende aansluiten bij zijn of haar ontwikkeling. Het observatieverslag bespreken we graag met ouders op het 10 minuten gesprek.

Veiligheid en welbevinden

Het gedrag van kinderen geeft ons belangrijke informatie over hoe het kind zich voelt. Tijdens het spel van kinderen kunnen we zien hoe hun ontwikkeling verloopt. Het is belangrijk om te kijken waar een kind zich prettig voelt en waar het nog ondersteuning bij nodig heeft.

Welbevinden in de groep:

- ☐ voelt zich prettig in de groep
- ☐ voelt zich soms prettig in de groep
- ☐ voelt zich niet prettig in de groep
- ☐ anders nl.....

Binnenkomst:

- ☐ is blij om de pedagogisch medewerkers en andere kinderen weer te zien
- ☐ raakt soms even van slag, maar laat zich snel troosten of afleiden door pedagogisch medewerkers
- ☐ heeft moeite met afscheid nemen en laat goed merken dat het niet blij is (huilt heftig, spartelt tegen, wordt driftig)
- ☐ hecht aan een vast afscheidsritueel bij vertrek van de ouder bijvoorbeeld samen zwaaien
- ☐ hecht nauwelijks waarde aan een vast afscheidsritueel bij vertrek van de ouder
- ☐ anders nl.....

Eten en drinken:

- ☐ Eet of drinkt met smaak, gedraagt zich ontspannen en geniet, kletst en lacht met pedagogisch medewerkers en andere kinderen
- ☐ reageert meestal enthousiast en eet en drinkt genoeg, hoewel er af en toe sprake is van 'startproblemen' (kind heeft geen zin) of juist 'dooreetproblemen'
- ☐ het vraagt van pedagogisch medewerker veel inspanning en gerichte aandacht om hem/haar iets te laten eten of drinken. Met extra aandacht lukt dit wel
- ☐ anders nl.....

Spelen (meerdere antwoorden mogelijk):

- ☐ is nieuwsgierig en ziet steeds iets wat een uitdaging vormt. Hij/zij kan helemaal opgaan in de eigen bezigheden. Kiest zelf spel en speelgoed en bepaalt of het alleen of met andere kinderen gaat spelen
- ☐ onderzoekt, soms met enige hulp en ondersteuning van pedagogisch medewerkers de ruimte en materialen. Op momenten dat het nodig is, weet hij/zij steun te vinden bij pedagogisch medewerkers
- ☐ als hij/zij zelf bezig is wordt ieder initiatief van de pedagogisch medewerker of van de andere kinderen genegeerd of afgeweerd. Ervaart anderen als 'storend'
- ☐ vindt weinig uitdaging in alleen-spel, zoekt veel contact bij pedagogisch medewerkers
- ☐ is afwachtend in spel. Zoekt bijvoorbeeld houvast in bepaald speelgoed en of in bepaalde speelhoeken
- ☐ anders nl.....

Verzorgen/slapen/zindelijkheid:

- ☐ is ontspannen tijdens de verzorgingsmomenten, even de volle aandacht van de pedagogisch medewerker voor zich alleen. Bij leeftijd- en ontwikkelingsfase passende interesse in zindelijk worden. Het slapen gaat verloopt rustig
- ☐ weert contact af, wil niet knuffelen en kietelen, reageert daar nauwelijks op. Is onrustig bij naar bed gaan en heeft even tijd nodig om in te slapen
- ☐ is onrustig als het verzorgd wordt, reageert schrikachtig en paniekerig. Slaapt slecht en wordt in paniek wakker of huult bij het wakker worden
- ☐ anders nl.....

Vertrek:

- ☐ reageert op pedagogisch medewerkers en ouders als er afscheid wordt genomen
- ☐ vertrekt zonder afscheid te nemen, vermijdt oogcontact
- ☐ gaat ieder contact uit de weg, wendt zich af, verstopt zich of rent rond
- ☐ gedraagt zich luidruchtig, zodra hij naar huis moet om een reactie van pedagogisch medewerker, ouders of van andere kinderen uit te lokken
- ☐ anders nl.....

Relatie met andere kinderen:

- ☐ zoekt aansluiting en kan goed met of naast andere kinderen spelen
- ☐ zoekt wel aansluiting maar het kan niet goed met of naast andere kinderen spelen
- ☐ zoekt aansluiting en betreft anderen in zijn/haar spel
- ☐ zoekt wel aansluiting maar verstoort het spel van andere kinderen
- ☐ speelt vaak alleen en heeft de neiging andere kinderen te negeren
- ☐ anders nl.....

Vertrouwen:

- ☐ heeft vertrouwen in de omgeving, gaat actief op onderzoek uit
- ☐ heeft soms minder vertrouwen in de omgeving, is bijvoorbeeld gevoelig voor wisselingen van pedagogisch medewerkers en/of kinderen
- ☐ heeft weinig tot geen vertrouwen in de omgeving, blijft afwachtend en gaat niet op onderzoek in de ruimte
- ☐ anders nl.....

Weerbaarheid:

- ☐ komt goed voor zichzelf op, laat merken als het iets niet prettig, fijn of leuk vindt
- ☐ laat nauwelijks merken als het iets niet prettig, fijn of leuk vindt
- ☐ laat helemaal niet merken als het iets niet prettig, fijn of leuk vindt
- ☐ anders nl.....

Spraak/taalontwikkeling (meerdere antwoorden mogelijk):

☐ praat duidelijk	☐ kent weinig woorden
☐ spreekt een eigen taal, die je niet kunt volgen	☐ het kind begrijpt je
☐ praat onduidelijk, brabbelt	☐ het kind begrijpt je niet
☐ spreekt alleen eigen niet-Nederlandse taal	☐ sluit
☐ articuleert niet goed	☐
☐ het kind spreekt niet of nauwelijks, gebruikt gebaren/lichaamstaal	

Motorische vaardigheden; de grove bewegingen zijn:

- ☐ passend bij de leeftijd- en ontwikkelingsfase
- ☐ soms passend bij de leeftijds- of ontwikkelingsfase. Soms opvallend, namelijk:
.....
(bijvoorbeeld houterig, krampachtig, ongecontroleerd, langzaam, ingehouden, rustig, gejaagd)

De fijne motorische bewegingen zijn:

- ☐ passend bij de leeftijd- en ontwikkelingsfase
- ☐ soms passend bij de leeftijds- of ontwikkelingsfase. Soms opvallend, namelijk:
.....
(bijvoorbeeld houterig, krampachtig, ongecontroleerd, langzaam, ingehouden, rustig, gejaagd)

Kijken en ontdekken

Als je goed kijkt, ontdek je allerlei eigenschappen die bij dit individuele kind horen. Een kind dat zich prettig voelt is open, nieuwsgierig, levenslustig, tevreden, ontspannen, vol zelfvertrouwen en evenwichtig. Hoe beschrijf jij dit kind? Is het ergens goed in? Of waar speelt het graag mee? Waar voelt een kind zich prettig bij? En waar juist niet?

Korte beschrijving van het kind:

Heeft interesse in (denk aan zaken als: 'pm-ers helpen, de vogels buiten, muziek etc):

Speelt graag met (denk aan speelmateriaal, vriendjes/vriendinnetjes, pm-ers):

Is goed in:

Een aandachtspunt is (indien van toepassing):

Kansen grijpen en creëren

In de dagelijkse omgang zien pedagogisch medewerkers kansen om kinderen uit te dagen en een stapje verder te brengen, dit is de basis van onze ontwikkelingsgerichte visie.

Wat bieden wij om dit kind verder te laten groeien?

Opmerkingen/aanvullingen van ouders:

Datum

0 verslag besproken met ouder(s)

0 verslag gezien door ouder(s)

0 er is op basis van de observatie en/of het gesprek met de ouders geen reden tot zorg rondom de ontwikkeling of het gedrag van het kind.

0 er is op basis van de observatie en/of het gesprek met de ouders reden tot zorg rondom de ontwikkeling of het gedrag van het kind. Er zal een KODE formulier worden ingevuld en een plan van aanpak worden gemaakt om het kind extra ondersteuning te bieden.
(Zie hiervoor de werkinstructie opvallende kinderen)

Handtekening (voor gezien) ouder:

Handtekening medewerker:

.....

.....

Rotterdam,(datum)

Aan de ouder(s)/ verzorger(s) van

Graag nodigen wij u uit op (datum)..... om (tijd)op

locatie voor een 10-minuten gesprek over uw kind.

Wij vinden het belangrijk dat kinderen lekker in hun vel zitten en zich prettig voelen. Alleen dan kunnen zij zich optimaal ontwikkelen. Tegelijkertijd is het welbevinden van een kind een graadmeter voor de kwaliteit van onze opvang.

Dagelijks zijn we bezig om een prettige en uitdagende omgeving voor uw kind te creëren. En bekijken we hoe het met uw kind gaat. Eenmaal per jaar willen we hier langer bijilstaan. De pedagogisch medewerker observeert en vormt zich een beeld van uw kind aan de hand van vragen als:

Hoe gaat het met uw kind?

Voelt uw kind zich thuis?

Hoe gaat uw kind om met de andere kinderen in de groep?

Hoe is het contact met de groepsleiding?

Welke activiteiten vindt uw kind leuk?

Dit wordt vastgelegd in een observatieverslag. Tijdens het 10-minutengesprek nemen we dit door en bespreken we onze bevindingen met u. We zullen kijken of uw indruk van het welbevinden van uw kind overeenkomt met het beeld dat de pedagogisch medewerker van uw kind heeft. Tevens kunnen er afspraken of acties uit voortkomen die bijdragen aan het welbevinden van uw kind.

Met vriendelijke groet,

.....

Kinderopvang Bijdehand

Observatielijst peuter – kleuter

AFNAME: 3 JAAR EN 3 JAAR 9 MAANDEN	
NAAM	

Sociaal-emotioneel gedrag

3jr 3,9jr

Welbevinden

☐	☐	het kind voelt zich als een vis in het water
☐	☐	het kind voelt zich best wel op zijn gemak in de groep
☐	☐	het kind voelt zich niet meer op zijn gemak in de groep. Het kind huilt bijvoorbeeld veel, durft zich niet te uiten

Sociaal gedrag

☐	☐	het kind zoekt aansluiting bij andere kinderen en speelt goed samen
☐	☐	het kind zoekt wel aansluiting bij andere kinderen, maar het kan niet zo goed samen spelen
☐	☐	het kind speelt vaak alleen en heeft de neiging andere kinderen te negeren

Relatie met de groep (conflicten)

☐	☐	het kind is zelden of nooit betrokken bij conflicten
☐	☐	het kind is nogal eens betrokken bij conflicten
☐	☐	het kind werkt op de een of andere manier storend op het spel van andere kinderen; het Kind is vaak betrokken bij conflicten

Sociaal initiatief t.o.v. de leidster

☐	☐	het kind richt zich spontaan tot de leidster
☐	☐	het kind richt zich alleen tot de leidster als het iets nodig heeft (toestemming, materiaal e.d.)
☐	☐	het kind is terughoudend en sluit zich meestal voor de leidster af

Aandacht vragen van de leidster

☐	☐	het kind kan enige tijd (5-10 minuten) zonder aandacht van de leidster
☐	☐	het kind kan niet lang zonder aandacht van de leidster
☐	☐	het kind eist voortdurend aandacht van de leidster op

3jr 3,9jr

Weerbaarheid

☐	☐	het kind kan goed voor zich zelf opkomen
☐	☐	het kind laat nog wel eens over zich 'heen lopen'
☐	☐	het kind kan niet voor zich zelf opkomen in de groep en laat over zich heen lopen

Zelfvertrouwen

- ☐ ☐ het kind heeft veel vertrouwen in eigen kunnen
- ☐ ☐ het kind heeft soms wel/soms geen vertrouwen in eigen kunnen
- ☐ ☐ het kind heeft erg weinig zelfvertrouwen. Het kind is bijvoorbeeld sterk afhankelijk van hulp van anderen.

Regels hanteren

- ☐ ☐ het kind houdt zich aan door de leidster gegeven regels
- ☐ ☐ het kind heeft nogal eens moeite met de regels
- ☐ ☐ het kind houdt zich niet aan de regels en het heeft vaak regulerende aandacht van de leidster nodig

Overige opmerkingen/bijzonderheden:

Redzaamheid

3jr 3,9jr

Aan- en uitkleden

- ☐ ☐ het kind kleedt zich zelfstandig aan en uit; het heeft nog wel hulp nodig bij moeilijke sluitingen
- ☐ ☐ het kind heeft bij het aan- en uitkleden nog veel hulp nodig van de leidster

Zindelijkheid

- ☐ ☐ het kind is zindelijk en helpt zichzelf naar de wc
- ☐ ☐ het kind is zindelijk, gaat uit zichzelf naar de wc, maar heeft nog wel wat hulp nodig (bijvoorbeeld billen afvegen)
- ☐ ☐ het kind is zindelijk maar moet er nog aan herinnerd worden naar de wc te gaan
- ☐ ☐ het kind is nog niet zindelijk

Handen wassen

- ☐ ☐ het kind kan handen wassen (kraan aan, wassen en afdrogen)
- ☐ ☐ het kind kan met enige hulp handen wassen
- ☐ ☐ het kind kan geen handen wassen

Drinken

- ☐ ☐ het kind kan zelfstandig drinken (drinken zonder knoeien)
- ☐ ☐ het kind kan zelfstandig drinken ook al lukt dat niet helemaal zonder hulp of knoeien
- ☐ ☐ het kind heeft bij het drinken nog veel hulp van de leidster nodig

Overige opmerkingen/bijzonderheden:

Taalontwikkeling

3jr 3,9jr

De moedertaal van het kind is

- ☐ ☐ Nederlands
☐ ☐ andere taal,

namelijk.....

Luistervaardigheid (Nederlands)

- ☐ ☐ het kind begrijpt goed wat er gezegd wordt
☐ ☐ het kind begrijpt de hoofdzaken van wat er gezegd wordt, maar mist de details
☐ ☐ het kind lijkt weinig of niets te begrijpen van wat er gezegd wordt

Spreekvaardigheid (Nederlands)

- ☐ ☐ het kind kan duidelijk maken wat het wil vertellen
☐ ☐ het kind kan dat wat het wil vertellen in hoofdlijnen duidelijk maken, maar het heeft moeite met de details
☐ ☐ het kind is niet in staat dat wat het wil vertellen over te brengen

Uitspraak (Nederlands)

- ☐ ☐ het kind is goed verstaanbaar
☐ ☐ het kind is met enige moeite verstaanbaar
☐ ☐ het kind is moeilijk of niet verstaanbaar

Durven spreken tegen de leidster (Nederlands)

- ☐ ☐ het kind durft spontaan en vrijuit tegen de leidster te praten
☐ ☐ het kind moet aangemoedigd worden om te praten
☐ ☐ het kind durft -ook na aanmoediging- weinig of niets tegen andere kinderen te zeggen

Leervragen stellen (Nederlands)

- ☐ ☐ het kind stelt vaak leervragen: Wat is dat? Waarom?
☐ ☐ het kind stelt wel eens leervragen
☐ ☐ het kind stelt zelden of nooit leervragen

Overige opmerkingen/bijzonderheden:

Motoriek

3jr 3,9jr

Grove Motoriek

☐	☐	de grove, doelgerichte bewegingen verlopen soepel en gecoördineerd (rennen, springen, klimmen, klauteren)
☐	☐	de grove, doelgerichte bewegingen verlopen nog niet zo soepel en gecoördineerd
☐	☐	de grove, doelgerichte bewegingen verlopen houterig en niet gecoördineerd

Fijne motoriek

☐	☐	de handbewegingen vanuit de pols verlopen soepel en gecoördineerd (papier scheuren, blokken stapelen)
☐	☐	de handbewegingen vanuit de pols verlopen nog niet zo soepel en gecoördineerd
☐	☐	de handbewegingen vanuit de pols verlopen krampachtig/onbeheerst

Overige opmerkingen/bijzonderheden:

Speel- en leergedrag

3jr 3,9jr

Kringactiviteiten

☐	☐	het kind is betrokken en doet actief mee met liedjes spelletjes en versjes in de kring
☐	☐	het kind is minder betrokken, maar doet wel mee in de kring
☐	☐	het kind doet niet of nauwelijks mee met liedjes spelletjes en versjes in de kring

Plezier

☐	☐	het kind heeft plezier waar het mee bezig is
☐	☐	het kind heeft soms wat meer, soms wat minder plezier in waar het mee bezig is
☐	☐	het kind lijkt niet zoveel plezier te hebben in waar het mee bezig is en maakt een lusteloze, indruk, Initiatief
☐	☐	het kind vertoont initiatief. Het kiest zelfstandig activiteiten en is niet afhankelijk van anderen
☐	☐	het kind moet soms gestimuleerd worden bij de keuze van een activiteit
☐	☐	het kind is bij (de keuze van) activiteiten afhankelijk van de leidster of andere kinderen en wacht vaak af

Nieuwsgierigheid/leergierigheid

☐	☐	de interesse van het kind wordt snel gewekt en beperkt zich niet tot de bekende dingen
☐	☐	na wat aansporing heeft het kind ook interesse voor andere dingen
☐	☐	de interesse van het kind wordt slechts met moeite gewekt

3jr 3,9jr

Spel

☐	☐	het kind speelt met veel fantasie
☐	☐	het kind speelt best wel met fantasie
☐	☐	het kind komt niet tot fantasie spel

Concentratie

☐	☐	het kind kan zijn aandacht enige tijd ($\pm$ 5-10 minuten) richten op datgene waar het mee bezig is.
☐	☐	het kind kan zijn aandacht wel richten op een activiteit, maar er is niet veel voor nodig om het af te leiden
☐	☐	het kind is snel af te leiden en reageert onmiddellijk op prikkels uit de omgeving. Het kan zijn aandacht niet bij een activiteit houden.

Leerbaarheid

☐	☐	het kind pakt informatie snel op
☐	☐	het kind heeft extra aanwijzingen nodig, maar pakt de informatie dan wel op
☐	☐	ook na extra instructie pakt het kind de informatie dan wel op

Taakhouding

☐	☐	het kind kan doelgericht aan een taak werken
☐	☐	het kind kan nog niet zo doelgericht aan een taak werken
☐	☐	het kind kan niet doelgericht aan een taak werken

Werktempo

☐	☐	het werktempo van het kind bij het uitvoeren van opdrachten is over het algemeen goed. Het kind werkt vlot door.
☐	☐	het werktempo van het kind is wisselend
☐	☐	het werktempo van het kind is over het algemeen laag

Opname van informatie

☐	☐	het kind begint pas aan een opdracht als alle informatie is gegeven
☐	☐	het kind staat open voor opdrachten en instructie, maar is geneigd (te) snel te beginnen
☐	☐	het kind begint gelijk aan een opdracht zonder de instructie af te wachten

Overige opmerkingen/bijzonderheden:

Contact ouder/verzorger met de leidster

3jr 3,9jr

☐ ☐ moeder zoekt contact met de leidster

☐ ☐ vader zoekt contact met de leidster

Taalvaardigheid ouder/verzorger

☐ ☐ moeder van het kind spreekt voldoende Nederlands om zonder moeite een gesprek met

haar te kunnen voeren

☐ ☐ vader van het kind spreekt voldoende Nederlands om zonder moeite een gesprek met

haar te kunnen voeren

☐ ☐ onbekend

Interesse ouder/verzorger

☐ ☐ moeder heeft veel interesse voor de activiteiten van het kind

☐ ☐ vader heeft veel interesse voor de activiteiten van het kind

☐ ☐ onbekend

Betrokkenheid ouder/verzorger

☐ ☐ moeder neemt in de regel aan georganiseerde activiteiten (bijvoorbeeld een ouderavond)

☐ ☐ vader neemt in de regel aan georganiseerde activiteiten (bijvoorbeeld een ouderavond)

Overige opmerkingen/bijzonderheden:

Samenvatting algemene opmerkingen

Deze gegevens kunnen worden overgebracht in het kinddossier.

Sociaal emotioneel gedrag	
Redzaamheid	
Taalontwikkeling	
Motoriek	
Speel – en leergedrag	
Contact ouders/verzorgers	
Overige opmerkingen omdat het kind misschien extra aandacht nodig heeft op het gebied van:	

Zorgboekje toevoegen.

Bijlage 5. Activiteiten afstuderen

5.1 Stappenplan afstuderen.

Belangrijke data Week

Voor de zomer

1.3

1.5

2.8

2.10

Activiteit of inleveren

Inleveren Opgaveformulier Afstuderen bij BEB via Hint. Goedkeuring van de afstudeer- coördinatoren via BEB.

Aftrap afstudeerjaar + toewijzing begeleider

Getekende Afstudeerovereenkomst inleveren bij het BEB

Inleveren definitief onderzoeksplan

Goedkeuring onderzoeksplan

Indien je in week 3.3 geen of een onvoldoende onderzoeksplan hebt, zul je vertraging oplopen. Vertragers gaan vanaf dit moment een ander traject in. Zie kopje *Vertraging* voor meer informatie.

4.6 (maandag 12.00 uur)

4.7

4.8

4.9

4.10

Uiterlijk inlevermoment definitieve onderzoeksverslag en beroepsproduct

Presentatie bij de opdrachtgever

Verdediging op school

Evt. herkansing onderzoeksverslag of beroepsproduct

Evt. herkansing verdediging

Diploma-uitreiking

Onderzoeksverslag

Het onderzoeksverslag schrijf je volgens de APA-normen en bestaat uit de volgende onderdelen:

- Engelstalige en Nederlandstalige samenvatting
- Situatie- en probleemanalyse
- Theoretische achtergrond op basis van relevante, actuele, nationale en internationale literatuur
- Onderzoeksvraag
- Onderzoeksmethode met onderbouwing
- Resultaten
- Conclusies en aanbevelingen
- Discussie: reflectie op de sterke en zwakke punten van het onderzoek (methodologische evaluatie), draagvlak binnen de organisatie, generaliseerbaarheid naar andere situaties en contexten

Omvang: maximaal 30 pagina's (exclusief bijlagen)

Beroepsproduct

De conclusies die voortkomen uit je onderzoek verwerk je in een beroepsproduct, dat een concrete bijdrage aan het beroep levert. Het type onderzoek dat je hebt uitgevoerd, bepaalt wat voor type beroepsproduct je maakt. Dit beroepsproduct moet een oplossing(srichting) bieden voor het praktijkvraagstuk van de opdrachtgever. Ook moet het rekening houden met de specifieke situatie van de opdrachtgever. Hoe je beroepsproduct er precies uit ziet, is dus afhankelijk van het vraagstuk dat je onderzoekt en van de situatie en wensen van de opdrachtgever. Het kan een adviesrapport zijn, maar ook een opzet voor een workshop, of een ontwerp voor een folder, et cetera.

5.2 Checklist.

Kwartaal 1			
Wat	Wanneer	Mee bezig	Afgerond
Maken onderzoeksplan	Week 1.1 – 1.10	V	⌘
Afstudeerbegeleiding volgen	Week 1.1 – 1.10	V	⌘
Feedback ontvangen en verwerken	Week 1.1 – 1.10	V	⌘
Kwartaal 2			
Wat	Wanneer	Mee bezig	Afgerond
Afronden onderzoeksplan	Week 2.1 – 2.4	V	⌘
Concept onderzoeksplan inleveren	Week 2.4	V	⌘
Ontwerpen inventariserende vragenlijst	Week 2.5 – 2.6	V	⌘
Invent. vragenlijst doornemen (door deskundigen)	Week 2.5 – 2.6	V	⌘
Definitief inleveren onderzoeksplan	Week 2.8	V	⌘
Afnemen inventariserende vragenlijst	Week 2.7 – 2.9	V	⌘
Ontwerpen gestructureerde vragenlijsten	Week 2.7 – 2.9	V	⌘
Gestructureerde vragenlijst doornemen (door deskundigen)	Week 2.7 – 2.9	V	⌘
Afnemen gestructureerde vragenlijst	Week 2.10 – 3.1	V	⌘
Literatuuronderzoek/inhoudsanalyse	Week 2.10 – 3.1	V	⌘
Kwartaal 3			
Wat	Wanneer	Mee bezig	Afgerond
Verwerken gegevens inventariserende vragenlijst	Week 3.1	V	⌘
Verwerken gegevens gestructureerde vragenlijst	Week 3.2	V	⌘
Conclusie onderzoek trekken en bespreken	Week 3.3	V	⌘
Concept product maken	Week 3.5 – 3.10	V	⌘
Concept eindrapportage maken	Week 3.5 – 3.10	V	⌘
Kwartaal 4			
Wat	Wanneer	Mee bezig	Afgerond
Inleveren product	Week 4.1 – 4.2	V	⌘
Inleveren eindrapportage	Week 4.1 – 4.2	V	⌘
Presentatie onderzoek	Week 4.2 – 4.4	V	⌘
Eindgesprek	Week 4.5 – 4.8		

5.3 Brieven

Brief personeel 1

Informatie brief afstuderen.

5 december 2013.

Beste collega's,

Zoals jullie waarschijnlijk al vernomen hebben loop ik sinds deze week stage op Toverkunst. Nu zullen jullie je wel afvragen waarom. Ik begreep dat het nog niet helemaal voor iedereen duidelijk was, dus zal ik het één en ander uitleggen.

Naar aanleiding van het niet kunnen verlengen van mijn contract, was het voor mijn afstuderen niet meer haalbaar om mijn onderzoeksplan te wijzigen naar een andere organisatie of opdrachtgever. Samen met Maggie heb ik gekeken of ik alsnog hier mijn afstuderen door kon zetten, om op deze manier gewoon in juli 2014 mijn diploma te kunnen halen.

Ik loop stage op kantoor waar ik werkzaamheden uitvoer die te maken hebben met mijn afstuderen. Het onderwerp van mijn afstuderen is: **externaliserende gedragsproblemen**.

Ik ben momenteel bezig met het schrijven van een onderzoeksplan. Deze moet zowel door Maggie als door school worden goedgekeurd. Zodra deze is goedgekeurd zal ik beginnen met het onderzoek. Het onderzoek bestaat uit twee kleinere onderzoeken die betrekking hebben op jullie.

Onderzoek 1: onderzoeken welke kennis de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf toverkunst hebben over externaliserende gedragsproblemen.

Onderzoek 2: welke behoefte hebben de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf toverkunst met betrekking tot deskundigheidsbevordering orent externaliserende gedragsproblemen. En in welke vorm bijv. workshop, handleiding, presentatie etc.

Ik ga jullie middels brieven op de hoogte houden van de stappen die ik ga nemen, zodat jullie weten waar en wanneer ik ergens mee bezig ben, zodat ik jullie hier ook bij kan betrekken.

Mochten jullie vragen, tips, tops of opmerkingen hebben kun je bij me langs lopen.

Groetjes Sharon

Aanwezig op:

Donderdag 9.00 – 13.00 uur

Vrijdag 9.00 – 17.00 uur

Duur stage:

December – Juni

Afhankelijk van afstudeerproces

Brief personeel 2

Informatie brief afstuderen.

19 december 2013.

Beste collega's,

Zoals jullie in de vorige brief hebben kunnen lezen, ben ik bezig met mijn afstudeeronderzoek over externaliserende gedragsproblemen. Tijdens mijn onderzoek maak ik gebruik van kleinere vragen en onderzoeken die uiteindelijk antwoord zullen geven op mijn onderzoeksvraag.

Mijn onderzoeksvraag is:

“Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?”

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag wil ik eerst het antwoord op een kleinere vraag hebben zoals:

“Welke kennis hebben de pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst over externaliserende gedragsproblemen?”

Om de kleine vraag te kunnen beantwoorden ben ik bezig met het ontwikkelen van een vragenlijst die gericht gaat over welke kennis jullie als pedagogisch medewerkers hebben over het onderwerp gedragsproblemen.

Binnenkort zal ik deze vragenlijst uit komen delen en wil ik aan jullie vragen om deze lijst; individueel, zo snel mogelijk en naar waarheid in te vullen.

Mochten jullie vragen, tips, tops of opmerkingen hebben kun je bij me langs lopen.

Groetjes Sharon

Aanwezig op:

Donderdag 9.00 – 13.00 uur

Vrijdag 9.00 – 17.00 uur

5.4 Stappenplan inventariserende gestructureerde vragenlijst.

1. Lijstje maken.
 - Wat weten de pedagogisch medewerkers over gedragsproblemen?
 - Wat weten de pedagogisch medewerkers over vroegsignalering?
 - Wat zijn gedragsproblemen volgens de pedagogisch medewerkers?
 - Zien de pedagogisch medewerkers het verschil tussen internaliserende en externaliserende gedragsproblemen?
 - Kunnen de pedagogisch medewerkers symptomen benoemen van gedragsproblemen?
2. Operationaliseren.
 - Gedragsproblemen zijn problemen in het gedrag wat andere als storend kunnen ervaren. Van gedragsproblemen is sprake als het zich gedurende tot zes maanden aanhoudt.
 - Wanneer het na zes maanden nog aanwezig is spreek je van een gedragsstoornis.
 - Externaliserende gedragsproblemen zijn problemen die naar buiten (extern) worden gericht.
 - Internaliserende gedragsproblemen zijn problemen die naar binnen (intern) zijn gericht.
 - Vroegsignalering is het vroeg en tijdig in de ontwikkeling signaleren van opvallend en afwijkend gedrag.
 - Symptomen van gedragsproblemen zijn kenmerken waardoor het gedragsprobleem zichtbaar, meetbaar en controleerbaar is/wordt.
3. Eerste formulering vragen.
 - Welke vooropleiding heb je gehad?
 - Als het gaat om kennis over gedragsproblemen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?
 - Weet jij wat gedragsproblemen zijn?
 - Weet jij wat gedragsstoornissen zijn?
 - Wat zijn externaliserende gedragsproblemen?
 - Wat zijn internaliserende gedragsproblemen?
 - Wat betekent ADHD en welke symptomen horen hierbij?
 - ADD is ook een gedragsprobleem, wat is het verschil met ADHD?
 - Wat is Klassiek Autisme en welke drie vormen horen erbij?
 - ODD en CD zijn soortgelijke gedragsstoornissen die te maken hebben met antisociaal en agressief gedrag. Tot welke stoornis horen onderstaande symptomen?
 - Wat betekent CD? Welke symptomen horen hierbij?
 - Hoe kun je het dagritme van een kind met autisme het beste in richten?
 - Wat kun je een kind met ADHD het beste aanbieden?
 - Wat is vroegsignalering?
 - Wat moet je doen bij vroegsignalering?
 - Bij wie kun je terecht met vragen over gedragsproblemen?
 - Welke stappen onderneem jij als pedagogisch medewerker, bij het hebben van zorgen?

4. Indelen van vragen.

In deze gestructureerde vragenlijst gaat het om kennisvragen. Dit is de bedoeling omdat ik wil inventariseren wat de kennis van de pedagogisch medewerkers is.

5. Routing.

Persoonlijk

- Welke vooropleiding heb je gehad?
- Als het gaat om kennis over gedragsproblemen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?

Begrippen

- Weet jij wat gedragsproblemen zijn?
- Weet jij wat gedragsstoornissen zijn?
- Weet jij wat externaliserende gedragsproblemen zijn?
- Weet jij wat internaliserende gedragsproblemen zijn?
- Weet jij wat vroegsignalering is?

Kennis

- Wat betekent ADHD en welke symptomen horen hierbij?
- ADD is ook een gedragsprobleem, wat is het verschil met ADHD?
- Wat is Klassiek Autisme en welke drie vormen horen erbij?
- ODD en CD zijn soortgelijke gedragsstoornissen die te maken hebben met antisociaal en agressief gedrag. Tot welke stoornis horen onderstaande symptomen?

Handelen

- Als het gaat om pedagogisch handelen in omgang met zorgkinderen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?
- Hoe kun je het dagritme van een kind met autisme het beste in richten?
- Wat kun je een kind met ADHD het beste aanbieden?
- Wat moet je doen bij vroegsignalering?
- Bij wie kun je terecht met vragen over gedragsproblemen?
- Welke stappen onderneem jij als pedagogisch medewerker, bij het hebben van zorgen?

Afronding

- Denk jij dat je naar aanleiding van het invullen van deze vragenlijst voldoende kennis hebt over gedragsproblemen?
- Zou je als pedagogisch medewerker meer kennis willen opdoen betreft gedragsproblemen bij jonge kinderen?

6. Beoordeling vragenlijst.

- Naar mijn idee is de vragenlijst goed, duidelijk, helder leesbaar voor de respondent.
- Het thema van de vragenlijst is gedragsproblemen.
- Ik heb gebruik gemaakt van verschillende vormen van vragen, zodat de respondent geprikkeld blijft.
- Ik vind de vragen persoonlijk acceptabel.
- Vragen zijn afwisselend, concreet en niet te lang.
- Door verschillende onderdelen, prikkel ik de respondent, het wordt niet eentonig.
- De vragenlijst vraagt hooguit 10-minuten tijd van de respondent.
- De vormgeving is overzichtelijk en helder.
- De opbouw van de vragenlijst is helder. Inleiding, kern en afronding.

7. Inhoudelijke check.

Na het inhoudelijk checken van de vragen denk ik persoonlijk dat ik met deze vragen kan inventariseren wat de kennis van de pedagogisch medewerkers is en geef ik antwoord op de deelvraag die daarbij geformuleerd is.

8. Probeer de vragenlijst uit.

Ik heb de pilot van de vragenlijst uitgevoerd onder vijf pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst. Ik heb twee verschillende lijsten omdat ik er zelf nog niet helemaal over uit was, hoe ik dit precies vorm wilde geven. Naar aanleiding van de pilot is er helder naar voren gekomen wat de PM-ers er van vonden. De ene vragenlijst vonden de PM-ers vriendelijker overkomen en makkelijker in te vullen. De andere vragenlijst vonden zij specifieker en de PM-ers gaven aan dat ze bij die vragenlijst meer moesten nadenken.

Pilot Maggie

- Geen toevoegingen

Pilot Tineke

- Vragen meer formuleren als ervaringsvragen
- Beginnen met een introductie en instructie
- Deelvraag beantwoorden hiermee

Feedback deskundigen

- Pedagogisch medewerker gaat gericht nadenken
- Het goede antwoord staat er tussen hierdoor kunnen mensen gaan gokken in plaats van eerlijk invullen.
- Duidelijke opbouw; inleiding, kern, slot

9. Productie vragenlijst.

5.5 Antwoorden vragenformulier pedagogisch medewerkster.

Beste collega,

Naar aanleiding van het afstudeeronderzoek over de kennis van pedagogisch medewerkers over externaliserende gedragsproblemen is deze vragenlijst geformuleerd. Doormiddel van deze vragenlijst wil ik meetbaar en inzichtelijk maken wat de kennis is, en welke kennis er is bij de ervaren pedagogisch medewerkers binnen kinderdagverblijf Toverkunst.

Bij elke vraag staan er meerdere antwoordmogelijkheden per vraag. Hierbij is het de bedoeling dat je per vraag één antwoord aankruist/invult.

Daarbij de vraag om de vragenlijst individueel, zorgvuldig, naar waarheid en zo snel mogelijk in te vullen en terug geven.

Alvast bedankt!

Groetjes, Sharon

Groepsnaam:..... **Datum:**.....

Persoonlijk

1. *Welke vooropleiding heb je gehad?*

☐ MBO

☐ HBO

2. *Als het gaat om kennis over gedragsproblemen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?*

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4

☐ 5

☐ 6

☐ 7

☐ 8

☐ 9

☐ 10

Inschatting kennis

3. *Hoeveel weet jij van gedragsproblemen?*

A. ☐ Voldoende

B. ☐ Matig

C. ☐ Onvoldoende

4. *Hoeveel weet jij van gedragsstoornissen?*

A. ☐ Voldoende

B. ☐ Matig

C. ☐ Onvoldoende

5. *Hoeveel weet jij over externaliserende gedragsproblemen?*

A. ☐ Voldoende

B. ☐ Matig

C. ☐ Onvoldoende

6. *Hoeveel weet jij over vroegsignalering?*

A. ☐ Voldoende

B. ☐ Matig

C. ☐ Onvoldoende

Kennis

7. *Waarom is kennis over externaliserende gedragsproblemen van belang binnen het kinderdagverblijf?*
- A. ☐ Omdat er steeds meer kinderen zijn met gedragsproblemen.
 - B. ☒ Omdat het belangrijk is om zorgen vroeg te signaleren, zodat er ingespeeld kan worden op de wensen en behoeften van het kind.
 - C. ☐ Omdat er steeds meer kennis is over gedragsproblemen en pedagogisch medewerkers dit moeten weten
 - D. ☐ Ik weet het niet.
8. *Als er een kind met externaliserende gedragsproblemen op de groep is, wanneer zou het dan niet goed kunnen gaan op de groep?*
- A. ☒ Wanneer pedagogisch medewerkers geen kennis hebben over deze gedragsproblemen, en hierdoor niet in kunnen spelen op de wensen en behoeften van het kind.
 - B. ☐ Wanneer pedagogisch medewerkers niet op de hoogte zijn gesteld door ouders over gedragsproblemen.
 - C. ☐ Als pedagogisch medewerkers niet weten hoe te handelen.
 - D. ☐ Ik weet het niet.
9. *Wat doe je als pedagogisch medewerker als blijkt dat je onvoldoende kennis hebt over externaliserende gedragsproblemen en deze wel nodig hebt?*
- E. ☐ Zelf informatie inwinnen, inlezen.
 - A. ☒ Naar de leidinggevende gaan en aangeven dat je hier bijscholing over wilt krijgen.
 - B. ☐ Informatie vragen bij de ouders/verzorgers.
 - C. ☐ Ik weet het niet.
10. *Wat doe je wanneer blijkt dat een kind met opvallend/afwijkend gedrag het groepsklimaat verstoord, doordat je als pedagogisch medewerker hier geen kennis over hebt.*
- A. ☐ Kind apart zetten en wachten tot het rustig is.
 - B. ☐ Overleggen met naaste collega's hoe je het beste om kunt gaan met het vertoonde gedrag. Kortom kennis en ervaring delen.
 - C. ☐ Vertoonde gedrag bij herhaling bespreken met ouders en leidinggevende.
 - D. ☒ Vertoonde gedrag bespreken met collega's, leidinggevende en ouders.

Handelen

11. *Als het gaat om pedagogisch handelen in omgang met zorgkinderen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven?*
- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7 ☐ 8 ☐ 9 ☐ 10
12. *Hoe kun je het dagritme van een kind met autisme het beste in richten?*
- A. ☐ Rust, reinheid en regelmaat.
 - B. ☒ Structuur, rust, zo min mogelijk verandering.
 - C. ☐ Alleen structuur.
 - D. ☐ Ik weet het niet.

13. *Wat kun je een kind met ADHD het beste aanbieden?*
- A. ☐ Stimulerend speelgoed met veel kleuren en geluiden.
 - B. ☐ Groepsgerichte activiteiten.
 - C. ☒ Individuele opdrachten.
 - D. ☐ Ik weet het niet.
14. *Wat moet je doen bij vroegsignalering?*
- A. ☐ Doorgeven welke zorgen je hebt.
 - B. ☒ Zorgen bespreekbaar maken met collega's, ouders en leidinggevende en indien nodig observeren en een gesprek aan gaan.
 - C. ☐ Direct naar de ouders toe stappen.
 - D. ☐ Ik weet het niet.
15. *Bij wie kun je terecht met vragen over gedragsproblemen?*
- A. ☐ Collega's & leidinggevende
 - B. ☐ Collega's & voorschools maatschappelijk werkster
 - C. ☒ Al het bovengenoemde is juist.
 - D. ☐ Ik weet het niet.
16. *Welke stappen onderneem je als pedagogisch medewerker, bij het hebben van zorgen?*
- A. ☒ Bespreekbaar maken met collega's, VSMW, leidinggevende, observeren rapporteren, gesprek aan gaan met ouders.
 - B. ☐ Observeren, zorgboekje invullen, gesprek met ouders aangaan.
 - C. ☐ Zorgboekje invullen en meegeven aan ouders.
 - D. ☐ Ik weet het niet.

Afronding

17. *Denk je dat je naar aanleiding van het invullen van deze vragenlijst voldoende kennis hebt over gedragsproblemen?*
- ☐ Ja, zeer voldoende
 - ☐ Ja, voldoende
 - ☐ Matig
 - ☐ Nee, onvoldoende
 - ☐ Nee, zeer onvoldoende
18. *Zou je als pedagogisch medewerker meer kennis willen opdoen betreft gedragsproblemen bij jonge kinderen?*
- ☐ Ja, graag
 - ☐ Nee, bedankt

Dit was de laatste vraag, bedankt!

5.6 Gegevens uitdelen – ontvangen vragenlijsten.

Elfenkant	EL	ED	ER	EB	Flex
uitgedeeld	3	3	3	2	1
ontvangen	3	2	3	2	1

Toverkant	TS	TB	TF	TFEE
uitgedeeld	2	2	2	2
ontvangen	2	2	2	2

Totaal uitgedeeld	20	Bruikbaar
Totaal ontvangen	19	18

4.5 Opmerkingen n.a.v. inventariserende vragenlijst

- Herhaling van onderwerpen betreft gedragsproblemen tijdens een teamvergadering.
- Bij elke grote teamvergadering opfrissing over kinderen met gedragsproblemen.
- Het kan zeker geen kwaad om als pedagogisch medewerker meer kennis op te doen m.b.t. gedragsproblemen bij jonge kinderen. Zeker om goed te kunnen inspelen op de behoefte van deze kinderen
- Presentatie, workshop, naslagwerk, studiedag etc.
- Het zou best handig zijn als je een samengevat boekje zou hebben op de koppelgroep. Een paar voorbeelden van hoe of wat er op valt aan het kind en wat fijn is om hoe te reageren of handelen daarop. Net zoiets als het GGD ziekte boekje op de koppelgroepen.
- Één PM-er geeft aan wel voldoende kennis te hebben wanneer een kind afwijkend gedrag vertoond. Maar geeft aan het wel fijn te vinden om hierin meer ondersteuning te krijgen qua aandacht en tijd.
- PM-ers zouden allemaal informatie moeten hebben over autisme stoornissen, adhd en dergelijke omdat deze kinderen op de groep kunnen komen en we de kinderen dan goed kunnen begeleiden.

5.7 Resultaten naar collega's 1.

Beste collega's,

Naar aanleiding van het onderzoek wat ik afgelopen week bij jullie heb afgenomen, wil ik jullie graag de uitkomsten presenteren middels dit format. Ik heb er voor gekozen om de antwoorden met de hoogste percentages te benoemen. Hierdoor wordt het ook voor jullie helder, hoe de situatie betreft gedragsproblemen binnen kinderdagverblijf Toverkunst is.

Groetjes, Sharon Hopman.

Uit het onderzoek is het volgende naar voren gekomen:

- **72,2 % is MBO geschoold.**
- **Jullie ingeschatte kennis is gemiddeld matig.**
- **De kennis die jullie hebben is positief, meer dan de helft heeft goede antwoorden gegeven.**
- **Jullie gegeven antwoorden betreft het "pedagogisch handelen" is zeer positief meer dan 66% zou hetzelfde handelen in de geschetste situaties.**
- **Gemiddeld denken jullie matige informatie te hebben over de genoemde onderwerpen.**
- **Jullie willen 100% meer kennis over gedragsproblemen bij jonge kinderen!**

Op de volgende pagina's zien jullie de gestelde vragen met de uitkomsten.

z.o.z. →

Persoonlijk

19. Welke vooropleiding heb je gehad? <u>MBO → 72.2%</u> <u>HBO → 27.8%</u>
20. Als het gaat om kennis over gedragsproblemen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven? <u>6.2</u>

Inschatting kennis

21. Hoeveel weet jij van gedragsproblemen? <u>Matig: 55.6%</u>
22. Hoeveel weet jij van gedragsstoornissen? <u>Matig: 66.7%</u>
23. Hoeveel weet jij over externaliserende gedragsproblemen? <u>Onvoldoende: 50%</u>
24. Hoeveel weet jij over vroegsignalering? <u>Matig: 38,9%</u>

Kennis

25. Waarom is kennis over externaliserende gedragsproblemen van belang binnen het kinderdagverblijf? <u>100% → omdat het belangrijk is om zorgen vroeg te signaleren, zodat er ingespeeld kan worden op de wensen en behoeften van het kind</u>
26. Als er een kind met externaliserende gedragsproblemen op de groep is, wanneer zou het dan niet goed kunnen gaan op de groep? <u>77,8% → Wanneer pedagogisch medewerkers geen kennis hebben over deze gedragsproblemen, en hierdoor niet in kunnen spelen op de wensen en behoeften van het kind.</u>
27. Wat doe je als pedagogisch medewerker als blijkt dat je onvoldoende kennis hebt over externaliserende gedragsproblemen en deze wel nodig hebt? <u>50% → Zou zelf informatie inwinnen, inlezen.</u>
28. Wat doe je wanneer blijkt dat een kind met opvallend/afwijkend gedrag het groepsklimaat verstoort, doordat je als pedagogisch medewerker hier geen kennis over hebt. <u>55,6% → Vertoonde gedrag bespreken met collega's, leidinggevende en ouders.</u>

Handelen

29. Als het gaat om pedagogisch handelen in omgang met zorgkinderen, welk cijfer zou jij jezelf dan geven? <u>7.0</u>
30. Hoe kun je het dagritme van een kind met autisme het beste in richten? <u>83,3% → Structuur, rust, zo min mogelijk verandering.</u>
31. Wat kun je een kind met ADHD het beste aanbieden? <u>66,7% → Individuele opdrachten.</u>
32. Wat moet je doen bij vroegsignalering? <u>83,3% → Zorgen bespreekbaar maken met collega's, ouders en leidinggevende en indien nodig observeren en een gesprek aan gaan.</u>
33. Bij wie kun je terecht met vragen over gedragsproblemen? <u>83,3% → Alle antwoorden waren juist; Collega's, leidinggevende, voorschool maatschappelijk werkster.</u>
34. Welke stappen onderneem je als pedagogisch medewerker, bij het hebben van zorgen? <u>94,4% → Bespreekbaar maken met collega's, VSMW, leidinggevende, observeren, rapporteren, gesprek aangaan met ouders.</u>

Afronding

35. Denk je dat je naar aanleiding van het invullen van deze vragenlijst voldoende kennis hebt over gedragsproblemen? <u>Matig: 55,6%</u>
36. Zou je als pedagogisch medewerker meer kennis willen opdoen betreft gedragsproblemen bij jonge kinderen? <u>Ja: 100%</u>

De berekeningen zijn gemaakt naar aanleiding van een analyse en de onderstaande website:

<http://www.procentenberekenen.com/deel-als-procent-van-geheel>

5.8 Stappenplan behoefte gestructureerde vragenlijst.

1. Lijstje maken.

- Over welke onderwerpen willen de pedagogisch medewerkers kennis?
- Welke vormen van gedragsproblemen rijk ik aan?
- Op welke manier willen de pedagogisch medewerkers kennisverbreding op doen?

2. Operationaliseren.

- Naar aanleiding van het onderzoek vermoed ik dat er naar voren zal komen dat er onvoldoende kennis is over gedragsproblemen.
- In de wandelgangen heb ik al opgemerkt dat er behoefte is aan bijscholing op het gebied van gedragsproblemen.
- Door dit onderzoek wil ik achterhalen waar, welke behoeftes liggen.

3. Eerste formulering vragen.

- Op welk gebied wil je kennisverbreding op doen?
- Welke vormen van gedragsproblemen interesseren jou?
- Over welke vorm van gedragsproblemen zou jij graag kennisverbreding op doen.
één, meerdere, allemaal?
- Wil je bijscholing in groepsvorm?
- Wil je bijscholing individueel?
- Op welke manier wil je bijscholing over de onderwerpen?

4. Indelen van vragen.

In deze gestructureerde vragenlijst gaat het om wensvragen. Het is de bedoeling om in beeld te krijgen wat de wensen en behoefte zijn betreft bijscholing van het onderwerp gedragsproblemen.

5. Routing.

*Over welke vorm van gedragsproblemen zou je graag je persoonlijke kennis willen verbreden?
(meerdere antwoorden mogelijk)*

Op welke manier zou je graag kennisverbreding op willen doen?

In welke vorm zou je graag kennis verbreding op willen doen.....?

6. Beoordeling vragenlijst.

- Naar mijn idee is de vragenlijst goed, duidelijk, kort en bondig.
- Het thema van de vragenlijst is welke behoefte hebben de PM-ers.
- Ik heb gebruik gemaakt van een kort en bondige vragenlijst, zodat in één overzicht te zien is wat de vragen en de antwoorden zijn.
- Ik vind de vragen persoonlijk acceptabel.
- Vragen zijn concreet.

- Door verschil in opbouw van de vragen en duidelijk verschil in vraag en antwoord prikkel ik de respondent.
- De vragenlijst vraagt hooguit 2-minuten tijd van de respondent.
- De vormgeving is overzichtelijk en helder.
- De opbouw van de vragenlijst is helder. Inleiding, kern en afronding.

7. Inhoudelijke check.

Na het inhoudelijk checken van de korte vragenlijst denk ik dat ik hierdoor in beeld kan krijgen wat de behoefte van de respondenten is met betrekking tot kennisverbreding, bijscholing over gedragsproblemen. Met dit tweede onderzoek geef ik antwoord op de deelvraag die daarbij geformuleerd is.

8. Probeer de vragenlijst uit.

Ik heb de pilot van de vragenlijst uitgevoerd onder vijf pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst. Ik gevraagd of ze de vragenlijst door wilde nemen en of zij daarbij feedback hadden of op of aanmerkingen. Deze hadden zij niet. De feedback die ik kreeg was dat het helder, overzichtelijk, kort en bondig was. Precies zoals ik deze vragenlijst wilde hebben.

Pilot Maggie

- Geen toevoegingen

Pilot Tineke

- Ook bij deze vragenlijst beginnen met een introductie en instructie
- Je mag vragen naar de namen van de mensen die de vragenlijst invullen, maar je kunt er ook voor kiezen om de vragenlijsten anoniem af te nemen, vaak vinden mensen dat prettiger

Feedback deskundigen

- Kort, bondig en overzichtelijk
- Meerdere antwoordmogelijkheden
- Ruimte voor persoonlijke wensen
- Goede voorbeelden/ vormen van beroepsproduct.

9. Productie vragenlijst.

5.9 Gegevens uitdelen – ontvangen vragenlijst.

Gegevens: Behoeft inventariserende vragenlijst

Elfenkant	EL	ED	ER	EB	Flex
uitgedeeld	3	3	3	2	1
ontvangen	3	3	3	2	1

Toverkant	TS	TB	TF	TFEE
uitgedeeld	2	2	2	2
ontvangen	2	2	2	2

Totaal uitgedeeld	20	Bruikbaar
Totaal ontvangen	20	20

5.2 Opmerking n.a.v. behoefte onderzoek.

- Gedragskaart of handleiding wel wenselijk als naslagwerk op de groep (n.a.v. interactieve presentatie)
- Gedragskaart als aanvulling op de interactieve presentatie
- Drie pedagogisch medewerkers geven aan dat zij het volledige pakket graag zouden willen op de groep. En een voorbeeld van een plan van aanpak , hoe om te gaan en hoe te handelen.

5.10 Resultaten naar collega's 2.

Beste collega's,

Naar aanleiding van het eerste onderzoek over jullie kennis, handelen en inschatting is naar voren gekomen dat jullie meer kennisverbreding wilde krijgen over externaliserende gedragsproblemen. Aan de hand van die uitkomsten heb ik een tweede onderzoek aan jullie uitgedeeld om te onderzoeken waarover, op welke manier en in welke vorm jullie kennisverbreding wilde krijgen.

Uit het onderzoek is het volgende naar voren gekomen:

- **90 % van de pedagogisch medewerkers willen kennisverbreding over alle voorgestelde en genoemde gedragsproblemen zoals; ADHD, ADD, ODD, CD, PDD-NOS, MCDD en het syndroom van Asperger.**
- **Aan de hand van de vraag of jullie het individueel of met het hele team willen is er naar voren gekomen dat 90% van de pedagogisch medewerkers kennisverbreding op willen doen met het hele team.**
- **En als laatste punt is er naar voren gekomen dat meer dan de helft van jullie (55%) graag een gedragskaart voor op de groep willen.**

Aan de hand van deze uitkomsten zal er een gedragskaart ontwikkelt gaan worden door mij, en zal ik kijken hoe ik deze interactief (dus met het hele team) kan introduceren en/of presenteren.

Bedankt voor jullie medewerking! Ik hou jullie op de hoogte!

Groetjes, Sharon Hopman

Op de volgende pagina's zien jullie de gestelde vragen met de uitkomsten.
z.o.z. →

Resultaten en berekeningen.

1.	Vraag	Aantal	%
	<i>Druk en rustig gedrag</i>		
	ADHD	0	0 %
	ADD	0	0%
	ADHD & ADD	0	0 %
	Agressief gedrag	Aantal	%
	ODD	0	0 %
	CD	0	0%
	ODD & CD	0	0%
	Autisme	Aantal	%
	Autisme in zijn geheel	0	0 %
	Autisme spectrum stoornis PDD-NOS	1	5 %
	Autisme spectrum stoornis MCDD	1	5 %
	Autisme spectrum stoornis Syndroom van Asperger	0	0%
	Algemeen	Aantal	%
	Alle bovengenoemde onderwerpen	18	90 %

Uit bovenstaande gegevens is naar voren gekomen dat 90% van de pedagogisch medewerkers kennisverbreding willen over alle genoemde externaliserende gedragsvormen.

2.	Vraag	Aantal	%
	Interactief (met het hele team)	18	90 %
	Inactief (individueel)	2	10 %

Uit bovenstaande gegevens is naar voren gekomen dat 90% van de pedagogisch medewerkers, kennisverbreding willen op een interactieve manier.

3.	Vraag	Aantal	%
	Interactieve presentatie	5	25 %
	Handleiding	1	5 %
	Gedragskaart	11	55%
	Anders	3	15 %

Uit bovenstaande gegevens is naar voren gekomen dat 55% van de pedagogisch medewerkers kennisverbreding wil opdoen door middel van het verkrijgen van een 'gedragskaart'.

<http://www.procentenberekenen.com/deel-als-procent-van-geheel>

Onderwerpen

- Over welke vorm van externaliserende gedragsproblemen zou je graag je persoonlijke kennis willen verbreden?

Druk en rustig gedrag:

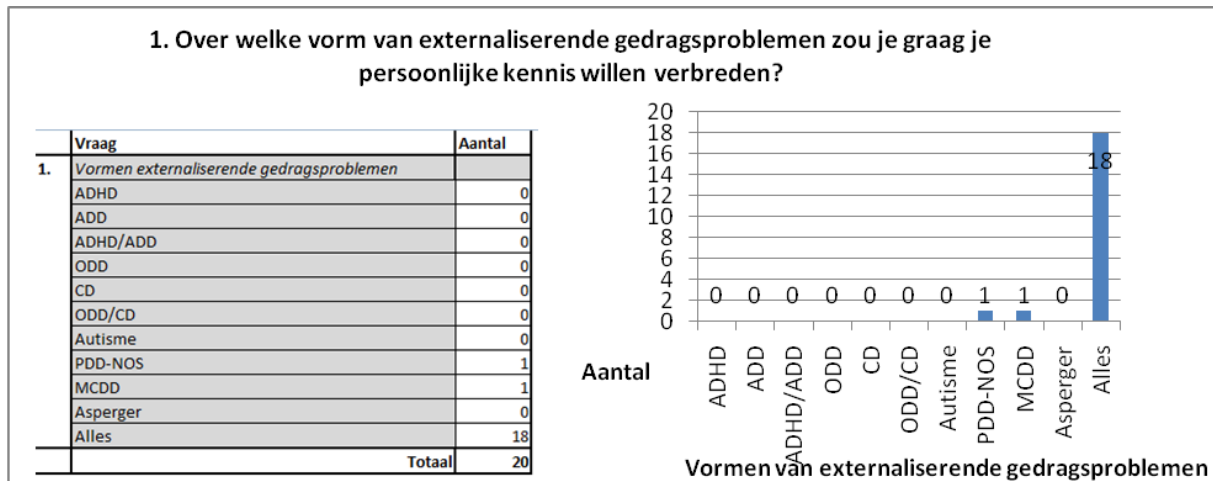
- ☐ ADHD
- ☐ ADD
- ☐ ADHD & ADD

Agressief gedrag:

- ☐ ODD
- ☐ CD
- ☐ ODD & CD

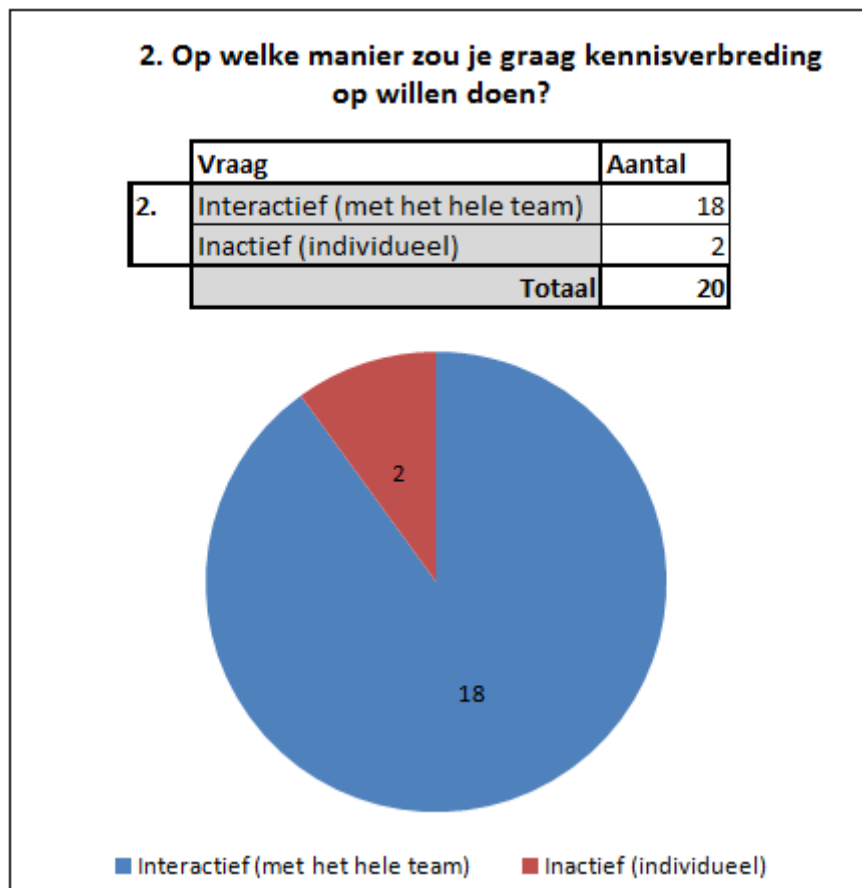
Autisme:

- ☐ Autisme in zijn geheel
- ☐ Autisme spectrum stoornis PDD-NOS
- ☐ Autisme spectrum stoornis MCDD
- ☐ Autisme spectrum stoornis Syndroom van Asperger
- ☐ Alle bovengenoemde onderwerpen

2. Op welke manier zou je graag kennisverbreding op willen doen?

- ☐ Interactief (met het hele team)
- ☐ Inactief (individueel)

3. In welke vorm zou je graag kennis verbreding op willen doen.....?

☐ In de vorm van een **'Interactieve Presentatie'**, waarin bij elke presentatie een andere vorm van gedragsproblemen aanbod komt met de daarbij behorende informatie over;

- Definitie
- Risico- en beschermfactoren
- Oorzaak & Gevolg
- Symptomen
- Behandeling en begeleiding

☐ In de vorm van een **'Handleiding'** met daarin de informatie over externaliserende gedragsproblemen en de daarbij behorende informatie over;

"idem"

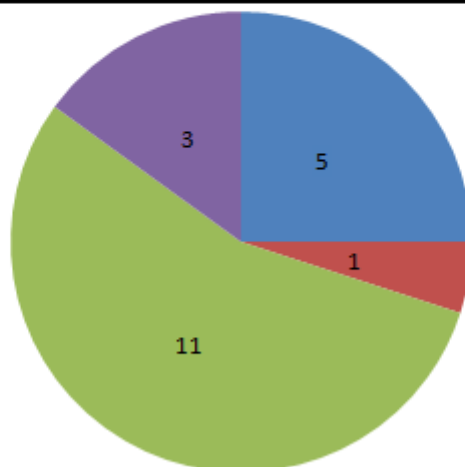
☐ In de vorm van een **'Gedragskaart'** waarop concreet beschreven staat wat welk gedragsprobleem inhoud en de daarbij behorende informatie over;

"idem"

☐ Anders nl:.....

3. In welke vorm zou je graag kennisverbreding op willen doen?

Vraag	Aantal
3. Interactieve presentatie	5
Handleiding	1
Gedragskaart	11
Anders	3
Totaal	20

■ Interactieve presentatie ■ Handleiding ■ Gedragskaart ■ Anders

Zorgboekje

bij het Overdrachtdocument peuter - kleuter

Datum

Ingevuld door:
(naam en functie):

Zorgboekje

De pedagogisch medewerker vult dit boekje behorende bij het overdrachtdocument peuter – kleuter in als er een zorgbehoefte bij het kind is gesignaleerd. Zij/ hij vult in wat van toepassing is op het kind. Vanzelf wordt zij/hij doorverwezen naar de pagina's die van toepassing zijn.

De pedagogisch medewerker bespreekt het met de collega en/of leidinggevende en met de ouders.

Het doel van de informatie is de leerkracht van de basisschool extra informatie te geven als het kind op school komt.

Kindgegevens

Achternaam kind	
Voornamen	
Roepnaam	
Geslacht	☐ V ☐ M
Geboortedatum	

Extra onderbouwing met betrekking tot de zorgbehoefte van het kind

Geef hieronder aan op welke gebieden het kind zorgbehoefte heeft en wat de positieve punten zijn?

	☐ Sociaal-emotionele ontwikkeling (vul onderdeel A blz. 3 verder in) ☐ Leer- en functieontwikkeling (vul onderdeel B blz. 5 verder in) ☐ Lichamelijke ontwikkeling (vul onderdeel C blz. 8 verder in) ☐ Speel- en leergedrag (vul onderdeel D blz. 10 verder in)
Kunt u positieve punten aangeven bij het kind? (bijvoorbeeld: hij/zij is vrolijk, gezellig, sociaal, kan goed..., vindt leuk...)	
Kunt u positieve punten aangeven binnen de groep? (bijvoorbeeld: de pedagogisch medewerker heeft goed contact met het kind, de groep is klein, rustig of sociaal)	
Kunt u positieve punten aangeven binnen het sociaal milieu? (bijvoorbeeld: de ouders geven het kind veel aandacht, zijn zeer betrokken, broertjes/ zusjes zijn grote steun)	
Kunt u positieve punten aangeven voor de overgang naar het basisonderwijs?	

Ga nu verder met de hierboven aangekruiste ontwikkelingsgebieden.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Welke gebieden m.b.t. de sociaal-emotionele ontwikkeling geven zorg bij het kind?

☐ Sociaal gedrag:	☐ Contact met de pedagogisch medewerker ☐ Contact met andere kinderen ☐ Contact met ouders/verzorgers ☐ Over sociale vaardigheden beschikken ☐ Sociale vaardigheden toepassen ☐ Zich laten troosten ☐ Durf om te spreken ☐ Anders,nl...
☐ Emotioneel gedrag:	☐ Emotionele reacties ☐ Omgaan met een tegenslag, bijv: als een puzzel niet lukt ☐ Omgaan met veranderingen ☐ Stemming/ gemoedstoestand ☐ Gevoel van eigenwaarde ☐ Anders,nl...
☐ Naar buiten gericht gedrag (externaliserend gedrag):	☐ Agressiviteit ☐ Ruzie maken ☐ Omgaan met conflicten/ tegenstrijdige belangen ☐ Luisteren ☐ Zich aan regels houden ☐ Heeft opvallende interesses, nl... ☐ Anders,nl...
☐ Naar binnen gericht gedrag (internaliserend gedrag):	☐ Stil ☐ Teruggetrokken ☐ Passief ☐ Angstig ☐ Verdrietig ☐ Heeft opvallende interesses, nl... ☐ Anders,nl...

Vul hieronder verder in:

Beschrijf concreet het gedrag van het kind, met voorbeelden	
Het opvallende gedrag doet zich voor tijdens:	☐ groepsactiviteiten ☐ individuele activiteiten ☐ anders, nl...
Wanneer en hoe vaak komt het opvallende gedrag voor?	☐ in bepaalde situaties, nl... ☐ op bepaalde tijdstippen, nl...
Wat gaat aan het opvallende gedrag vooraf?	
Hoe reageert de pedagogisch medewerker op het gedrag van het kind?	
Hoe reageren de groepsgenoten op het gedrag van het kind?	
Hoe reageert de ouder op het gedrag van het kind?	
Hoe hebt u het kind zelf al proberen te helpen? En met welk succes?	
Herkennen de ouders de door u gesignaleerde zorgbehoefte?	☐ ja ☐ nee
Hebt u de ouders erbij betrokken?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Hebt u hulp van buiten de kinderopvang gevraagd?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Zijn er vervolgspraken gemaakt met ouders of externe instantie?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Welke?

Welke zorg voorziet u als het kind naar de basisschool gaat?	

Leer- en functieontwikkeling

Welke gebieden m.b.t. leer- en functieontwikkeling geven zorg bij het kind?

☐ Spelontwikkeling:	☐ Spel met water en zand, voelend (sensopathisch spel) ☐ Voorwerpen gebruiken waarvoor ze bedoeld zijn (functioneel spel) ☐ Fantasiespel, rollenspel (symbolisch spel) ☐ Afwisseling in spel ☐ Creativiteit ☐ Samen spelen met andere kinderen (kijk bij sociaal-emotionele ontwikkeling p.3) ☐ Zich aan de regels houden ☐ Eigen spel; bedenkt zelf spel ☐ Anders, nl...
☐ Begrip van ruimte en tijd:	Begrip van het lichaam: ☐ Lichaamsbesef ☐ Nadoen van lichaamshoudingen ☐ Anders, nl... Begrip van ruimte: ☐ Hanteren van ruimtelijke begrippen (bijvoorbeeld op, onder, naast) ☐ Anders, nl... Begrip van tijd: ☐ Tijdsbegrippen (begrip van de dagelijkse volgorde van gebeurtenissen) ☐ Anders, nl...
☐ Zintuiglijke waarneming (visueel en auditief):	Zien (visuele aspecten): ☐ Kleurkennis ☐ Verschillen onderscheiden, bijv: kleuren, grootte, dikte ☐ Anders, nl... Horen (auditieve aspecten): ☐ Onderscheiden van woorden ☐ Geheugen ☐ Korte termijn (bijv. onthouden van opdrachten) ☐ Lange termijn (bijv. verhaaltjes en versjes) ☐ Anders, nl...

☐ Motorische ontwikkeling:	☐ Grove motoriek ☐ Fijne motoriek ☐ Oog - handcoördinatie ☐ Evenwicht ☐ Anders, nl...
☐ Denkontwikkeling:	☐ Herinneren en benoemen van dingen ☐ Ordenen, herkennen en formuleren van overeenkomsten/ verschillen ☐ kleur ☐ vorm ☐ grootte ☐ groeperen volgens de kleur of vorm (classificeren) ☐ rangschikken volgens grootte (seriëren) ☐ vergelijken (veel/ weinig, meer/ minder) ☐ Oorzaak/ gevolg ☐ Anders, nl...
☐ Spraak – taalontwikkeling	Spreken: ☐ zich goed verstaanbaar maken (articulatie) ☐ Eigen taal ☐ Nederlands ☐ Herkennen en gebruiken van woorden (actieve woordenschat) ☐ Zinsopbouw ☐ Verhaal opbouw ☐ Durf om te spreken (kijk verder bij sociaal-emotionele ontwikkeling p.3) ☐ Anders, nl... Luisteren: ☐ Herkennen van plaatjes (passieve woordenschat) ☐ Verhalen begrijpen en er simpele vragen over stellen (tekstbegrip) ☐ Aandacht op kunnen brengen (kijk verder bij speel- en leergedrag p.13) ☐ Anders, nl...

☐ Ontluikende geletterdheid:	☐ Belangstelling voor boeken, naar verhalen luisteren ☐ Onthouden van verhaaltjes, liedjes enz. ☐ Belangstelling voor schrift/ tekens/ pictogrammen ☐ Spelen met letters ☐ Anders, nl...
☐ Ontluikend rekenen:	☐ Groeperen volgens kleur of vorm (classificeren) ☐ Rangschikken volgens grootte (seriëren) ☐ Rijen leggen en met elkaar vergelijken (constantie) ☐ Anders, nl...

Vul hieronder verder in

Beschrijf concreet het gedrag van het kind, met voorbeelden	
Hoe hebt u het kind zelf al proberen te helpen? En met welk succes?	
Herkennen de ouders de door u gesignaleerde zorgbehoefte?	
Hebt u de ouders erbij betrokken?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Hebt u hulp van buiten de kinderopvang gevraagd?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Zijn er vervolgspraken gemaakt met ouders of externe instantie?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Welke?
Welke zorg voorziet u als het kind naar de basisschool gaat?	

Lichamelijke ontwikkeling

Welke gebieden m.b.t. de lichamelijke ontwikkeling geven zorg bij het kind?

- ☐ Gezichtsvermogen
- ☐ Gehoor
- ☐ Bewegen
- ☐ Afwijkingen/ ziekten, nl...
- ☐ Groei
- ☐ Anders, nl...

Vul hieronder verder in

Beschrijf concreet wat er opvalt aan de lichamelijke ontwikkeling van het kind, met voorbeelden	
Hoe hebt u het kind zelf al proberen te helpen? En met welk succes?	
Herkennen de ouders de door u gesignaleerde zorgbehoefte?	☐ ja ☐ nee
Hebt u de ouders erbij betrokken?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Hebt u hulp van buiten de kinderopvang gevraagd?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Zijn de lichamelijke opvallendheden van invloed op de ontwikkeling van het kind?	☐ Ja, op de: ☐ Sociaal-emotionele ontwikkeling (ga naar blz. 3) ☐ Leer- en functieontwikkeling (ga naar blz. 5) ☐ Speel- en leergedrag (ga naar blz.10) ☐ Nee
Zijn er vervolgspraken gemaakt met ouders of externe instantie?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Welke?

Welke zorg voorziet u als het kind
naar de basisschool gaat?

Speel- en leergedrag

Welke gebieden m.b.t. speel- en leergedrag hebben zorg bij het kind?

☐ Aandacht:	☐ Belangstelling ☐ Concentratie ☐ Impulsiviteit ☐ Anders,nl...
☐ Activiteit:	☐ Beweglijkheid ☐ Anders,nl...
☐ Zelfstandigheid:	☐ Initiatief ☐ Doorzettingsvermogen ☐ Motivatie ☐ Anders,nl...

Vul hieronder verder in

Beschrijf concreet het gedrag van het kind, met voorbeelden	
Wanneer en hoe vaak komt het opvallende gedrag voor?	☐ in bepaalde situaties, nl... ☐ op bepaalde tijdstippen, nl...
Hoe reageert de pedagogisch medewerker op het gedrag van het kind?	
Hoe reageren de groepsgenoten op het gedrag van het kind?	
Hoe hebt u het kind zelf al proberen te helpen? En met welk succes?	
Herkennen de ouders de door u gesignaleerde zorgbehoefte?	☐ ja ☐ nee
Hebt u de ouders erbij betrokken?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Op welke manier?
Hebt u hulp van buiten de kinderopvang gevraagd?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Welke?
Zijn er vervolgspraken gemaakt met ouders of externe instantie?	☐ ja ☐ nee Indien ja: Welke?

Welke zorg voorziet u als het kind
naar de basisschool gaat?

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming

Gedragkaart

Gedragsprobleem <i>Afwijkend gedrag</i>	Omschrijving	Symptomen	Begeleiding en tips
ADHD <i>Druk gedrag</i>	Druk gedrag, snel afgeleid, kortdurende concentratie, geen geduld	- impulsiviteit - hyperactiviteit - concentratieproblemen	Prikkelende, individuele en interessante opdrachten geven Niet overprikken
ADD <i>Teruggetrokken Gedrag</i>	Teruggetrokken gedrag, ongemotiveerd, weinig interesse	- verveling - dromerig - geen drang om te ontdekken/onderzoeken	Positief gedrag benoemen -en belonen Stimuleren
CD <i>Extreme woede, boosheid</i>	Antisociaal agressief gedrag, andere beledigen en/of pijnigen	- vernielen - andere pijn doen - pesten / liegen	Consequent zijn Grenzen stellen Straffen&belonen
ODD <i>Woede, boos, driftbuien</i>	Opstandig en agressief gedrag naar omgeving	- driftbuien - niet luisteren - opstandig / boos	Grenzen stellen Oorzaak – gevolg uitleggen
PDD-NOS <i>Contact vermijden</i>	Moeite met sociale interacties. Minimale non-verbale communicatie	- houterige motoriek - onwelijk taalgebruik of - achterstand in taal	Korte zinnen/opdracht Rustige omgeving Minimale prikkels
MCDD <i>Paniek en angst Stemningswisseling</i>	Fobieën, angsten en gedachtewisseling in sociale interacties	- paniek aanvallen - onlogische gedachten - geen sociale interacties	Structuur bieden Wennen aan prikkels Sociale vaardigheden aanleren
Asperger Syndroom <i>Gefocust zijn Niet aankijken</i>	Moeite met sociale interacties. Minimale non-verbale communicatie	- focus op één ding - geen oogcontact - overgevoelig voor prikkels	Structuur bieden Consequent opvoeden Stap voor stap aanpassingen doorvoeren

Voor meer informatie zie: "Handleiding over afwijkend gedrag, gedragsproblemen, risico- en beschermingsfactoren en begeleiding".

“Handleiding over afwijkend gedrag, gedragsproblemen, risico- en beschermingsfactoren en begeleiding”

Inleiding.

In het kader van kinderen met een hulpvraag, gedragsproblemen of zorgkinderen is er een handleiding ontwikkeld voor jullie als pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst. Deze handleiding is tot stand gekomen door middel van een onderzoek naar jullie kennis over externaliserende gedragsproblemen en naar de behoefte aan kennisverbreding. Uit dat onderzoek is gebleken dat jullie graag kennisverbreding op wilde doen door middel van een 'Gedragskaart'. Aan de hand van deze 'Gedragskaart' is ook uit onderzoek gebleken dat er behoefte was aan naslagwerk. Hiermee wordt bedoeld dat er informatie achter de hand is als toevoeging op de 'Gedragskaart'. Om aan deze behoefte te kunnen voldoen is deze 'Handleiding' ontwikkeld.

Het hoofddoel van deze handleiding is informatie geven over afwijkend, opvallend gedrag of in ernstigere vorm: externaliserende gedragsproblemen.

Wat is afwijkend gedrag? Wat zijn externaliserende gedragsproblemen? Welke vormen zijn hiervan? Welke symptomen horen bij welk gedrag? Hoe kunnen wij als pedagogisch medewerkers hier het beste op inspelen? Dit zijn vragen die jullie jezelf misschien wel stellen tijdens het werken met kinderen. Om antwoord te kunnen geven en informatie te verkrijgen is deze handleiding geschreven.

"Hoe kunnen pedagogisch medewerkers van kinderdagverblijf Toverkunst, kinderen van nul tot vier jaar met externaliserende gedragsproblemen optimaal verzorgen, begeleiden en opvangen?"

De doelstelling die geformuleerd is:

"Door middel van kennisverbreding van de pedagogisch medewerkers over externaliserende gedragsproblemen kan de ontwikkeling van de kinderen van nul tot vier jaar met een hulpvraag geoptimaliseerd worden".

De handleiding is opgebouwd in verschillende hoofdstukken die op elkaar volgend een volgorde van verschillende gedragsproblemen zullen weergeven. De handleiding begint met een overzichtelijke begrippenlijst, zodat het voor een ieder helder leesbaar is en begrepen kan worden wat er onder bepaalde begrippen en termen wordt verstaan.

Per hoofdstuk word er geschreven over de definitie, bijbehorende symptomen, risico- en beschermingsfactoren en behandeling en begeleiding. Naderhand is er een samenvatting geschreven en is er een bronnenlijst met verwijzingen toegevoegd.

Inhoudsopgave

Begrippenlijst.....	4
2. Aandachtstekort stoornis zonder hyperactiviteit (ADD).....	8
3. Antisociale agressieve gedragsstoornis (ODD).....	10
4. Ernstige vorm van antisociale agressieve gedragsstoornis (CD).....	13
5. Syndroom van Asperger.	16
6. Pervasieve ontwikkelingsstoornis (PDD- NOS).....	18
7. Meervoudige complexe ontwikkelingsstoornis (MCDD).....	19
Samenvatting : Hoe te handelen?	21
Bronnenlijst.	22

Begrippenlijst.

Externaliserende gedragproblemen zijn gedragsproblemen die andere als storend ervaren. Het gedrag toont zich naar buiten en is gericht op betrokkenen. Externaliserend gedrag kan variëren in ernst, ongehoorzaamheid, agressiviteit, treiteren en pesten, vernielen en driftbuien(NJI, 2013).

Vroegsignalering is het vroeg en tijdig signaleren van afwijkend/opvallend gedrag. Vroeg signaleren in het vroege ontwikkelproces en vroeg in de jonge leeftijd al proberen te kunnen waarnemen(Postma, 2008).

Gedragsproblemen zijn problemen in het gedrag van kinderen die tijdelijk en niet consequent voort blijven duren. Elk kind kan wel eens kampen met gedragsproblemen wat invloed heeft op het temperament van het kind, omgeving of veranderingsfactoren die van invloed kunnen zijn. Zodra de stabiliteit dan weer is wedergekeerd, zullen de gedragsproblemen afnemen of verdwijnen(Bil, 2010).

Gedragsstoornissen zijn ernstig probleemgedrag wat zich langdurig en consequent laat zien onder 5-10% van de kinderen(Bil, 2010).

Een hulpvraag is een ontwikkelingsvraag van kinderen, jeugdigen of volwassenen waar van de doelgroep afhankelijk is, last van ondervind, of ontwikkelingsstagnatie vormt. De doelgroep met een hulpvraag hebben vraag naar behandeling en begeleiding om de ontwikkeling zo optimaal mogelijk te kunnen laten verlopen(Bil, 2010).

Autisme spectrumstoornissen(ASS) worden gekenmerkt door ernstige problemen op de sociale interactie en de verbale en non-verbale communicatie. De stoornis heeft invloed op alle ontwikkelingen van het individuele kinderen. Elk kind met ASS is anders(Lieshout, 2009).Zo verstaan we onder autisme verschillende niveaus en varianten. Daarvan zijn er drie beschreven die onderdeel hebben uitgemaakt van het onderzoek. De varianten die besproken worden zijn: Syndroom van Asperger, PPD-NOS en MCDD(Lieshout,2009).

Risicofactoren vinden vaak plaats op verschillende niveaus en is afhankelijk van meerdere factoren. Er is bijna nooit sprake dat er maar één risicofactor is die ervoor zorgt dat het kind meer of minder last ondervind van de gedragsstoornissen(Rigter,2010). Deze niveaus zijn te onderscheiden in het niveau van het kind, ouders en het gezin en de omgeving

Beschermingsfactoren zijn factoren die het verergeren of het ontstaan van gedragsstoornissen voorkomen of stagneren.

Comorbiditeit vaak komt comorbiditeit voor, wat inhoud dat er sprake is van meerdere stoornissen tegelijkertijd.

1. Aandachtstekort stoornis met hyperactiviteit (ADHD).

Definitie.

Voluit is de Nederlandse definitie van ADHD: Aandachtstekort stoornis met hyperactiviteit. Kinderen met de stoornis ADHD hebben moeite om hun aandacht langdurig bij hetzelfde te houden, ze zijn qua lichamelijke ontwikkeling en daarbij de motoriek erg beweeglijk vergeleken andere kinderen. Ook zijn kinderen met ADHD impulsief, het is vaak eerst doen en dan denken en niet andersom, zoals dat bij de meeste leeftijdsgenoten wel op die volgorde verloopt(Rigter, 2010). Kinderen met ADHD hebben niet alleen problemen op het gebied maar ook op het gebied van concentratie(Lieshout, 2009).

Symptomen.

Het gedrag uit zich vooral in het over beweeglijk zijn en impulsief gedrag.

Bij ADHD werken de regelfuncties van de hersenen niet goed. Hierdoor kunnen problemen ontstaan in het werkgeheugen, organiseren, plannen, aandacht en concentratie, prikkels en het aansturen van de motoriek. Deze problemen kunnen gevolgen hebben voor de sociaal-emotionele ontwikkeling(Lieshout, 2009). Lichamelijk zie je ADHD ook tot uiting komen. Dit kan bij elk kind met ADHD weer verschillend zijn, maar over het algemeen zijn het dezelfde symptomen. Deze symptomen vallen te onderscheiden in drie niveaus(Rigter,2010; BD, 2014a):

Symptomen bij aandachtsproblemen.

- Snel afgeleid zijn
- Niet luisteren naar wat andere vertellen
- Moeilijk om taken te onthouden of af te maken
- Dingen kwijt raken (Rigter,2010; BD, 2014a)

Symptomen bij hyperactiviteit.

- Moeilijk tot niet stil kunnen zitten
- Gaat vaak staan als het moet blijven zitten
- Niet rustig kunnen spelen
- Klimmen, klauteren en rennen (Rigter,2010; BD, 2014a)

Symptomen bij impulsiviteit.

- Moeilijk op zijn/haar beurt kunnen wachten
- Van de ene activiteit naar de ander
- Veel praten aan het woord zijn
- Door andere heen praten
- Opdringen tegenover een ander (Rigter,2010; BD, 2014a)

Risicofactoren.

Risicofactoren vinden vaak plaats op verschillende niveaus en is afhankelijk van meerdere factoren. Er is bijna nooit sprake dat er maar één risicofactor is die ervoor zorgt dat het kind meer of minder last ondervindt van de gedragsstoornissen (Rigter, 2010). Deze niveaus zijn te onderscheiden in het niveau van het kind, ouders en het gezin en de omgeving. Risicofactoren die van toepassing kunnen zijn bij kinderen met ADHD kunnen het volgende zijn:

Risicofactoren op niveau van het kind

- Aangeboren, in de genetische aanleg
- Moeilijke persoonlijkheid
- Gebruik van alcohol en/of roken gedurende de zwangerschap
- Complicaties tijdens de zwangerschap
- Complicaties tijdens de geboorte
- Comorbiditeit met andere stoornissen (Rigter, 2010).

Risicofactoren op niveau van de ouders en het gezin

- Problematiek in het gezin
- Problematiek binnen relaties van het gezin
- Conflicten in interacties binnen het gezin
- Geen structuur binnen in het gezin
- Spanningen en stress bij opvoeders
- Problematiek bij ouders
- Gezinnen met alleenstaande ouders (Rigter, 2010).

Risicofactoren op niveau van de omgeving

- (Lage) Sociaal economische status
- Opgroeien in een achterstandswijk (Rigter, 2010).

Beschermingsfactoren.

Beschermende factoren zijn wat moeilijker te omschrijven omdat bij jonge kinderen moeilijk aan te geven is of er wel of geen sprake is van een gedragsstoornis. Om zoveel mogelijk beschermende factoren van toepassing te laten zijn wordt er vooral gesproken van preventie (Rigter, 2010).

Psycho-educatie.

De belangrijkste vorm van preventie is psycho-educatie. Dit betekent dat ouders en professionals informatie en toelichting krijgen over gedrag, gedragsstoornissen, opvoedvragen en belemmeringen. Hoe meer de betrokkenen weten en kennis hebben over gedragsstoornissen hoe sneller de ouders/verzorger of professionals kunnen vroeg signaleren wat er aan de hand is met een kind en hoe hier mee om te moeten gaan of hierop in te moeten spelen (Rigter, 2010).

Medicatie.

Over het algemeen is het belangrijk dat je kinderen zo min mogelijk vreemde stoffen geeft zoals die in medicijnen. Echter is er bij ADHD een medicijn ontwikkeld wat Ritalin heet. Uit onderzoek is gebleken dat dit medicijn op dit moment het best werkende medicijn is voor ADHD. Ritalin werkt snel en geeft zichtbaar resultaat (Rigter, 2010).

Gedragstherapie.

Gedragstherapie kan worden vorm gegeven in de vorm van therapie voor de ouders maar ook therapie voor kinderen. De essentie is wel dat het belangrijk is dat de ouders leren om te gaan met de gedragsstoornis van het kind. Vanuit die basis kunnen de ouders goed inspelen op het kind, waardoor dit baat zal hebben op het gedrag (Rigter, 2010).

Behandeling en begeleiding.

Het komt zelden voor dat kinderen met ADHD maar last ondervinden van één stoornis. Vaak komt comorbiditeit voor, wat inhoudt dat er sprake is van meerdere stoornissen tegelijkertijd (Rigter, 2010). Belangrijk bij de behandeling en begeleiding van kinderen met ADHD is dat het kind structuur geboden krijgt. Dit kan door middel van een vast dagritme, kleine opdrachtjes, vaste tijdstippen activiteiten doen etc. Het is belangrijk dat je kinderen met ADHD prikkelende en interessante opdrachten geeft, zodat de aandacht en concentratie geprikkeld blijft en daardoor ook gestimuleerd wordt om langer vol te houden. Zorg voor afwisseling en uitdaging, maar dan wel op zo'n manier dat het niet overprikkeld wordt. Belangrijk in de omgeving is dat het niet te druk is om het kind heen, te veel kleuren, te veel werkjes, te veel opdrachten, te veel activiteiten in één keer. Hier wordt het kind alleen maar drukker van en dit schept geen orde, rust en regelmaat voor het kind (Lieshout, 2009).

2. Aandachtstekort stoornis zonder hyperactiviteit (ADD).

Definitie.

Volluit is de Nederlandse definitie van ADD: Aandachtstekort stoornis zonder hyperactiviteit. Kinderen met ADD worden niet snel herkend, omdat het een gedragsprobleem is die minder opvallend is dan ADHD(Lieshout,2009).

Symptomen.

Kenmerken van deze gedragsstoornis zijn dat de waakzaamheid van kinderen laag is. Er is sprake van hypoactiviteit in plaats van hyperactiviteit, dat wil zeggen dat het kind weinig energie heeft en uitstraalt. Bij ADD kunnen kinderen problemen hebben met aandacht en concentratie.

Externaliserend gedrag van ADD is dat de kinderen:

- weinig exploratie ondervinden
- teruggetrokkenheid kunnen vertonen
- verveling
- dromerig
- moeilijke taken vermijden
- sprake van weinig motivatie(Lieshout, 2009).

De meeste kenmerken komen in meer of mindere mate voor bij kinderen met ADD. Dit is per kind verschillend. De mate waarop de symptomen voorkomen heeft invloed op hoe erg de ontwikkeling van het kind belemmert wordt(BD, 2014a). Kinderen met ADD hebben een stoornis in hun aandacht regelfuncties van de hersenen. Kinderen die deze stoornis hebben kunnen prikkels vanaf buitenaf minder/ niet goed opnemen, organiseren, en integreren(tot zich nemen), waardoor het voor hun moeilijk is om problemen op te lossen(Lieshout, 2009).

Risicofactoren.

Eigenlijk zijn de risicofactoren van ADHD ook van toepassing bij ADD. Daarom nogmaals een korte omschrijving van de risicofactoren. Voor de uitgebreide risicofactoren wordt er verwezen naar de risicofactoren van ADHD.

Risicofactoren op niveau van het kind

- Erfelijkheid
- Complicaties tijdens de zwangerschap en/of geboorte
- Comorbiditeit met andere stoornissen (Rigter,2010).

Risicofactoren op niveau van de ouders en het gezin

- Problematiek in het gezin, relaties, interacties, conflicten
- Geen structuur binnen in het gezin
- Spanningen, stress en/of problematiek bij opvoeders
- Gezinnen met alleenstaande ouders(Rigter,2010).

Risicofactoren op niveau van de omgeving

- (Lage) Sociaal economische status(Rigter,2010).

Beschermingsfactoren.

Beschermingsfactoren op niveau van het kind

- Goede intelligentie
- Zelfvertrouwen
- Bereid om hulp te aanvaarden(Postma, 2008).

Beschermingsfactoren op niveau van het gezin

- Opvoeders beschikken over opvoedcompetenties
- Positieve gezinsrelaties en interacties
- Sociale steun en netwerk(Postma, 2008).

Beschermingsfactoren op niveau van de omgeving

- Normen en waarden vanuit de cultuur en samenleving
- Goed inkomen
- Goede opleiding(Postma, 2008).

Behandeling en begeleiding.

Behandeling en begeleiding bij kinderen met ADD begint bij voorlichting zoals psycho-educatie. Dit is efficiënt omdat het vaak niet direct merkbaar of zichtbaar is dat een kind deze stoornis heeft. Door meer kennis hierover te hebben, kan er eerder gesignaleerd worden, waarna op een juiste manier gehandeld kan worden door ouders/verzorgers(Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Belangrijk voor kinderen met ADD is dat er structuur wordt geboden, het is van belang dat er een dagritme is en dat het kind leert hoe de dag eruit ziet en hoe de dag zal gaan verlopen. Daarbij is het van belang dat deze kinderen worden aangemoedigd en gemotiveerd in het geen wat ze doen. Dit maakt niet uit of het iets is waar ze goed in zijn of minder goed, maar het gaat erom dat ze bezig zijn, zodat hun aandacht erbij blijft en ze niet afdwalen. Bij het uitvoeren van opdrachten en taakjes is het belangrijk om deze kinderen te stimuleren, positief gedrag te benoemen en dit te belonen(Lieshout, 2009). Naast de psycho-educatie en de begeleiding die je kunt bieden bestaat er ook nog medicatie tegen ADD. Dit medicijn bestaat uit de psychostimulantia om de hersenactiviteit te stimuleren(Lieshout, 2009).

3. Antisociale agressieve gedragsstoornis (ODD).

Definitie.

Volluit is de definitie van ODD: Oppositional Defiant Disorder. In het Nederlands is dat de antisociale agressieve gedragsstoornis milde vorm. Kinderen met ODD maken over het algemeen een normale ontwikkeling door. ODD is een milde vorm van de antisociale, agressieve gedragsstoornissen (CD) (Lieshout, 2009).

Symptomen.

Kenmerken van ODD is dat de kinderen met deze gedragsstoornissen vooral negativiteit ervaren, zich vijandig opstellen en opstandig gedrag vertonen. Dit gedrag komt niet voor door omstandigheden, ook al geven kinderen met ODD vaak wel andere, omstandigheden of gebeurtenissen de schuld (Lieshout, 2009).

Kinderen met ODD vertonen vaak de volgende symptomen:

- Vaak driftig gedrag/ vaak boos
- Ruzie maken met volwassenen
- Het niet doen of uitvoeren van wat volwassenen vragen
- Anderen ergeren met opzet
- Opstandig gedrag tegenover regels
- Prikkelbaar gedrag
- Zichzelf ergeren aan dingen en/of anderen
- Hatelijk of wraakzuchtig gedrag (BD, 2014e; Rigter, 2010; Lieshout, 2009).

Deze symptomen en kenmerken die genoemd worden bij ODD komen meestal in combinatie met andere kenmerken voor. Zoals duidelijk blijkt uit de symptomen is dit een externaliserende gedragsstoornis, omdat het gedrag van buitenaf goed zichtbaar en signaleerbaar is. Het komt zelden voor dat een kind met ODD maar één enkel symptoom vertoont van bovengenoemde voorbeelden (BD, 2014e; Rigter, 2010; Lieshout, 2009).

Risicofactoren.

Risicofactoren op niveau van het kind

- Genetische aanleg
- Moeilijk temperament
- Alcohol of drugs misbruik tijdens de zwangerschap
- Lage intelligentie
- Co-morbiditeit met andere gedragsstoornissen(Rigter,2010).

Risicofactoren op niveau van de ouders en het gezin

- Eenoudergezinnen
- Tienermoeders
- Echtscheiding
- Problematiek bij opvoeders
- Conflicten in interacties binnen het gezin(Rigter,2010).

Risicofactoren op niveau van de omgeving

- Lage sociaal economische status
- Geweld op TV
- Gebrek aan toezicht op het kind(Rigter,2010).

Beschermingsfactoren.

Beschermingsfactoren op niveau van het kind

- Goede intelligentie
- Zelfvertrouwen
- Bereid om hulp te aanvaarden(Postma, 2008).

Beschermingsfactoren op niveau van het gezin

- Opvoeders beschikken over opvoedcompetenties
- Positieve gezinsrelaties en interacties
- Sociale steun en netwerk(Postma, 2008).

Beschermingsfactoren op niveau van de omgeving

- Normen en waarden vanuit de cultuur en samenleving
- Goed inkomen
- Goede opleiding(Postma, 2008).

Behandeling en begeleiding.

Bij ODD gaat het vaak om hardnekkige problematiek die niet snel is opgelost of verholpen is. Bij deze problematiek is er sprake van een combinatie van hulpverlening en begeleiding. Er zijn verschillende vormen van hulp te benoemen zoals;

- Psycho-educatie
- Voorlichting aan opvoeders
- Gedragstherapie met ouders
- Gezinstherapie
- Gedragstherapie
- Trainingen voor het omgaan met boosheid
- Training voor het vergroten van de probleemoplossende vaardigheden(Lieshout,2009).

Belangrijk bij deze stoornis is dat het effectief is om deze symptomen of stoornis vroeg te signaleren. Compenserende dus ook wel preventieve factoren zijn ; jonge leeftijd, geringe ernst van de problematiek, weinig tot geen comorbide stoornissen, goede SES, basis gezin met twee opvoeders, goede interactie binnen het gezin . Deze factoren zijn van belang voor het vroeg en tijdig stagneren van de ontwikkeling van de stoornis(Lieshout,2009).

Wat moeilijk is bij de behandeling en begeleiding van kinderen met oppositioneel-opstandige gedragsstoornissen is dat;

- Het kind weinig probleembesef heeft
- Het kind de schuld aan een ander geeft
- De invloed van het gedrag op andere kinderen is groot(Lieshout,2009).

Benadering naar het kind toe.

- Duidelijke grenzen stellen
- Leren om eerst te denken en dan te doen, en uitleggen waarom dit zo belangrijk is
- Oefenen met een time-out, wat zijn de regels en afspraken als het kind grensoverschrijdend gedrag vertoont
- Ga niet in discussie maar probeer het kind af te leiden
- Beloon positief en gewenst gedrag(Lieshout, 2009)

4. Ernstige vorm van antisociale agressieve gedragsstoornis (CD).

Definitie.

Voluit is de definitie van CD: Conduct Disorder. In het Nederlands is dat een ernstigere vorm van antisociale, agressieve stoornis dan ODD. Het externaliserende gedrag is heftiger dan het gedrag bij ODD(Lieshout,2009).

Symptomen.

Kenmerken van CD uiten zich vooral in vechten, lichamelijk letsel aan andere toebrengen, opzettelijk treiteren en ergeren van andere, intimideren, liegen, diefstal en vandalisme. Aan de hand van de ernst van de kenmerken kan er gesproken worden over CD of ODD. Deze gedragsstoornissen hebben invloed op het sociale functioneren van de kinderen(Lieshout, 2009).

Specifiek symptomen bij CD:

- Pesten, intimideren, bedreigen
- Is vaak de aanleiding tot een vechtpartij, is de oorzaker hiervan
- Gebruikt voorwerpen om andere pijn te doen of letsel aan te brengen
- Er kan sprake zijn van het mishandelen van mensen of dieren
- Vernielen van andermans eigendommen
- Liegen
- Diefstal
- Niet houden aan de regels(BD, 2014e; Rigter, 2010; Lieshout, 2009).

Deze symptomen en kenmerken die genoemd worden bij CD zijn extremer, gewelddadiger en nog externaliserender. Kortom CD is wel degelijk een ernstigere vorm van de antisociale agressieve gedragsstoornis vergelijkt ODD. De symptomen van CD komen altijd in combinatie met andere kenmerken voor. Zoals duidelijk blijkt uit de symptomen is deze problematiek ernstig en moeilijk te door breken. Bij CD en ODD is grotendeels sprake van comorbiditeit met andere gedragsstoornissen en problemen(BD, 2014e; Rigter, 2010; Lieshout, 2009).

Risicofactoren.

Risicofactoren bij de ontwikkeling van CD kunnen te maken hebben met een autoritaire opvoedingsstijl in combinatie met veel persoonlijke problemen, problemen in de relaties en interacties binnen het gezin en het sociale netwerk. Buiten het gezin spelen zich dan vaak ook problemen af binnen de peergroup of met leeftijdsgenoten op school.

Buiten deze risicofactoren wordt er ook gesproken dat cultuur een risicofactor kan zijn. Ondanks dat uit de literatuur blijkt dat allochtone of autochtone jongeren hierin geen verschil maken qua veelvoorkomend agressief gedrag, blijkt wel uit onderzoek dat cultuur en opvoeding een grote rol hebben in het ontwikkelen van CD. Buiten deze risicofactoren zijn er ook dezelfde factoren zoals bij ODD.

Risicofactoren op niveau van het kind

- Genetische aanleg
- Moeilijk temperament
- Alcohol of drugs misbruik tijdens de zwangerschap
- Lage intelligentie
- Co-morbiditeit met andere gedragsstoornissen(Rigter,2010).

Risicofactoren op niveau van de ouders en het gezin

- Eenoudergezinnen
- Tienermoeders
- Echtscheiding
- Problematiek bij opvoeders
- Conflicten in interacties binnen het gezin(Rigter,2010).

Risicofactoren op niveau van de omgeving

- Lage sociaal economische status
- Invloed van peergroup
- Geweld op TV
- Gebrek aan toezicht op het kind(Rigter,2010).

Beschermingsfactoren.

Als alle eerst moet er gekeken worden naar preventieactiviteiten om CD zo veel mogelijk te kunnen voorkomen. Het is van belang dat er vroegsignalering plaats vind in de basisschool leeftijd, zodat de symptomen en kenmerken zich nog kunnen herstellen in plaats van verder te ontwikkelen.

Bij CD is er vaak sprake van comorbiditeit betreft stoornissen. Van belang is dat alle stoornissen die erbij komen kijken behandeld en begeleid moeten worden, anders zullen de oorzaken en gevolgen weinig verandering met zich mee brengen. Net als bij ODD gelden dezelfde beschermingsfactoren.

Beschermingsfactoren op niveau van het kind

- Goede intelligentie
- Zelfvertrouwen
- Bereid om hulp te aanvaarden(Postma, 2008).

Beschermingsfactoren op niveau van het gezin

- Opvoeders beschikken over opvoedcompetenties
- Positieve gezinsrelaties en interacties
- Sociale steun en netwerk(Postma, 2008).

Beschermingsfactoren op niveau van de omgeving

- Normen en waarden vanuit de cultuur en samenleving
- Goed inkomen
- Goede opleiding(Postma, 2008).

Behandeling en begeleiding.

Bij ODD en CD is er sprake van dezelfde behandeling en begeleiding. Bij CD is de problematiek alleen wel hardnekkiger dan bij ODD. Hierdoor is het extra belangrijk dat de opvoeders en betrokkenen zo goed mogelijk inspelen op het gedrag van het kind (Lieshout, 2009). Punten die hierbij benoemd worden zijn:

- Hou de kinderen bezig
- Consequent opvoeden
- Verbeteren van opvoedingsvaardigheden van de opvoeders
- Agressieregulatie
- Probleem oplossend vermogen versterken
- Kinderen motiveren
- Consequent zijn in de opvoeding
- Grenzen stellen en overwicht tonen
- Negatieve gedachtes of zelfbeeld proberen te veranderen naar positief
- Zelfcontrole verhogen
- Sociale vaardigheden stimuleren
- Oorzaak gevolg laten inzien (Rigter, 2010; Lieshout, 2009)

Alle andere vormen van behandeling en begeleiding staan bij ODD beschreven.

5. Syndroom van Asperger.

Definitie.

Het syndroom van Asperger is een vorm van het autisme spectrum stoornis wat zich uit in problemen wat betreft de sociale interactie en verbaal en non-verbale communicatie(Lieshout,2009).

Symptomen.

Syndroom van Asperger kenmerkt zich door gedrag waarin het kind weinig tot geen inlevingsvermogen heeft, weinig sociale vaardigheden heeft om vriendschappen te leggen en onderhouden en andere relaties tot stand te laten komen. Bij het syndroom van Asperger is er geen sprake van een algemene achterstand in de taalontwikkeling, wel kunnen deze kinderen een ander taalgebruik formuleren wat nogal ouwelijk over kan komen. Er is ook geen sprake van cognitieve achterstand in de ontwikkeling(Lieshout, 2009).

In de literatuur worden overeenkomsten en verschillen genoemd tussen het klassiek autisme en het syndroom van Asperger. De overeenkomsten die genoemd worden zijn dat bij beide stoornissen de kinderen problemen ondervinden in de sociale communicatie. Daarbij komt dat deze kinderen beperkte interesse gebieden hebben en dat ze vaak herhalingsgedrag vertonen. De verschillen die genoemd worden hebben te maken met het feit dat kinderen met het syndroom van Asperger een gemiddeld IQ of hoger hebben, waardoor er geen sprake is van een vertraging of stagnatie in de taalontwikkeling. Bij klassiek autisme is er wel sprake van verschillend IQ-niveau, waardoor het bij deze stoornis wel voor kan komen dat deze kinderen ontwikkelingsachterstanden op kunnen lopen in hun taalontwikkeling(BD, 2014C; Lieshout, 2009; Rigter, 2010).

Algemene kenmerken van Asperger:

- moeite om iemand recht in de ogen te kijken
- moeite met het uiten en omgaan met emoties
- Gebrek aan inlevingsvermogen
- Moeite met het begrijpen van regels
- Moeite met non-verbale communicatie
- Monotoon in stemgeluid, weinig intonatie en gezichtsuitdrukkingen
- Zich afsluiten van de buitenwereld
- Gefascineerd of gefocust zijn op bepaalde onderwerpen, speelgoed of interesses
- Houterige motoriek
- Overgevoeligheid voor geluiden, geuren of gevoel/aanrakingen (BD, 2014C; Lieshout, 2009; Rigter, 2010)

Risicofactoren.

Bij alle vormen van klassiek autisme waar in dit onderzoek gesproken wordt over het syndroom van Asperger, PDD-NOS en MCDD is er sprake van een genetische aanleg als risicofactor. Deze stoornis kan niet gevormd worden door andere invloeden van buiten af. Wel kunnen de symptomen en kenmerken verergeren door invloeden van buitenaf(Rigter, 2010).

Beschermingsfactoren.

Beschermingsfactoren binnen de sociale omgeving van het kind zoals ouders, school, opvang kunnen de problematiek niet weg halen of stagneren maar kunnen er wel met elkaar voor zorgen dat het niet erger wordt en dat het al lichter kan worden ervaren(Rigter, 2010).

Factoren die van belang zijn om autisme zo dragelijk mogelijk te maken voor het kind is door het bieden van:

- Structuur
- Steun aan de opvoeders
- Voorlichting en heldere informatie krijgen
- School en opvang voorzien van kennis
- Steunend sociaal netwerk
- Ouderbegeleiding en opvoedingsondersteuning(Rigter, 2010)

Behandeling en begeleiding.

Autisme spectrum stoornissen zijn erfelijk aangelegd en hebben geen andere reden of oorzaak tot uiting. Het is belangrijk dat de gene met autisme en in dit geval het syndroom van Asperger leert om gaan met de problematiek en dat de omgeving hier aan mee werkt. Net zoals genoemd bij de beschermende factoren is het bieden van structuur de belangrijkste factor voor deze kinderen. Daarbij is het van belang dat agressie, gedragsproblemen, angsten of een depressie worden voorkomen of worden verminderd, zodat er geen comorbiditeit ontstaat, waardoor het kind nog meer last van de problematiek zal gaan ervaren. Andere punten die belangrijk zijn bij de behandeling en begeleiding van kinderen met autisme zijn:

- Opvoeders ondersteunen
- Ouders het verwijten weg praten , zij kunnen er niks aan doen
- Psycho-educatie → voorlichting en uitleg geven over de problematiek(Lieshout, 2009; Rigter, 2010)

Wat voor alle autisme spectrumstoornissen hetzelfde geldt is:

- Neutraliseren van prikkels
- Het voorbereiden van prikkels
- Structureren van prikkels
- Op zoek naar de boodschap van het gedrag
- Wennen aan prikkels
- Vaardigheden aanleren
- Consequent opvoeden, straffen en belonen(Rigter, 2010).

6. Pervasieve ontwikkelingsstoornis (PDD- NOS).

Definitie.

Volluit is de definitie van PDD-NOS; Pervasive Developmental Disorder, Not Otherwise Specified. In het Nederlands staat dit voor pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Lieshout(2009) zegt dat de PDD-NOS een prikkelverwerking stoornis. Dit houdt volgens Lieshout (2009) in dat er een hersenafwijking is die slecht prikkels op kunnen nemen, waardoor die informatie niet goed in zijn geheel ontvangen wordt, waardoor het moeilijk is om er een geheel van te maken(Lieshout, 2009).

PDD-NOS voldoet niet aan alle criteria van ASS die in de DSM-IV gesteld worden. DSM-IV is een classificatiesysteem waarin gedragsstoornissen beschreven staan met daarbij symptomen en criterium waaraan een kind moet voldoen om gediagnosticeerd te kunnen worden met een gedragsprobleem. Wel hebben deze kinderen vaak dezelfde of een paar dezelfde kenmerken maar komen die in minder ernstigere vormen naar voren(Lieshout,2009).

Symptomen.

Kinderen met PDD-NOS hebben een gebrek aan sociale sensitiviteit en hun socialiteit bestaat vaak uit eenzijdigheid. Hierdoor worden deze kinderen ernstig beperkt in hun sociale- emotionele ontwikkeling(Lieshout, 2009). Buiten de zichtbare symptomen en kenmerken van PDD-NOS is er regelmatig sprake van comorbiditeit van stoornissen. Deze stoornissen zijn vooral zichtbaar als het gaat om de sociale interacties, verbale en non-verbale communicatie en de flexibiliteit. Wat opvalt is dat kinderen met deze problematiek, beperkte interesses hebben en weinig motivatie voor activiteiten hebben(Rigter, 2010).

Andere symptomen die herkenbaar zijn bij PDD-NOS zijn:

- Angstig en/of onhandig gedrag in sociale situaties
- Minimale non-verbale communicatie
- Nauwelijks leren van sociale vaardigheden
- Eenzijdigheid i.p.v. wederkerigheid
- Eenzame of afgesloten houding
- Afwijkend gedrag vertonen bij veranderingen en/of aanpassingen
- Overgevoelig of juist ongevoelig voor prikkels
- Achterstand of trage taalontwikkeling, onwettelijk taalgebruik
- Houterige motoriek(BD, 2014B; Rigter, 2010)

Risicofactoren.

Bij alle vormen van klassiek autisme waar in dit onderzoek gesproken wordt over het syndroom van Asperger, PDD-NOS en MCDD is er sprake van een genetische aanleg als risicofactor. Deze stoornis kan niet gevormd worden door andere invloeden van buiten af. Wel kunnen de symptomen en kenmerken verergeren door invloeden van buitenaf(Rigter, 2010).

Beschermingsfactoren en behandeling en begeleiding.

Bij alle vormen van klassiek autisme waar in dit onderzoek gesproken wordt, zoals over het syndroom van Asperger, PDD-NOS en MCDD, is er over het algemeen sprake van dezelfde beschermingsfactoren en manier van behandeling en begeleiding. Alleen in de zin van ernst van de problematiek zal de behandeling hier en daar wat afwijken van het standaard proces. Dit is per kind en per situatie verschillend en daarvan afhankelijk(Lieshout, 2009; Rigter, 2010)

7. Meervoudige complexe ontwikkelingsstoornis (MCDD).

Definitie.

Volluit is de definitie van MCDD: Multiple Complex Developmental Disorder. In het Nederlands betekent dit Meervoudige complexe ontwikkelingsstoornis. MCDD is een subgroep van PDD-NOS. Kinderen met MCDD hebben een verstoorde ontwikkeling op het gebied van autisme en schizofreniespectrum(Lieshout,2009).

Symptomen.

Deze stoornis kenmerkt zich door problemen in het reguliere van emoties en gedachten. Het gedrag van kinderen met MCDD is vaak extreem onvoorspelbaar. Wat bij normale kinderen boosheid is, is bij kinderen met MCDD woede, kwaad en razernij. Deze kinderen hebben vaak een grote fantasie, waardoor het zich ook kenmerkt dat kinderen 'stemmetjes' in hun hoofd horen, wat zich weer linkt aan schizofrenie(Lieshout,2009). De stoornissen van MCDD zijn te verdelen in drie groepen; :

1. Stoornissen in de regulatie van affecten.

2. Stoornissen in de gevoeligheid voor sociale signalen en in het sociale gedrag.

3. Stoornissen van het denken(Lieshout, 2009).

Elk van deze onderscheidde groep van MCDD kent zijn eigen symptomen en kenmerken die tot uiting kunnen komen. Voorbeelden hiervan zijn:

1. Stoornissen in de regulatie van affecten.

- Intense angst
- Fobie voor nieuwe of vreemde situaties
- Paniekaanvallen
- Stemmingsschommelingen
- Uitgesproken emoties zonder (zichtbare) aanleiding(BD, 2014D; Lieshout, 2009).

2. Stoornissen in de gevoeligheid voor sociale signalen en in het sociale gedrag.

- Vermijding van sociale contacten
- Geen relaties met leeftijdsgenoten
- Haat-liefde relaties met ouders/volwassenen
- Geen inlevingsvermogen(BD, 2014D; Lieshout, 2009).

3. Stoornissen van het denken.

- Gedachtewisseling
- Onlogische gedachten
- Fantasie en realiteit worden door elkaar gehaald
- Raakt gemakkelijk verward(BD, 2014D; Lieshout, 2009).

Risicofactoren.

Bij alle vormen van klassiek autisme waar in dit onderzoek gesproken wordt over het syndroom van Asperger, PDD-NOS en MCDD is er sprake van een genetische aanleg als risicofactor. Deze stoornis kan niet gevormd worden door andere invloeden van buiten af. Wel kunnen de symptomen en kenmerken verergeren door invloeden van buitenaf(Rigter, 2010).

Beschermingsfactoren en behandeling en begeleiding.

Bij alle vormen van klassiek autisme waar in dit onderzoek gesproken wordt, zoals over het syndroom van Asperger, PDD-NOS en MCDD, is er over het algemeen sprake van dezelfde beschermingsfactoren en manier van behandeling en begeleiding. Alleen in de zin van ernst van de problematiek zal de behandeling hier en daar wat afwijken van het standaard proces. Dit is per kind en per situatie verschillend en daarvan afhankelijk(Lieshout, 2009; Rigter, 2010)

Samenvatting : Hoe te handelen?

In het algemeen wanneer er sprake is van gedragsproblemen bij jonge kinderen, is het van belang dat de pedagogisch medewerkers beschikken over kennis over de verschillende vormen, symptomen en begeleiding. Dit is van belang omdat de pedagogisch medewerkers door middel van goede voorlichting en informatie leren hoe ze het beste met het gedrag om kunnen/moeten gaan (Lieshout, 2009).

Wanneer er kinderen met Autisme op het kinderdagverblijf komen, kunnen de pedagogisch medewerkers de problemen van autisme niet wegnemen, maar zij kunnen er wel voor zorgen dat het kind zo min mogelijk last ondervindt van het gedragsprobleem. Dit kunnen de pedagogisch medewerkers doen door vooral het bieden van structuur, een vast dagritme en zo min mogelijk veranderingen (prikkel) voor het kind. Wat belangrijk bij Autisme is, is dat het kind problemen heeft met prikkelverwerking. Het is daarom van belang dat kinderen zo min mogelijk prikkels krijgen, en als ze er zijn of aankomen, proberen het kind hierin te begeleiden en stap voor stap aan de veranderingen te laten wennen (Lieshout, 2009).

Wanneer er kinderen met ADHD op het kinderdagverblijf komen is het belangrijk dat het kind structuur geboden krijgt. Dit kan door middel van een vast dagritme, kleine opdrachtjes, vaste tijdstippen activiteiten doen etc. Het is belangrijk dat je kinderen met ADHD prikkelende en interessante opdrachten geeft, zodat de aandacht en concentratie geprikkeld blijft en daardoor ook gestimuleerd wordt om langer vol te houden. Zorg voor afwisseling en uitdaging, maar dan wel op zo'n manier dat het niet overprikkeld wordt. Belangrijk in de omgeving is dat het niet te druk is om het kind heen, te veel kleuren, te veel werkjes, te veel opdrachten, te veel activiteiten in één keer. Hier wordt het kind alleen maar drukker van en dit schept geen orde, rust en regelmaat voor het kind (Lieshout, 2009).

Wanneer kinderen met ADD op het kinderdagverblijf komen is het belangrijk dat er structuur wordt geboden, het is van belang dat er een dagritme is en dat het kind leert hoe de dag eruit ziet en hoe de dag zal gaan verlopen. Daarbij is het van belang dat deze kinderen worden aangemoedigd en gemotiveerd in hetgeen wat ze doen. Dit maakt niet uit of het iets is waar ze goed in zijn of minder goed, maar het gaat erom dat ze bezig zijn, zodat hun aandacht erbij blijft en ze niet afdwalen. Bij het uitvoeren van opdrachten en taakjes is het belangrijk om deze kinderen te stimuleren, positief gedrag te benoemen en dit te belonen (Lieshout, 2009).

Wanneer kinderen met ODD-CD op het kinderdagverblijf komen is het van belang om consequent te zijn. Hiermee wordt bedoeld grenzen stellen, straffen en belonen, overwicht tonen etc. Kinderen met ODD of CD hebben moeite om oorzaak-gevolg in te schatten daarom is het goed om met deze kinderen te bespreken wat gevolgen kunnen zijn van ongewenst gedrag. De kinderen moeten leren om eerst na te denken voordat ze gaan handelen. Om er voor te zorgen dat kinderen zo min mogelijk ongewenst gedrag vertonen is het goed om deze kinderen bezig te houden met activiteiten, opdrachtjes en hulp zijn voor de pedagogisch medewerkers. Benoem niet alleen het ongewenste gedrag, maar probeer vooral het positieve gedrag te benoemen en te belonen wanneer dat van toepassing is. Dit zal het kind motiveren om meer gewenst gedrag te vertonen (Lieshout, 2009).

Bronnenlijst.

Voor meer informatie verwijst ik naar de volgende bronnen.

Literatuur.

Baat, de, M. & Foolen, N. & Ince, D. (2012) *Wat werkt bij gedragsproblemen en gedragsstoornissen*. Nederlands Jeugd Instituut.

Bil, M. de & Bil, P. de (2010). *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie. Van wieg tot hangplek: de ontwikkeling van 0 – 18 jarigen*. Soest: Nelissen.

Kramer, L. & Singer, E. (2010). *Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar*. Amsterdam: Elsevier gezondheidszorg.

Lieshout, T. van (2009). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen. Een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Postma, S. (2008). *JZG-richtlijn vroegsignalering van psychosociale problemen*. Bilthoven:RIVM, centrum jeugdgezondheid.

Rigter, J. (2010). *Ontwikkelingspsychopathologie bij kinderen en jeugdigen*. Bussum: Coutinho.

Internet.

Balans digitaal(BD).(2014a) *Wat is AD(H)D?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, [http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad\(h\)d/](http://www.steunpuntadhd.nl/is-het-adhd/wat-is-ad(h)d/)

Balans Digitaal(BD).(2014b) *Wat is PDD-nos?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/pdd-nos/wat-is-pdd-nos/>

Balans Digitaal(BD).(2014c) *Wat is Asperger?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/asperger/wat-is-asperger/>

Balans digitaal(BD).(2014d) *Wat is MCDD?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/mcdd/wat-is-mcdd/>

Balans Digitaal(BD).(2014e) *Wat is CD-ODD?* Geraadpleegd op 10 januari 2014, <http://www.balansdigitaal.nl/stoornissen/odd-cd/wat-is-odd-cd/>

Nederlands Jeugd Instituut (NJI).(2013) *Kenmerken van gedragsproblemen*. Geraadpleegd op 22 september 2013, <http://www.nji.nl/Kenmerken-van-gedragsproblemen>

Gedragkaart

Gedragsprobleem <i>Afwijkend gedrag</i>	Omschrijving	Symptomen	Begeleiding en tips
ADHD <i>Druk gedrag</i>	Druk gedrag, snel afgeleid, kortdurende concentratie, geen geduld	- impulsiviteit - hyperactiviteit - concentratieproblemen	Prikkelende, individuele en interessante opdrachten geven Niet overprikken
ADD <i>Teruggetrokken Gedrag</i>	Teruggetrokken gedrag, ongemotiveerd, weinig interesse	- verveling - dromerig - geen drang om te ontdekken/onderzoeken	Positief gedrag benoemen -en belonen Stimuleren
CD <i>Extreme woede, boosheid</i>	Antisociaal agressief gedrag, andere beledigen en/of pijnigen	- vernielen - andere pijn doen - pesten / liegen	Consequent zijn Grenzen stellen Straffen&belonen
ODD <i>Woede, boos, driftbuien</i>	Opstandig en agressief gedrag naar omgeving	- driftbuien - niet luisteren - opstandig / boos	Grenzen stellen Oorzaak – gevolg uitleggen
PDD-NOS <i>Contact vermijden</i>	Moeite met sociale interacties. Minimale non-verbale communicatie	- houterige motoriek - onwettelijk taalgebruik of - achterstand in taal	Korte zinnen/opdracht Rustige omgeving Minimale prikkels
MCDD <i>Paniek en angst Stemningswisseling</i>	Fobieën, angsten en gedachtewisseling in sociale interacties	- paniek aanvallen - onlogische gedachten - geen sociale interacties	Structuur bieden Wennen aan prikkels Sociale vaardigheden aanleren
Asperger Syndroom <i>Gefocust zijn Niet aankijken</i>	Moeite met sociale interacties. Minimale non-verbale communicatie	- focus op één ding - geen oogcontact - overgevoelig voor prikkels	Structuur bieden Consequent opvoeden Stap voor stap aanpassingen doorvoeren

Voor meer informatie zie: "Handleiding over afwijkend gedrag, gedragsproblemen, risico- en beschermingsfactoren en begeleiding".